

L. I. FETESCU, V.V. CHIOSEA

LIMBA MOLDOVENEASCĂ

9

УДК 811.135.2(075.3)
Ф45

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України від 20.03.2017 № 417)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено.

Експерти, які здійснювали експертизу:

Дякону Марія Павлівна, вчитель молдовської мови та літератури Озернянської ЗОШ I-III ступенів Ізмаїльського району Одеської області, спеціаліст вищої категорії;

Раділова Світлана Семенівна, методист Ізмаїльського відділу освіти Одеської області;

Стайку Міла Михайлівна, вчитель молдовської мови та літератури Орлівської ЗОШ I-III ступенів Ренійського району Одеської області, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист.

Фетеску Лариса Іванівна

Кьося Віра Вікторівна

«Молдовська мова»: Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням молдовською мовою / Фетеску Л. І., Кьося В. В. — Одеса: Бондаренко М. О., 2017. — 236 с.: іл.

L.I. Fetescu,

V.V. Chiosea

«LIMBA MOLDOVENEASCĂ» Manual pentru clasa a 9-a a instituțiilor de învățământ general cu limba moldovenească de predare /L. I. Fetescu, V. V. Chiosea / — Odesa : FOP «Suhaciov», 2017 — 236 pag.

ISBN 978-617-7366-18-7

Матеріал підручника відповідає вимогам чинної програми «Молдовська мова» 5-9 класи для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням молдовською мовою».

Підручник містить навчальний матеріал із морфології, синтаксису та пунктуації, мовленнєвої та соціокультурної лінії. Зміст мовленнєвого і мовного матеріалу подається тут в органічній єдності. Деякі відомості оформлено у вигляді таблиць і схем, що полегшуватиме сприйняття, опрацювання та запам'ятовування інформації.

Методичний апарат підручника містить завдання різнорівневої складності, що дозволяє вчителю варіативно підходити до побудови уроків, залежно від ступеня підготовленості класу й окремих учнів.

© L.I. Fetescu, V.V. Chiosea, 2017

© FOP «Suhaciov», 2017

CUPRINS

INTRODUCERE	6
MORFOLOGIA. REPETAREA ȘI GENERALIZAREA MATERIEI STUDIAȚE	15
SINTAXA ȘI PUNCTUAȚIA.FRAZA	53
Tipuri de propoziții în frază: principale și subordonate .	54
Fraza joncțională și fraza nejoncțională	55
FRAZA CU PROPOZIȚII COORDONATE	61
Fraza joncțională cu propoziții coordonate copulative .	61
Fraza joncțională cu propoziții coordonate adversative .	64
Fraza joncțională cu propoziții coordonate disjunctive. .	64
Fraza nejoncțională formată prin coordonare	75
Punctuația	75
Autoevaluare	81
SUBORDONAREA	83
Fraza joncțională cu propoziții subordonate	90
Propoziția subordonată necircumstanțială subiectivă .	90
Propoziția subordonată necircumstanțială predicativă. .	95
Propoziția subordonată necircumstanțială atributivă .	104
Propoziția subordonată necircumstanțială completivă directă	110
Propoziția subordonată necircumstanțială completivă indirectă.	114
Propoziția subordonată circumstanțială de loc	116
Propoziția subordonată circumstanțială de timp	121
Propoziția subordonată circumstanțială de mod	127
Propoziția subordonată circumstanțială cauzală	131
Propoziția subordonată circumstanțială finală	134
Propoziția subordonată circumstanțială condițională. .	139
Autoevaluare	142

FRAZA NEJONCTIIONALĂ CU PROPOZIȚII SUBORDONATE	145
Tipurile propozițiilor subordonate juxtapuse	146
Autoevaluare	158
FRAZA CU CÎTEVA PROPOZIȚII SUBORDONATE ..	161
Fraza cu propoziții subordonate omogene	161
Fraza cu propoziții subordonate neomogene	169
Fraza cu propoziții consecutiv subordonate	176
Fraze mixte	185
Vorbirea indirectă	196
Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă. . .	196
Autoevaluare	202
REPETARE LA SFÎRȘIT DE AN	205
ANEXE	216
MAPA ABC	218
Mic dicționar ortografic	221
Mic dicționar de neologisme	226
Mic dicționar de antonime	231

SEMNE CONVENȚIONALE

- — exerciții cu tematică socioculturală;
- — temă pentru acasă;
- — cine e mai isteț;
- — cercetați;
- — activitate în grup;
- — activitate în perechi.

Dragi elevi!

Sîntem foarte bucuroase de noua noastră întîlnire cu dvs. și vă asigurăm: țineți în mînă o carte minunată — manualul de *Limba Moldovenească*. De ce? Mai întîi de toate, pentru faptul că este alcătuit conform Programei de Limba Moldovenească în vigoare și corespunde actualelor cerințe. Apoi pentru faptul că actualul manual continuă călătoria prin limea Limbii Moldovenești, care, după cum v-ați convins, trăiește după niște reguli și legi ale sale.

Călătorind prin lumea gramaticii moldovenești, ați aflat multe. *Fonetica* și *Ortoepia* v-au învățat să pronunțați corect literele, *Lexicul* v-a făcut cunoștință cu legile lui severe, dar juste, *Morfologia* v-a familiarizat cu părțile de vorbire. Să nu vă «pierdeți» în marea gramaticii v-au ajutat exercițiile și regulile speciale ale *Ortografiei*.

În clasa a 9-a vom avea mult de lucru: vom continua studierea *Sintacticii*, vom analiza și traduce multe texte, vom răspunde la întrebări și vom învăța noi reguli, vom îndeplini multe exerciții creatoare. Atenție deosebită, în continuare, vom acorda comunicării orale și scrise, doar cu cît comunicăm mai intens, cu atît mai puține greșeli comitem.

Cunoscînd Limba Moldovenească, deschidem ușor porțile literaturii, ne cunoaștem istoria, tradițiile, obiceiurile... Limba este cheia trecutului valoros, este cea care permite să stăpînim realizările culturii și gîndirii umane.

Semnele convenționale, cunoscute din clasele anterioare, permit o călătorie fără dificultăți, iar rezolvarea corectă a tuturor subiectelor rubricii «Verificați-vă cunoștințele» dă undă verde trecerii de la un compartiment al manualului la altul.

Sîntem convinse: călătorind prin lumea Limbii Moldovenești, veți deveni oameni instruiți și culți.

Deci, pînzele sus și drum bun cu multe succese în lunga călătorie prin lumea limbii materne!

Autoarele manualului

INTRODUCERE

?! 1. Audiați textul.

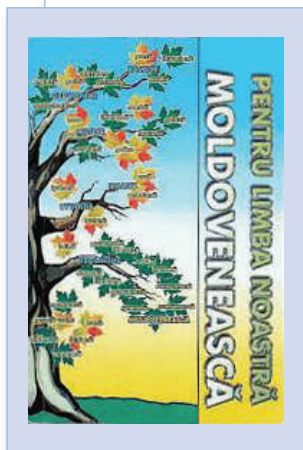
Veșnicia noastră — limba moldovenească

Cele mai dulci, cele mai adânci și răscolitoare cuvinte de prețuire a limbii noastre, a limbii moldovenești le-au spus mării noastră înaintași.

Bogdan Petriceicu Hașdeu a fost primul care a demonstrat că «limba este nodul cel mai puternic, dacă nu chiar temelia societății... Limba unui popor se confundă și se identifică cu naționalitatea lui, cu memoria părinților, cu leagănul, cu mama, de unde ea se și numește «limba maternă». De aceea, cu ani mai târziu, la 1907, scriitorul moldovean Gh. V. Madan a publicat manifestul «Dreptul firesc și sfânt al moldovenilor», în care cu nădejde și credință demonstra: «Avem dreptul să cerem ca în școlile de la țară să se învețe «limba moldovenească»: acesta este dreptul cel mai sfânt și mai firesc al orică-

rui popor, fiindcă limba strămoșească este pentru un neam ceea ce este pentru un om tatăl și maică-sa și când părinții noștri au fost din neamul moldovenesc și au vorbit limba moldovenească, când maicile noastre ne-au învățat să ne închinăm și să ne rugăm lui Dumnezeu în limba moldovenească, noi n-avem dreptul, nu ne lasă inima să ne lepădăm de ea, căci lepădându-ne de limba părintească, de neamul nostru ne lepădăm... ».

Cu atât mai mult, că din primii ani de existență a Statului Moldovenesc, de la Bogdan I întemeietorul pînă în zilele noastre, pe parcursul a 650 de ani, mărturiile vremii ne demonstrează că unde s-ar afla moldovenii, unde i-ar fi așezat soarta, ei păstrează «luminoasă conștiința unei Patrii — Moldova, a unui norod — moldo-

venesc, a unei nații — moldovenești, a unui neam — moldovenească, și, mai presus de toate, a unei limbi moldovenești.» (L. Boga, 1932)

Limba părinților noștri, limba maternă este semnul fundamental identificator, este indicele nemuririi noastre,

Ea-i mândria noastră

Ea-i a noastră slavă,

Veșnicia noastră –

Grai moldovenesc!

(N. Costenco)

✓ Împărțiți textul în fragmente, determinați ideea principală a fiecărui fragment și alcătuiți un plan după care veți expune oral textul.

✓ Sustrageți din text expresiile care v-au plăcut mai mult; identificați cuvintele cu sens figurat.

✓ Realizați un răspuns desfășurat la întrebarea: «Ocrotirea limbii materne — datorie sacră a fiecărui cetățean».

✓ Citiți informația.

Limba moldovenească și actualitatea

Limba moldovenească este limba de stat a Republicii Moldova. Sub numărul 80592 o găsim în Registrul Clasificării Universale a Limbilor Romanice; își află locul meritat pe ramurile Arborelui Genealogic al Limbilor Lumii.

Limba moldovenească este limba maternă a mai mult de 2 milioane din populația Moldovei (fără Transnistria), a 200.000 de cetățeni ai Ucrainei, locuitori ai regiunilor: Odesa, Cernăuți, Kirovograd, Vinița, Nikolaev, Zaporojie, Dnepropetrovsk, Lugansk, Herson, Hmelnițk, Cerkași, Poltava, Jitomir, Harkov, Donețk, or. Kiev, Republica Autonomă Krîm ș.a.

Scumpul grai moldovenesc răsună în așezămintele de învățământ mediu și superior, pe scenele teatrelor, la radio și televiziune, este limba publicațiilor periodice.

Congresul diasporei moldovenești, 2006

Cei mai mulți moldoveni din afara hotarelor Partiei-mamă locuiesc pe teritoriul regiunii Odesa. Pentru moldovenii acestei regiuni a fost deschis un post de radio și unul de televiziune «Plai natal», emisiunile cărora se transmit în limba moldovenească. Orașul Odesa este sediul Asociației național-culturale a moldovenilor din întreaga Ucraină, fondată în anul 1998.

Activitatea Asociației național-culturale a moldovenilor din Ucraina este foarte rodnică: diverse conferințe, concursuri, festivaluri tradiționale cum este «Mărțișor», «Valurile Nistrului», «Florile dalbe» și cel al «Limbii Moldovenești», editarea ziarului «Luceafărul» și a lucrării «Moldovenii din Ucraina», descoperirea talentelor, și editarea volumelor de poezie ale acestora ș.a.

Limba moldovenească este mândria și steaua călăuzitoare a vorbitorilor de limba moldovenească din toate colțurile lumii, care o dată la doi ani se adună în capitala Moldovei, or. Chișinău, la Congresul diasporei moldovenești. În cadrul Congresului se pun în discuție diverse probleme care au scopul de a ocroti dulcele nostru grai.

✓ Expuneți detaliat conținutul informației.

✓ Determinați stilul textului. Motivați.

Reieșind din conținutul ex. №1, scrieți un text coerent cu tema: «Limba noastră a existat și va exista și o lume întreagă o va recunoaște de frumoasă, dulce și melidoasă». (G. Meniuc)

2. Citiți în gînd. Identificați dacă titlul textului corespunde conținutului.

Cultivarea limbii

A fost odată un băiat căruia îi plăcea geografia și credea că știe să vorbească frumos.

Odată profesorul de geografie îl chemă la tablă și îi propuse să povestească tot ce știe despre Africa. Băiatul începu cu vioiciune: «Africa, vasăzică, este un continent grozav de mare al Pămîntului. Acolo, vasăzică, cresc niște păduri grozav de dese, în care trăiesc elefanți grozav de mari, hipopotami cu pielea grozav de groasă și lei grozav de periculoși. În Africa, vasăzică, curg rîuri grozav de lungi...»

Profesorul îl ascultă pînă la capăt, apoi îi spuse binevoitor: «Cunoști foarte bine obiectul. Se vede clar că-ți place geografia. Dar nu acorzi destulă atenție felului tău de a vorbi. La fiecare două-trei cuvinte îl repeți pe «vasăzică». Și încă ceva: ți se pare, probabil, că dacă spui «elefanți grozav de mari», «hipopotami cu pielea grozav de groasă», cel ce te ascultă înțelege mai bine cum arată ei. Te înșeli. Pe lîngă faptul că acest «grozav de» e sîcîitor, el mai trădează și sărăcia limbii tale. Cînd vorbești, caută să variezi cuvintele, mai ales adjectivele și adverbele. N-ar suna mai bine: «păduri (hai să zicem) grozav de dese», dar «elefanți uriași, hipopotami cu pielea nespus de groasă, lei foarte periculoși»? Răspunsul ar fi fost cu mult mai bun, dacă îl îmbrăcai într-o limbă mai îngrijită».

Are să vă mire, poate, dar această observație, rostită pe un ton liniștit, și-a făcut efectul. Băiatul a părăsit deprinderea să-l tot repete pe acel «grozav de», dar de «vasăzică» i-a fost mai greu să se despartă. Și totuși el nu s-a lăsat pînă n-a scăpat nu numai de «vasăzică», ci și de alte cuvinte de prisos. Devenind matur, a ajuns savant și scriitor. Deseori este lăudat pentru calitățile sale de orator, și atunci își amintește de profesorul său de geografie, care i-a explicat pentru prima dată ce înseamnă «cultivarea limbii».

E greu să înșiri în cîteva cuvinte tot ce trebuie să facă cineva, ca să se spună despre el: «Iată un om care vorbește frumos,

limpede, curgător, fără greșeli. Se simte că-și cultivă limba». Noțiunea «cultivarea limbii» cuprinde foarte multe lucruri. Se înțelege de la sine că în primul rând trebuie să luptăm cu cuvintele-parazite din limbajul nostru, cu tot felul de «vasăzică», «nu-i așa?», «cum s-ar zice», «adică», «oricum» ș.a. Folosite fără măsură, la orice pas, astfel de expresii plictisesc limba. De asemenea, trebuie să ne ocrotim graiul de felurite cuvinte și expresii vulgare, grosolane.

Citiți cât mai multe cărți și cu mare atenție. Ascultați cu luare-aminte cum vorbesc crainicii, comentatorii la radio și televiziune, scriitorii, actorii. Căutați să aveți întotdeauna la îndemână dicționare explicative, pentru ca, auzind un cuvânt nou, să puteți afla dacă e cuvânt literar, care îi e sensul și cum se utilizează.

(După «Vreau să știu»)

3. Discutați asupra celor aflate din text (ex. № 2): ce v-a plăcut?, considerați actuală, binevenită problema abordată?, cum vă cultivați limba? Puneți întrebări pentru a clarifica unele lucruri. Fiți un interlocutor atent și cointerestat.

4. Rezumați cele discutate în grup și prezentați o informație orală despre mersul discuției: părerile dvs. au coincis cu cele ale colegului?, cum vă cultivați limba?

5. Citiți cu voce textul. Răspundeți, motivând, la întrebarea-titlu.

Ne putem oare descurca fără a cunoaște limba?

Este bine cunoscută istoria care începu în 1920, când în junglă, într-o vizuină de lupi au fost găsite două fetițe: una de 8 ani, cealaltă de un an și jumătate, care, probabil, au fost furate de lupoaică chiar de la nașterea lor. Fetițele se comportau ca și lupii: mergeau în patru labe, mîncau doar lapte și carne crudă; beau apă ca și cîinii; înainte de a lua în gură mîncarea, o miroseau cu migală; se temeau de foc și erau în stare să adulmece mirosul cărnii proaspete la o depărtare de 70 m.

Fetele nu știau să rîdă, nu puteau vorbi, în schimb noaptea urlau ca lupii. Se purtau dușmănește cu oamenii, își arătau dinții, dacă cineva se apropia de ele.

Cea mică a murit de curînd, nereușind să se adapteze la noile condiții de viață. Cea mare a trăit pînă în 1929, fiind mereu sub supravegherea savanților. În această perioadă ea n-a fost în stare să învețe măcar 5–10 cuvinte. Abia după 3 ani a putut să se țină puțin pe două picioare, dacă era ținută de cineva. După șapte ani se mișca de acum singură, dar de fiecare dată, cînd trebuia să fugă, se lăsa în patru labe și alerga cu cele patru membre. La 16 ani se comporta ca un copil de patru ani.

Astfel copiii «educați» de animale nu pot învăța nici să vorbească, nici să gîndească, nici să se comporte ca omul.

Fără comunicare omul nu poate fi om. El e în stare să însușească limba doar fiind în relații strînse cu oamenii.

✓ Cărui stil funcțional al limbii poate fi atribuit textul? Argumentați?

✓ Care este sensul cuvîntului «limba» în text? Cum ați determinat?

6. Citiți expresiv textul.

Cum citim?

A ști să-ți menții atenția în timpul lecturii este condiția cea mai importantă pentru înțelegerea textului. Ochiul care receptează chipul vizual al cuvîntului și creierul care înțelege ceea ce a receptat trebuie să acționeze ca un tot întreg. Aceasta e posibil și se poate însuși.

Mai întîi trebuie să urmăriți: în timpul lecturii recepționați activ materialul? Poate continuați să vă gîndiți la ultima discuție cu prietena? Sau poate la ceea ce va urma după lecții? Dacă e așa, ar fi bine și necesar să «aruncați» gîndurile inutile, care perindă prin minte, și să vă impuneți să gîndiți activ doar la obiectul lecturii. Opriți-vă pe o secundă și adunați-vă gîndurile. Mai apoi, citind, verificați-vă: nu cumva v-ați îndreptat atenția în altă parte.

Afară de aceasta, e important ca în timpul lecturii să «notați» în sine despre ce anume citiți, adică să faceți ordine în lectură. De exemplu, spuneți în gând: «La început se dă definiția, apoi exemplele, urmează compararea cu...» ș.a. Specialiștii consideră o astfel de metodă «realizarea hărții gândirii». Această metodă poate fi numită și altfel: identificarea cuvintelor-cheie în text. Principalul e să poți urmări mersul gândurilor, să faci deosebirea părților principale ale conținutului de cele secundare.

Deci trebuie să însușești diverse metode pentru a sesiza ușor și repede cele citite.

✓ Care părți ale textului, după dvs., sînt esențiale și care — complementare?

✓ Numiți propozițiile din alineatul II care pot fi omise, dar nu în detrimentul conținutului.

Vocabular

detriment — pagubă.

7. Relatați oral despre momentele din textul *ex. № 6*, importante pentru dvs. Cînd citiți, procedați întocmai cum recomandă textul sau mai este ceva de care aveți nevoie pentru a vă învăța să citiți mai bine? Relatînd, folosiți expresiile: *pe de o parte; mai întîi; în al doilea rînd; afară de aceasta; de exemplu; în sfîrșit; de altfel ș.a.*

 8. Scrieți o compunere în care veți aprecia modul dvs. de a citi, prezentînd părțile pozitive ale lecturii, dar și despre ce ar trebui să mai însușiți.

9. Citiți în gând, ținînd cont de sfaturile textului *ex. № 6*.

Obligațiunile cetățenilor față de limba maternă

Limba este dovada existenței poporului. Ocrotind limba maternă, îți ocrotești poporul, demnitatea lui, dreptul la existență și viitor. Nu renunța la această luptă.

Apărarea limbii materne este cel mai simplu, cel mai ușor și, în același rînd, cel mai necesar mod de autoafirmare națională și

activitate în numele poporului. Dacă ai posibilitate să fii un lup-tător pentru ocrotirea poporului tău, apoi fii.

A cunoaște perfect limba maternă nu e un merit, ci obligația unui patriot.

Atitudinea, comportarea față de limba maternă trebuie să fie aceeași ca și față de propria mamă: ea e iubită nu pentru farmec sau unele beneficii, dar pentru că e mamă.

Familia este celula primă a națiunii. Ca ea să nu moară și să nu dispară din organismul național, e necesară alimentarea, încurajarea și înviorarea cultului limbii materne.

De aceea vorbește în familie în limba națiunii tale. N-o pozezi — învaț-o. Altoiește în sufletul copiilor aceeași atitudine, față de limba maternă, ca și față de ceva divin, căci ea e comoara cea mai de preț.

Ajută-l pe cel ce dorește să învețe limba moldovenească.

Niciodată nu înceta să studiezi limba maternă. «Toate limbile europene principale pot fi însușite timp de 6 ani, limba maternă trebuie învățată toată viața». (Voltaire)

În casa ta trebuie să existe, întotdeauna, cărți moldovenești, reviste, ziare. Nu uita și de edițiile pentru copii. Las' să răsune, în casa ta, cuvântul moldovenesc prin intermediul audiovizualului.

Nu fii indiferent față de cele mai mici manifestări de limitare sau disprețuire a limbii moldovenești. Privește limbile străine așa cum ai dori ca alții să privească limba ta maternă.

Ocrotește-ți numele și numele apropiaților tăi de modificarea, deformarea lor servilă după exemplele limbilor străine. Forma diminutivă a propriilor nume, mai ales ale copiilor, nu trebuie să iasă din hotarele limbii moldovenești, ale tradițiilor naționale.

Rețineți: cei mai buni pedagogi de limbă sînt, pentru copii, mama și tata.

Actualmente, sînt foarte răspîndite căsătoriile mixte. E natural ca în astfel de familii să apară problema alegerii limbii de comunicare. Ar fi minunat dacă în aceste familii ar răsuna ambele limbi, numai nu într-o formă «amestecată»: fiecare limbă — în varianta sa literară.

În familiile eterogene părinții trebuie să folosească ambele limbi nu numai pentru a comunica, ci pentru a-i familiariza pe copii cu valorile culturii spirituale ale ambelor popoare.

Învață alte limbi! Aceasta îți permite nu numai să pătruzi în tainele spirituale ale altor popoare, dar și să apreciezi obiectiv limba ta, părțile ei slabe și cele puternice. «Cine nu știe limbi străine, acela nu cunoaște nimic despre limba sa». (Goette)

Cunoașterea limbii străine naște dorința de a munci pentru menținerea și prosperarea limbii materne, contribuie la cucerirea unei poziții onorabile printre limbile străine prestigioase.

Generației noastre îi revine o sarcină dificilă și responsabilă — renașterea limbii moldovenești, a națiunii. Nimeni nu va face acest lucru în locul nostru. Aceasta este datoria noastră sfântă, istorică, este confirmarea existenței noastre în această lume. Nu aruncați acest greu pe umerii urmașilor voștri, căci poate fi târziu. Acționați! În numele poporului nostru, în numele idealurilor mărețe ale omenirii: libertății și dreptății.

Vocabular

- eterogen** — mixt.
servil — supus, lipsit de originalitate.
divin — ceresc, dumnezeesc, înzestrat cu însușiri alese.

✓ Exprimați-vă opinia în legătură cu faptul cât este de actuală problema abordată în text.

✓ Împreună cu colegul (a), alcătuiți dialogul: »Obligațiile mele față de limba maternă», în care veți evidenția aportul dvs. la ocrotirea limbii moldovenești.

MORFOLOGIA. REPETAREA ȘI GENERALIZAREA MATERIEI STUDIAȚE

10. Citiți în gând, apoi expuneți în limba moldovenească sau în limba ucraineană conținutul poeziei lui D. Bilous «Zlîtîkî zoloti». Enumerați părțile de vorbire din limba moldovenească și clasificați-le în flexibile și neflexibile. Care parte de vorbire enumerată nu se întâlnește în limba ucraineană?

Чи ти задумувавсь, звідкіль оті
У нашій мові злитки золоті?
Як намистини, диво калинове —

частини мови.

Який співець, поет, який письменник
уперше слово вигadaв — **іменник**?

Іменник. Він узяв собі на плечі
велику справу — називати речі, —
ім'я, найменування і наймення:

Робота. Біль. І радість. І натхнення.

Ну, а візьмемо назву — **дієслово**,
само підказує, що діє слово!

Ще й прикладу на нього не навів,
а вже до півдесятка дієслів!

Прикметник дасть іменнику, предмету,
якусь його ознаку чи прикмету.

Числівник може визначить тобі
число речей, порядок при лічбі.

А поспитай звичайного **займенника**

За кого він у мові? — За іменника!

(Хоч може цей наш скромний посередник
замінювати числівник і прикметник).

Прислівник, він не змінюється в мові,
ознаки називає він при слові.

Сполучник каже: «Скромну роль я маю,
але слова я в мові сполучаю...»

✓ Numiți părțile de vorbire (din limba ucraineană) despre care nu se relatează în text.

11. Citiți textul.

Televiziunea a permis ca, simultan, aproape întreaga populație a Terrei să poată urmări programe de interes deosebit din toate domeniile de activitate.

Funcția educativă (sau needucativă) a televiziunii ar trebui să ne preocupe pe toți.

Cultura clasică, recomandată de tradiție și de școală, promovată de televiziune, îi poate conferi acesteia valențe formativ-educative de neegalat.

Realitatea nu este însă tocmai aceasta, sau mai exact, este cu totul alta. Televiziunea zilelor noastre preferă «cultura» modernă, care se bucură de succes mai ales în rîndurile tinerilor. Sub presiunea spiritului comercial, cultura clasică este pur și simplu «fugărită» și eliminată (parțial sau total) din televiziune.

Violența este din ce în ce mai prezentă pe micul ecran, suscitînd discuții privind efectele ei asupra comportamentului telespectatorului. Comportamentul violent a ajuns să fie prezentat la TV aproape ca o atitudine normală, cotidiană.

În aceste condiții se impune necesitatea unui efort din partea fiecăruia în direcția unei foarte serioase autoanalize a posturii de telespectator. Printr-o riguroasă selecție a emisiunilor demne de interes se va reuși obținerea unui control asupra atracției — de multe ori facile — pe care o reprezintă televizorul.

Nu uitați! Stînd prea mult în fața televizorului, vă afectați ochii, sufletul și mintea! Stînd atît cît trebuie, vă deconectați și vă «luminați»!

Depinde în primul rînd de dvs. ce cale veți alege! Pentru a fi siguri că nu greșiți, nu ezitați să cereți sfatul «celor cu experiență».

Sfaturile nu costă nimic, dar pot oferi totul!

Vocabular

facil — ușor, comod.

✓ Selectați părțile de vorbire flexibile prezente în primele două alineate ale textului. Care parte de vorbire predomină? Pregătiți informația orală «Importanța studierii părților de vorbire».

12. Pornind de la subiectul textului (ex. № 11) exprimați-vă punctul de vedere: «Televizorul — prieten sau dușman?» Discutând, utilizați cuvintele, expresiile, propozițiile:

Mi se pare; după mine; din punctul meu de vedere; de aceea că; pot prezenta câteva argumente; pot motiva cu exemple concrete; în primul rând; mai apoi.

Tu cum crezi? Interesant e să aflăm părerea ta. Ești de acord cu mine, cu noi? Care din argumente ți s-a părut nu prea convingător? De ce?

13. Prezentați în scris, pe scurt, cum a decurs dezbateră în grup (ex. № 12): părerile au fost aceleași, ce argumente au fost prezentate; dacă opiniile nu au coincis, ați discutat cu voci ridicate sau ați fost toleranți; ce concluzii ați făcut în urma dezbaterilor?

✓ Subliniați în textul descrierii verbele.

14. Citiți pe roluri dialogul, respectând intonația.

— Îți închipui prin ce groază ai trecut? Doar aceeași nenorocire se putea întâmpla și cu tine, Dik.

— Eram în altă mare, Ursula.

— Știu. Am aflat de la Nardus în ce ape te scalzi.

— Dorul, bată-l vina, m-a mânat.

— Ești un copil neastâmpărat, Dik.

— Te-am supărat, Ursula?

— Fleacuri! Cum să mă supăr dacă vreau să te văd cât mai repede!

— Mă simt nespuns de fric când îți aud vocea, Ursula.

— Și eu.

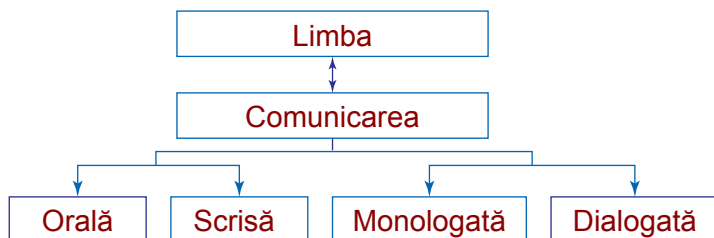
— Până se va lăsa cerul înstelat peste ape, voi fi lângă tine, Ursula.

— Te aștept, Dik.

(G. Meniuc)

✓ Povestiți cum vi-i imaginați pe cei doi delfini; care este starea lor sufletească?

✓ Comentați schema ce urmează. Cărui tip de comunicare corespunde dialogul de mai sus.

Atenție! Întrebare problemă!

De obicei, pronumele nu este folosit cu rolul de adresare, dar se întâmplă cazuri, când pronumele personale, persoana a II-a (singular, plural) sînt adresări.

De exemplu: *Ei, voi, cărați-vă de aici!*

✓ De ce? Din punct de vedere al eticii este corectă o astfel de adresare? Discutați.

15. Elaborați dialoguri posibile în următoarele situații:

- Tata și fiul urmăresc jocul delfinilor în apă.
- Doi delfini urmăresc jocul copiilor pe plajă.

✓ Elaborînd dialogurile, folosiți și interjecții. Amintiți-vă regulile de punctuație la interjecții.

16. Citiți cu voce textul. Determinați, în alineatul al doilea, articolele. De cîte feluri sînt ele?

Mă muștra cugetul. Cine știe ce se poate întîmpla cu dînsul? Făcusem o greșală de neiertat. Nu trebuia să rămînem peste noapte la pădurar. Dar acum era prea tîrziu. Mă trăsese pe sfoară. Se vede că în dosul ochișorilor celor triști, plini de nostalgie, se ascundea o minte ageră.

... Așa a trecut o săptămînă. Iar într-o dimineață, pe neașteptate, l-am găsit la ușa casei mele. Se întorsese. Obosit, murdar, cu picioarele zgîriate și pantalonii uzi de rouă. Mă aștepta să ies. S-a aruncat în calea mea, mi-a cuprins genunchii, îngropîndu-și

căpușorul în faldurile rochiei. Fără să vreau, mi-a scăpat un strigăt de bucurie:

— Roma! Te-ai întors?

Îmi răspunse abia șoptit, printre lacrimi:

— Îhî.

— Ți-ai văzut ulmul?

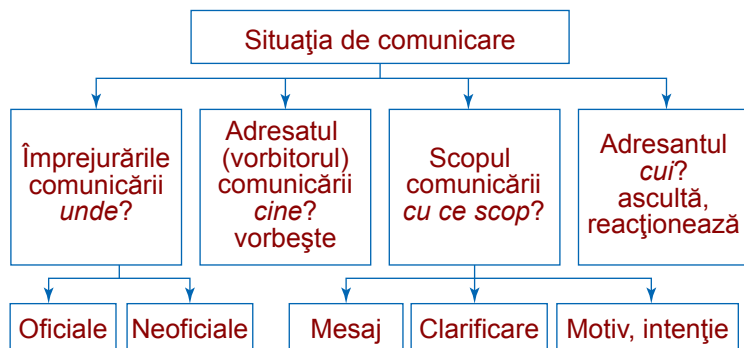
— Nu l-am putut găsi. Și am venit. Mi s-a făcut dor... — băiețaușul îngھیți de cîteva ori în sec, își șterse ochii cu podul palmei, apoi adăugă: — de Dumneavoastră.

(După Ana Lupan)

✓ Expuneți oral textul, păstrînd dialogul dintre Roma și educatoarea sa.

✓ Comentați folosirea semnelor de punctuație la dialog.

✓ Cercetați, apoi comentați tabelul:

Pregătindu-vă de comunicare, este necesar să meditați asupra:

✓ temei comunicării;

✓ ideii principale a comunicării;

✓ formei de comunicare (dialogată/monologată);

✓ stilul comunicării.

17. Comentați oral/scriș fiecare situație în parte:

N 1-2. Care este materia dvs. preferată? De ce? Vă pregătiți suplimentar pentru a însuși această disciplină? Cum? Care este obiectul care vă face cele mai multe probleme? De ce?

N 3. Dacă ați avea posibilitate să modificați programa școlară (cl.8), ce schimbări ați face? De ce? Credeți că toți elevii de vîrsta dvs. ar fi de acord cu aceste schimbări?

N 4. Cum ar trebui să fie, după dvs., profesorul ideal? Credeți că, peste ani, modul de a percepe profesorii ca «buni» sau «răi» se va schimba?

Argumentați răspunsurile.

18. Audiați textul.

Dicționarele

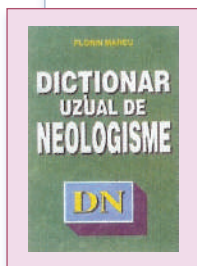
Omul nu-i în stare să păstreze în memorie totul: întâmplările din trecut și cele din momentul de față. Și nici toate datele, faptele, cifrele, numele, denumirile. Iar cînd avem nevoie de vreo explicație sau trebuie să aflăm răspunsul la vreo întrebare, recurgem numaidecît la ajutorul dicționarelor.

Acestea sînt niște cărți zgîrcite, dar și darnice în același timp: în ele nu-i nimic de prisos și sînt multe din ceea ce-ți trebuie. Unele dicționare îți ajută să-ți amintești denumirile geografice de rîuri, orașe, mări și munți. Altele descriu succint bolile și tratamentul lor ori îți povestesc despre unele plante sau mașini. Există dicționare care explică ce înseamnă un cuvînt necunoscut, de unde provine el, altele — cum se ortografiază aceste cuvinte.

Dicționarele pot fi monolingve, bilingve sau polilingve. Printre dicționarele monolingve sînt și cele ortografice, enciclopedice, explicative, de sinonime, de antonime, de paronime, de neologisme, etimologice, de expresii și locuțiuni, de internaționalisme ș.a. Ele prezintă unitățile limbii în ordine alfabetică și le însoțesc de explicații sau echivalente în aceeași limbă.

Dicționarele care includ întreg lexicul limbii se numesc *generale* (explicative, ortografice, etimologice), iar cele care cuprind doar o parte a lexicului se numesc dicționare *speciale* (de omonime, de paronime, de neologisme, de termeni etc.)

Dicționarul ortografic oferă formele de scriere corectă a tuturor cuvintelor din masa vocabularului. Dicționarul general al

limbii, în care sînt explicate sensul cuvintelor atestate în limba dată, este *dicționarul explicativ*. Acest tip de dicționare este prioritar, deoarece în baza lui se elaborează și dicționarele bilingve, și alte dicționare monolingve. *Dicționarul de sinonime* prezintă relațiile de sinonimie dintre cuvintele limbii. Cuvîntul poate avea mai multe serii de sinonime, dacă este un cuvînt polisemantic. *Dicționarul de antonime* include doar cuvintele semnificative pentru care limba atestă antonime. Prezentarea cuvîntului în dicționarul de antonime se face în corespundere cu sensurile lui distincte, atestate în dicționarul explicativ. *Dicționarele enciclopedice* cuprind informații despre lumea înconjurătoare. Unele dicționare enciclopedice sistematizează datele dintr-un domeniu, definind noțiunile și prezentînd faptele și personalitățile marcante.

În dicționare sînt acumulate cunoștințele multor generații. Aceste cărți ne fac mai informați, competenți și ne economisesc timpul, ajutîndu-ne să evităm greșelile în activitatea noastră dintr-un domeniu sau altul.

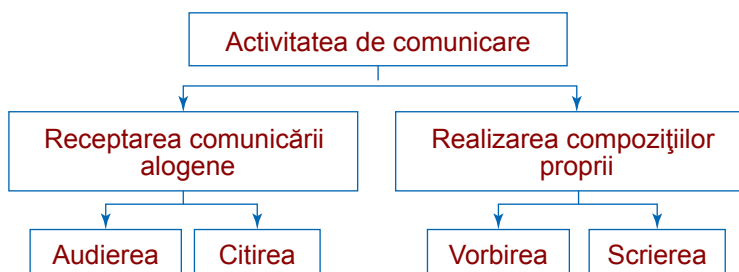
(După «Enciclopedie pentru copii»)

✓ Amintiți-vă ce este textul, ce exprimă, indică tema și ideea sau titlul lui?

✓ Determinați tema, ideea, începutul, încheierea și stilul textului audiat. Motivați titlul.

✓ Atestați în text cîteva cuvinte — părți de vorbire neflexibile.

19. Cu ajutorul tabelii ce urmează actualizați cunoștințele la tema «Felurile activității de comunicare».

✓Citiți în gând exemplele și meditați cărui fel de activitate comunicativă poate fi atribuit fiecare exemplu.

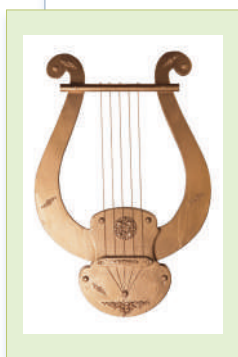
1. Adună fir cu fir, ca să ai cu grămada. 2. Dacă știi să vorbești, trebuie să știi și să asculți. 3. Ce-ai spus nu întorci, ce-ai scris nu mai ștergi. 4. Ce scrii cu penița nu tai cu bărdița. 5. Singur taceți, iar eu voi asculta. 6. Mai mult ascultă decât vorbește. 7. Din gura mincinosului nici adevărul nu se crede. 8. Cine tace în mijlocul gălăgiei acela e om înțelept.

✓Citiți cu voce și scrieți doar enunțurile în care este vorba de două feluri de activități de comunicare.

❗ 20. Citiți cu voce textul. Expuneți-l după un plan întocmit.

Instrumentele muzicale populare moldovenești

Instrumentele muzicale populare moldovenești sînt confecționate de meșteri sau interpreți populari. Pe parcursul istoriei ele au circulat în practica muzicală a poporului moldovenesc, iar prin

Liră

intermediul lor se transmite specificul muzicii populare. Datează din cele mai vechi timpuri și au fost perfecționate în decursul veacurilor. Istoricii din antichitate Herodot și Strabon pomenesc despre unele instrumente muzicale ale tracogeților (fluiet, fluiet-gemănat, trîmbiță, tobă), ce s-au păstrat pînă astăzi, precum și unele instrumente dispărute (liră, conix). Ovidius scrie despre nai ale cărui tuburi erau unite cu rășină. În eposul moldovenesc (balada «Miorița») se întîlnesc denumiri de instrumente muzicale, menționîndu-se că ciobanul ascultă cîntarea fluietului și după moarte. În *Codicele Voronețan* și *Psaltiria Șcheiană* figurează denumiri de instrumente dispărute (psaltire, organe) sau care au ajuns pînă în timpurile noastre (cimpoi, buciom). Cronicarii G. Ureche, M. Costin amintesc de unele instrumente muzicale, ce au cir-

Caval

culat în Moldova feudală. Clasicii literaturii moldovenești A. Hajdeu, C. Negruzzi, A. Russo, V. Alecsandri, A. Mateevici descriu în operele lor instrumentele muzicale populare. Actualmente s-a realizat perfecționarea multor instrumente. După sursa lor sonoră, instrumentele muzicale populare moldovenești pot fi clasificate în trei grupe: instrumente de percuție, de suflat și cu coarde. Iată câteva din ele: tilinca, trișca, cavalul, ocarina, trâmbița, trombonul, scripca, lăuta, cobza, țambalul... Un grup aparte îl formează pseudoinstrumentele: frunza, solzul de pește, zurgălăii. În practica muzicală contemporană, sînt considerate populare și astfel de instrumente ca: acordeonul, clarinetul, trompeta, viola, contrabasul.

Bucium

(După «Instrumente muzicale populare moldovenești», I. Vizitiu.)

Vocabular

percuție — procedeu de producere a sunetelor prin lovirea cu un ciocănel a unei membrane, a unei lame, a unor plăci metalice sau a unei corzi de la un instrument muzical.

✓Formulați cinci întrebări asupra textului.

✓Citiți balada «Miorița» și aflați despre care instrumente muzicale populare moldovenești este vorba în textul ei.

✓Motivați folosirea semnului de punctuație «două puncte» în ultimele două enunțuri ale textului.

✓Povestiți, succint, legenda cimpoiului (consultați «Culegere de texte pentru dictări și expuneri», G. Ciubară, pag. 288).

 21. Numiți câteva instrumente muzicale pe care le cunoașteți. Descrieți un instrument muzical popular moldovenesc, pe care îl cunoașteți mai bine. Înscrieți sunetele emise de acest instrument muzical.

22. Citiți textul. Ținând cont de caracteristicile stilurilor ce urmează, demonstrați apartenența textului ex. 20 la unul din stiluri.

Stilul științific se caracterizează prin:

- caracter național, obiectiv, univoc;
- caracter denotativ (face uz de sensul propriu al cuvintelor);
- claritate, concizie, evită figurile de stil;
- utilizarea pe larg a termenilor științifici și tehnici, a cuvintelor cu sens abstract;
- exactitatea expresiei.

Stilul artistic (beletristic) se caracterizează prin:

- plasticitate (utilizarea imaginilor artistice ca procedeu general de comunicare);
- caracter emoțional;
- utilizarea din plin a figurilor de stil;
- prezența cuvintelor de diferite categorii lexicale (arhaisme, dialectisme, neologisme...);
- diversitatea de forme gramaticale, cele mai potrivite pentru contextul respectiv.

O pasiune responsabilă

Învățătorul s-a tot uitat prin geam la creanga de măr, la drumul din preajma școlii, poate și la soarele domol de la începutul primăverii. Apoi a spus:

— Ce primăvară vine! Haideți, copii, încercați să scrieți o poezie, care cum poate, despre venirea primăverii...

Continuă să se uite prin geam. Dar ceea ce ne-a zis era așa de serios, încât ne-am stăpînit și am început să cîntărim cuvintele, să le căutăm potrivirile. Ce-am mai compus, nu mai țin minte, dar lucește prin vremi caietul și primele rînduri cu rime în coadă.

O, cît de mult înseamnă să îndrăgostești copilul, să-l îndemni la faptă, la dragoste! Trec anii, multe se dau uitării, însă nu se uită clipele acestea, niște ecouri, tainele pătrunse ușor de dragoste, îndemnul cuminte al învățătorului. O profesie grea, o profesie responsabilă. Nu e destul să fii punte între manual și

copil, e puțin. A expune în limba cărții în fața copiilor înseamnă a inspira copilul.

(I. Vatamanu)

✓Definiți, fără a recurge la sinonime, sensul din context al cuvintelor *grea*, *cuminte*.

✓Se spune că nu există om care să nu fi scris o poezie măcar o dată în viața lui. Sîntem sigure că ați scris și dvs. Recitați-o colegilor. Dar dacă nu ați compus, încă nu e tîrziu să faceți acest lucru.

✓Identificați, în prima propoziție, articolele substantivale hotărîte.

 23. Citiți expresiv poezia. Extrageți din text 6 verbe la diferite moduri (personale și impersonale). Analizați-le în scris din punct de vedere morfologic și sintactic.

Cuvintele limbii moldovenești

Și-s toate demne și stăpîne,
Și-s poruncite-așa de mama,
Și sună cînd le bați alarma,
Și-s toate demne și stăpîne.

Și au atît cît are-o limbă
A-și spune dorul și destinul,
Și-mbărbătează ca și vinul,
Și au atît cît are-o limbă.

Și-s toate vii, iar viața lor
Se luptă să înfrunte moartea,
Și își compun din viață cartea,
Și-s toate vii, și-i viața lor

Iar tu le curăță și drepte
Le spune-n față orișicui,
Să te-nțeleg și eu ce spui,
Iar tu le curăță și drepte.

Le spune azi, le spune mîine
Cu inima ce bate-n tine,
Cu zări mai noi și mai senine,
Le spune azi, le spune mîine.

Căci eu de-acolo, din vecie,
Cu neodihnă-am să te-ntreb:
— Ce face el, străbun cuvîntul,
Și cum viața și pămîntul?
Căci eu de-acolo din vecie,
Mai am a spune și a scrie.

(I. Vatamanu)

24. Scrieți sau contestați, prin cîteva argumente, afirmația:
«Poporul care trăiește în inima propriului său grai, generație după
generație, rămîne misterul unui gînd nedescifrat pînă la capăt».

(Karol Josef Wojtyla)

✓ Conjuțați, oral, un verb la toate modurile și timpurile lor.

25. Alcătuiți oral, apoi înscrieți enunțuri cu verbele date. În
enunțurile înscrise, încercați să substituiți verbul-predicat cu îm-
binările stabile alăturate verbelor.

A învinui	a da vina
A năvăli	a da năvală
A se îngrijora	a-și face griji
A-și aminti	a-și aduce aminte
A merge, a pleca	a-și căuta de drum
A plănuî, a pregăti	a pune la cale
A se jertfi	a-și da viața

✓ Examinați îmbinările stabile de cuvinte. Explicați, oral,
structura lor.

Rețineți!

Îmbinările stabile de cuvinte, echivalente cu un
verb, se numesc **locuțiuni verbale**. În componența
locuțiunilor verbale intră, obligatoriu, un verb care
se conjugă. Locuțiunea verbală are aceeași funcție
sintactică ca și verbul.

26. Citiți enunțurile. Substituiți locuțiunile verbale cu verbul
echivalent.

1. Ia mai bine *păziți-vă gura și dați de știre* împăratului că
am venit noi. (I. Creangă) 2. Ciocănitari și alunari *iși luau zborul*

tăcut și pe furiș către sihla de aproape. (M. Sadoveanu) 3. Condiția de a depune armele este obligația celor învinși. 4. Nu reușea să dea de capăt acestei situații. 5. Bunelul l-a îndemnat să-și caute de drum. 6. Când a sosit poștașul, fetița ne-a dat de știre. 7. Cum intră în casă, cum o luă la rost. Fratele o ține una și bună: să-l iau cu mine la câmp.

Pentru informație: insistă, probozi, a anunțat, să plece, să rezolve, a capitula, zburau, anunțați, tăceți.

Vocabular

sihlă — desiș, pădurice.

27. Citiți în gând locuțiunile verbale. Explicați sensul lor. Încadrați-le în enunțuri.

A da de știre; a sta pe gânduri; a vorbi pe șleau; a da/a lua cuvântul; a trage pe sfoară; a trece cu vederea; a da în vileag; a o face lată; a da năvală; a-și lua câmpii; a da bir cu fugiții.

28. Citiți textul. Determinați tema, ideea. Motivați alegerea titlului. Găsiți un alt titlu pentru acest text. Folosindu-vă de caracteristicile stilurilor (ex. №22), determinați stilul textului. Argumentați.

Acest livădar grijuliu

Primul învățător... Primul dascăl și vrăjitor, care ți-a descoperit lumea cărții, ți-a îndrumat primii pași... Chipul primului învățător se apropie în memoria noastră de chipul părintelui.

Școala devine a doua casă părintească pentru copil, iar învățătorul e sfetnicul lui. Învățătorul e ca un livădar iscusit, care în afară de cunoștințe altoiește în sufletul unui tânăr lăstarul dragostei de meleag natal.

E greu a crește un pom, a înălța o clădire. E și mai greu a crește și a educa un om adevărat. Iată de ce răspunderea învățătorului în fața societății e mare, iată de ce numele de învățător se bucură de stimă.

Fiecare dintre noi poartă prin ani calitățile sufletești ale învățătorului său iubit și le transmite ca pe o ștafetă urmașilor.

Învățătorul e acea călăuză de credință, care pentru prima dată deschide cartea în fața copilului, îl cheamă și-l însoțește în lumea miraculoasă a cărții.

✓ Identificați în text o locuțiune verbală, apoi echivalați-o cu sinonimul ei.

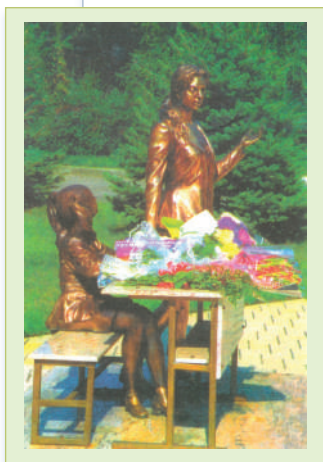
✓ Formulați-vă opiniile, discutați în grup, referitor la proverbele: «Cine știe carte are patru ochi.», «Ai carte, ai parte». Utilizați locuțiunile verbale: a se pune pe carte; a se ține de carte; a lega cartea de gât.

✓ Priviți cu atenție imaginea ce reprezintă monumentul primei învățătoare, înălțat în orașul Harkov.

✓ Citiți textul ce urmează. Determinați elementele compoziționale ale sculpturii și constatați dacă proiectul autorului a fost respectat.

✓ Realizați o compunere-descriere a monumentului primei învățătoare, pornind de la introducerea:

S. Gubanov.
Monument primei
învățătoare. 2003

În curtea Universității pedagogice naționale din Harkov, care poartă numele lui G. S. Skovoroda, se înalță un monument unic în felul său. Acesta este monumentul primei învățătoare, care a fost inaugurat în anul 2003. Elementele compoziționale sînt create din bronz curat și în dimensiuni naturale. O absolventă a universității și o elevă dintr-o școală a Harkovului au fost cele după care au fost plăsmuite eroinele sculpturii.

Conform proiectului autorului O. Tambiev, sculptura a fost amplasată chiar pe plăcile ce duc spre ușile universității. Este fără soclu. În orice anotimp al anului, monumentul este inundat de flori vii — simbol al recunoștinței.

Vocabular

soclu — pedestal, postament, suport.

29. Prezentați oral substantivul ca parte de vorbire, respectând ordinea pașilor:

- a) definiți substantivul ca parte de vorbire;
- b) vorbiți despre caracteristicile și categoriile gramaticale ale substantivului;
- c) comparați substantivul cu alte părți de vorbire (pronumele, articolul, adjectivul, numeralul, verbul);
- d) amintiți-vă algoritmul analizei morfologice/sintactice a substantivului.

30. Citiți substantivele. Explicați prin regulă ortografia substantivelor.

Antigaz, anteproiect, dezamăgire, combatere, supraabundență, răsfângere, primăvara, floarea-soarelui, oraș-poveste, untdelemn, stea-de-mare, cuvânt-cheie, termen-record, magazin-salon, gîndacul de Colorado, Maidanul Independenței, prim-ministru, viceconsul, portavion, Ursa-Mare, Dunărea, revista «Femeia», DEX.

31. Citiți textul. Traduceți-l în limba moldovenească.

Чи змогли люди жити без грошей?

Гроші — це необхідність чи розкіш?

Дорослі заробляють гроші власною працею. Гроші потрібні їм для того, щоб купувати їжу, одяг, взуття, побутову техніку, автомобілі, квартири, меблі, сплачувати за комунальні послуги — газ, воду, опалення, електроенергію.

Дехто з дорослих вважає, що дітям гроші зовсім не потрібні. Це не правда. Діти люблять солодощі, хочуть купувати диски, фломастери та багато іншого. Однак вимагати гроші у батьків неприпустимо. Завжди треба враховувати потреби родини, зважати на рівень добробуту сім'ї. І невміння дітей розумно втрачати гроші — не привід позбавляти їх різних задовольень. Уміння правильно розпоряджатися грошми прийде згодом.

Щоб у майбутньому добре заробляти, потрібно наполегливо вчитися, здобути спеціальність і стати висококваліфікова-

ним фахівцем. Неук і непосида багато грошей не зароблять, тому що серйозну роботу їм ніхто не довірить. Неуважність, незібраність, нехтування загальноприйнятими правилами поведінки, недовіра до людей, неприязнь до них ведуть до всіляких непорозумінь і перешкоджають успішній професійній діяльності, а отже, і зростанню добробуту людини.

Чи змогли б ми жити без грошей? Я гадаю — ні. А як вважаєте ви?

(3 газети)

✓ **Determinați felul comunicării (textului).** Identificați teza, argumentele prezentate de autor. Sînteți de acord cu părerea autorului? Argumentați-vă răspunsul.

32. Discutați despre aceea cum ar trebui construită o opțiune (o argumentare), ca ea să devină interesantă pentru ascultător. Imaginați-vă cum unul dintre dvs. a citit ceva foarte interesant și dorește neapărat să se pronunțe asupra celor citite. Ce ar trebui să conțină o astfel de expunere? Doi elevi care au discutat deja această întrebare au hotărît: opțiunea trebuie să conțină expunerea detaliată a conținutului textului, motivarea ideii principale, o relatare despre aceea că textul citit i-a amintit cititorului momente din viața personală, încheiere. Sînteți de acord cu cei doi? Argumentați-vă părerile.

33. Completați frazele.

1. Introducerea într-o opțiune este necesară, pentru că (ca să)..., iar încheierea — pentru că... Expunerea succintă a conținutului celor citite este necesară, căci altfel... . Priceperea de relaționare a celor citite cu experiența personală de viață..., fiindcă ...

34. Citiți cu voce textul. Precizați tema și ideea. Determinați apartenența textului la unul din stilurile funcționale ale limbii.

Pragul care ne veghează

Casa părintească, leagăn al viselor, țară a copilăriei, vatră a străbunilor, dulce cîntec al speranțelor... Cît timp tu, memorie, îmi vei aduce în oglinda ochiului imaginea acestui sat, străjuit de două păduri, adîncit într-o vale pitorească?!

Oricum, voi încerca întotdeauna să mi-l fac prieten pe acest timp veșnic alergător, să-i îmblînzesc trecerea nerăbdătoare, să-l întorc adesea înapoi și să ne așezăm amîndoi pe un prag scăzut și să rostesc cu inima abia auzit: «Bună ziua, mamă! Bună ziua, tată! Bună ziua, casă-ndepărtată!» Și se deschide ușa casei părintești, cu universul ei de altădată ...

Baștina

Aici, în casa părintească, nostalgia primelor clipe, care este mai mult a memoriei, se transformă în duioase clipe de bucurie, regretele cedează locul unei ascunse mîndrii, unei neclintite demnități că anume de aici, de la acest prag părintesc, ai pornit în lume ai cunoscut țara, te-ai împrietenit cu oamenii și cu ei împreună — umăr la umăr și inimă lîngă inimă — ai priment, ai făcut mai bogat și mai frumos pămîntul.

(După A. Ciocanu)

- ✓Expuneți detaliat textul după un plan întocmit.
- ✓Selectați adjectivele împreună cu substantivele pe care le însoțesc. Determinați gradele de comparație ale adjectivelor.

35. Discutați în prealabil asupra conținutului textului ex. №34, indicați momentele cheie ale subiectului.

Oral, exprimați-vă obțiunea incluzînd și momentele principale din conținutul textului. Unul începe, celălalt ascultă, uneori intervine cu replici (dar nu-l întrerupe), apoi interlocutorii se schimbă cu rolurile.

36. Ascultați părerile întregii clase (ex. №35), relațați ce v-a plăcut mai mult. Indicați introducerea și încheierea, pe care le-ați observat, în unele din opțiuni. Cine din colegi a reușit cel mai bine să expună momentele principale din conținutul textului? Cine și-a amintit un caz din viața personală, făcînd o relație cu subiectul textului? Indicați părțile opțiunilor exprimate, care vi s-au părut mai reușite, mai captivante. De ce?

37. Audiati textul, apoi citiți-l. Intitulați-l. Motivați alegerea. Determinați stilul. Formulați cinci întrebări asupra conținutului.

Casa părintească

Ea, casa părintească, e pentru mine — ca și pntu toți ceilalți — primul microunivers în care am descoperit noțiunile dintîi ale vieții. A fost și rămîne prima noastră școală, care se numește atît de simplu și de cuprinzător «Cei șapte ani de acasă». Ea rămîne spre a ne fi o universitate a copilăriei, a primilor pași spre dramaticele trăiri de mai tîrziu...

Și mai este încă ceva, poate cel mai important. Casa părintească dă prima noțiune de patern, adică este un început de Patrie!

Ea, casa părintească, străjuită întotdeauna — fie de un nuc la prag, fie de un salcîm la poartă, fie de un tei la fereastră, — dar veghează, are grijă întotdeauna atît de respirația fierbinte și octotitoare a mamei, cît și de grijile nesfîrșite ale tatei...

Către acest univers patern, către acest început de Patrie pașii noștri au alergat întotdeauna mai nerăbdători pe drum, inima

Casa părintească

noastră a avut bățile cele mai înfierbântate de dor etern: «Ce faci, mamă, ce faci, tată, ce faci, casă-ndepărtată?»

(După A. Ciocanu)

✓ Indicați adjectivele. Determinați gradele de comparație, procedeele de formare a lor.

✓ Prezentați oral adjectivul respectînd pașii:

- definiți adjectivul ca parte de vorbire;
- aduceți exemple de diferite adjective (simple, compuse, primare, secundare...);
- caracterizați gradele de comparație;
- povestiți despre procedeele de formare a adjectivelor.

✓ Identificați cuvintele despărțite corect în silabe:

si-nop-tic; su-bi-ect; gentil-om; pro-mptă; au-gu-st; pe-num-bră; co-pii; fii-că; fil-armo-nică; ja-gu-ar.

38. Citiți enunțurile. Încercați să găsiți un echivalent — substantiv pentru îmbinările evidențiate.

- Aducerile-aminte* pe suflet cad în picuri. (M. Eminescu)
- Fratele mi-a dat multă *bătaie de cap* cu mofturile sale.
- Vre-mea *părerilor de rău* a trecut.
- Bătaia de joc* nu trebuie să fie o armă de răzbunare.
- Copilul are o *ținare de minte* excepțională.
- Elevii ascultau cele povestite cu multă *băgare de seamă*.
- După *tragerea la sorți* s-a aflat câștigătorul.

Pentru informație: alegere, atenție, ajutor, memorie, batjocură, regrete, probleme, amintiri.

✓ Observați componența îmbinărilor evidențiate.

Rețineți!

Grupul de cuvinte stabil care numește un obiect (are înțelesul unui substantiv) se numește **locuțiune substantivală**.

La analiza sintactică locuțiunile substantivale nu se dezmembrează.

39. Construiți locuțiuni substantivale din elementele propuse; observați ce prepoziții se utilizează frecvent în asemenea locuțiuni.

Punct	vedere
Fier	călcat
Bătaie	cap
Sală	sport
Lipsă	tact
Spirit	observație
Casă	creație
Tragere	inimă
Colac	pupăză

Model: spirit de observație, lipsă de responsabilitate.

40. Citiți locuțiunile verbale. Derivați de la fiecare o locuțiune substantivală ce numește acțiunea respectivă și o locuțiune substantivală ce numește persoana care înfăptuiește acțiunea.

Model: A face un bine — facere de bine — făcător de bine.

A face un rău –

A da un sfat –

A da de veste –

A băga de seamă –

A da viață –

✓ Încadrați în propoziții 2 locuțiuni verbale și 2 locuțiuni substantivale. Analizați sintactic propozițiile.

✓ În tehnica scrierii libere explicați cine este *binefăcătorul*.

41. Citiți cu voce textul. Determinați tema, ideea, stilul textului. Expuneți-l rezumativ.

Arta lemnului

Un loc de seamă în cultura poporului moldovenesc îi revine prelucrării artistice a lemnului.

Prelucrarea artistică a lemnului este larg răspândită în decorațiunile locuințelor moldovenilor.

În raioanele din centrul Moldovei, bogate în păduri, un loc important în înfrumusețarea caselor îl ocupă creștăturile în lemn. Porțile întotdeauna au suscit marea grijă a meșterilor decoratori. Poarta are un acoperiș în două ape încununat cu o creastă împodobită cu creștături în jur. Cîmpul părții inferioare a porții

conține ornamente aplicate de diferite genuri.

În arhitectura din nordul și centrul Moldovei se folosește pe larg elementul numit horboțică, în care predomină motivele geometrice. Motivele de bază în prelucrarea lemnului sînt vazoanele cu flori, semnele solare, figurile de cai, lei, păsări ș.a.

O mai mare varietate a motivelor ornamentale se găsește în zona de sud a Moldovei. Trăsătura distinctă în arta lemnului din aceste raioane este culoarea: pe fonul albastru se aplică componente tăiate separat și colorate în roz, roșu, alb sau verde.

Sînt originale mesele și scaunele din sec. XVII–XIX. Pîna în prezent și-au păstrat însemnătatea policioarele și dulăpioarele pentru bucătărie. Obiectele de veselă astăzi aproape că au dispărut. Meșterii populari creează obiecte de veselă tradițională numai cu funcție decorativă.

Arta lemnului

(După «Literatura și Arta»)

✓Povestiți despre prelucrarea artistică a lemnului în localitatea dvs.

✓Analizați sintactic/morfologic un substantiv.

Vocabular

a suscita — a trezi, a provoca.

42. Ortografați corect verbele. Motivați.

Veniva, trecutam, nea chemat, ne știind, nam chemat, crează, noi lua, luoam, merse-se, trecu-sem, fă-că-se.

✓Încadrați cuvintele evidențiate și ortografiate corect, în patru enunțuri.

43. Citiți în gînd textul. Determinați felul textului (comunicării).

... Aici era lumea lui.

Aici, între dulapurile cu cărți, la masa încărcată cu hîrtii... călimara grea cu două fîntîni... paharele de lemn pline cu pene de gîscă, — aici se știa alt om, cel adevărat... Aici primea pe feciori, cînd veneau să-l vadă... La iatacul ista îl purta gîndul cînd se afla departe de casă... Aici năzuia să ajungă mai degrabă... Aici, de cum intra, se vedea scăpat de grijile mărunte și trecătoare ale vieții. Aici, citind cu sete, se cufundă în cele vremi slăvite de altădată, în lumea gîndurilor de aur, a veșniciei, nepieritoarei înțelepciuni omenești... Aici se zbătea luptînd de unul singur cu amarul greutăților și nenorocirilor, ce se abăteau asupra Casei și Țării...

(V. Beșleagă)

✓ Cum credeți, care este ocupația preferată a cărturarului Miron Costin, despre care ne povestește V. Beșleagă? Cum ați determinat? Numiți cîteva indici care demonstrează că scriitorul Miron Costin n-a trăit în sec. XX.

✓ Enumerați cîteva obiecte de birou recent intrate în uz.

✓ Descrieți:

a) cabinetul directorului școlii dvs.;

b) cabinetul de lucru al unui om de litere contemporan. Considerați că aceste două cabinete se deosebesc unul de altul? De ce?

44. Descrieți o întîmplare din vacanță. Prezentați-o într-un text coerent de o pagină, răspunzînd la întrebările: Despre ce vreți să scrieți? Unde și cînd a avut loc întîmplarea? De ce ați considerat-o importantă? Ce emoții ați trăit atunci? Ce ați învățat din acea experiență? V-ați făcut prieteni? Ce calități ale prietenilor noi le-ați prețuit atunci în mod deosebit? Care din ele sînt valabile și acum? Ce emoții retrăiți acum?

✓ Analizați morfologic/sintactic un adjectiv folosit în textul descrierii.

45. Comparați sensurile cuvintelor din cele două coloane. Ce numesc adjectivele și ce semnifică substantivele cu prepoziții?

Pietros	—	de piatră
Mieros	—	de miere
Mătăsos	—	de mătase
Fruntaș	—	de frunte
Lemnos	—	de lemn

Rețineți!

Grupurile stabile de cuvinte cu sens de adjectiv se numesc **locuțiuni adjectivale**.

✓ Identificați structura locuțiunilor adjectivale: *mîini de aur*; *om bun de gură*; *copil cu capul în traistă*; *conducător cu scaun la cap*.

46. Analizați sensul locuțiunilor adjectivale și găsiți adjectivele echivalente: *de tot felul*; *tot unul și unul*; *din cale-afară de*; *pus pe harță*; *bătător la ochi*; *rău de plată*; *strîns la gură*; *cu mîna lungă*; *cu brînza-n șip*; *sărac cu duhul*; *rău de gură*; *tobă de carte*.

47. Citiți în gînd și meditați asupra celor spuse de I. Druță. Identificați adjectivele și locuțiunile adjectivale. Pentru acestea din urmă găsiți adjective echivalente.

Orice popor, fie el din cîmpie sau de la munte, păstrează pentru zile mari, păstrează pentru zile negre cîte un cîntec care face să tresalte inima întregului neam. Sufletul neamului nostru răspunde de fiecare dată cînd îl cheamă Doina. Chiar de la primul vers, chiar de la primele acorduri, îți răsare priveliștea unui apus de soare undeva hăt departe, pe o coastă de deal, o stîină veche, un cioban căzut pe gînduri, o ațișoară de fum căzut peste vatra unui foc uitat. Din aceluși fundac de imașuri, prin cele șase găurele de fluier, deschise de gura focului, coboară neamul nostru prin pustietăți și nedreptate, prin minuni cerești și fel de fel de vremuri grele.

✓ Care cîntec se numește doină? De cîte feluri este doina, ca specie literară?

✓ Descrieți o melodie interpretată cu voce sau la instrumente muzicale, utilizând câteva dintre adjectivele ce urmează cu funcție sintactică de atribut: *plîngător, dureros, duios, tînguios, îndurerat, tînguitor, jalnic, plîngăreț, plîngător, întristat*.

48. Motivați ortografia adjectivelor:

binecuvîntat, cumsecade, răuvoitor, preacuvios, preaplin, atotmilostiv, nemaîntîlnit, electromagnetic, albastru-azuriu, roșu-închis, rozalb, liber-cugetător; sus-puși, nou-născuți.

49. Traduceți textul. Citiți-l expresiv, determinați stilul motivînd. Intitulați-l.

Спортсмени України вперше брали участь у іграх XV Олімпіади, яка проходила в Гельсінкі у 1952 році.

З того часу олімпійський рух в Україні розвивався та зміцнював свої позиції. 22 грудня 1990 року був створений Національний олімпійський комітет України, який об'єднує 50 федерацій з різних видів спорту та опікується підготовкою українських спортсменів до змагань.

1009 українських атлетів брали участь у літніх та зимових Олімпійських іграх. Ними завойовано 207 золоти, 134 срібних і 141 бронзова медалі.

На XX зимових Олімпійських іграх, що відбулися 2006 року в італійському місті Туречіні, українські спортсмени вибороли 2 бронзові медалі — з фігурною катання та біатлону.

(З журналу)

✓ Numiți campionii olimpici ucraineni, pe care-i cunoașteți. Pentru care sport olimpic optați? De ce?

Jocuri olimpice. 2006

✓ Identificați numerele și scrieți-le cu litere.

✓ Ce puteți spune despre campionii olimpici ucraineni, participanți ai Olimpiadei 2016.

50. Cunoașteți emblema Jocurilor olimpice? Descrieți-o utilizând numerele. Știți unde vor avea loc următoarele olimpiade de iarnă? Cum ar arăta emblema pe care ați propune-o pentru Jocurile olimpice, dacă acestea s-ar petrece în Ucraina?

51. Prezentați oral numeralul respectând pașii:

- definiți numeralul ca parte de vorbire;
- numiți felurile numeralelor;
- aduceți exemple de diferite numere (după structură inclusiv);
- comparați clasa numeralelor din limba moldovenească cu cele din limba ucraineană;
- arătați care numere din limba moldovenească nu prezintă numeralul în limba ucraineană.

52. Realizați o compunere «Performanțele sportive ale elevilor școlii noastre» cu încadrarea în text a numeralelor. Determinați funcțiile sintactice ale numeralelor folosite.

53. Amintiți-vă regulile de scriere a numeralelor compuse. Scrieți cu litere numerele cardinale. Formați numere ordinale de la ele.

2008, 1988, 1015, 256, 127, 39.

✓ Acordați numerele ordinale *al doilea, a doua* cu substantivele *organizație, exercițiu, pas, floare, compunere, zi, an, erou*.

54. Alegeți câte trei enunțuri cu numere din manualul de geografie, biologie și istorie. Copiați-le și determinați funcția sintactică a numeralelor.

55. Amintiți-vă regulile bazate pe cifre, numere, limite cantitative ale unor jocuri sportive. Răspundeți în scris la întrebările de mai jos. Identificați și analizați numerele.

1. Câți jucători alcătuiesc o echipă de baschet? 2. La câte încercări are dreptul un halterofil? 3. Până la ce scor se joacă volei?

4. Cu câte cartonașe galbene și cu câte roșii poate fi sancționat un fotbalist? 5. Câte penalizări se permit pentru startul fals?

56. Audiați textul. Determinați tema, ideea, stilul textului.

Pictura, unul din cele mai pincipale genuri ale artei plastice, constituie reprezentarea în imagini a realității pe o anumită suprafață (hîrtie, carton, pînză, metal, perete) cu ajutorul vopselelor.

M. Popo. Pictură murală

Cele mai timpurii mărturii despre pictura Moldovei datează de la începutul sec. XV. În documentele din timpul domniei lui Alexandru cel Bun (1415) sînt pomenite numele a doi zugravi — Nichita și Dobre. În sec. XVII Vasile Lupu invită din Moscova zugravi ruși pentru a picta interiorul bisericii *Trei Ierarhi* din Iași. În prima jumătate a sec. XVI o dezvoltare amplă cunoaște pictura moldovenească monumentală, constituind o tradiție unică în cultura europeană în ceea ce privește pictura exterioară a bisericilor. Unul din cele mai impunătoare monumente de pictură medievală de pe teritoriul Moldovei este *Biserica Adormirii* din Căușani.

Începutul dezvoltării artei plastice în Moldova este legat de activitatea lui G. Asachi, care a introdus la Academia domnească predarea desenului după natură, iar mai târziu a fondat primul muzeu de arte plastice. Din inițiativa sa a fost deschisă la Iași (pe lângă mănăstirea *Trei Ierarhi*), școala de arte și meșteșuguri.

Pictura murală, gen de artă monumentală, pictură executată pe zid, uneori pe pânză care se fixează apoi pe pereți, este unul dintre cele mai importante genuri în Moldova medievală, cunoscând câteva faze de dezvoltare. Una din aceste faze a dezvoltării picturii murale coincide cu domnia lui Ștefan cel Mare. Se poate vorbi chiar de o școală moldovenească de pictură murală.

În Moldova actuală pictura murală este practică de I. Bogesco, M. Burea, M. Statnîi, G. Vrabie, I. Serbinov.

(După «Arta plastică din Moldova», A. Zevina)

✓ Răspundeți la întrebările:

- Ce este pictura?
- De numele cui este legat începutul dezvoltării artei plastice?
- Care pictură se numește murală?
- Numiți câteva nume marcante din Moldova actuală care practică pictura murală.

✓ Contemplați unul din fragmentele de pictură propuse de manual și comentați-l.

57. Citiți proverbele. Identificați ce rol îndeplinește numeralul în proverbele date: substituie sau determină un substantiv?

1. Corabia cu doi cârmaci se duce la fund. 2. Patru ochi văd mai bine decât doi. 3. Noi rîdem de unul, de doi, da patruzeci rîd de noi. 4. Două cuțite tăioase nu pot sta într-o teacă. 5. Cu un trandafir a vrut să dreagă ce a stricat cu cincizeci de spini.

✓ Determinați funcția sintactică a numeralelor identificate.

✓ Formulați (2–3 propoziții) sensul unui proverb.

58. Notați în caiete patru titluri de opere literare sau filme care conțin numerele. Exprimați-vă opinia față de conținutul uneia/unuia dintre ele.

59. Citiți. Indicați în proverbele de mai jos toate pronumele. Extrageți-le în caiet și indicați categoria din care fac parte.

1. Toată lumea este o școală. 2. Unul adună, altul risipește. 3. Nimica nu-i fără osteneală. 4. Se întâmplă să cadă în cursă și acela care te învață cum să te păzești de ea. 5. Între doi saci îl alegi pe acel cu paie. 6. Cine are o meserie are o moșie. 7. Toporul rău nimeni nu-l fură.

✓ Numiți felul pronumelor pe care nu le conțin proverbele de mai sus.

60. Prezentați pronumele respectând pașii:

- definiți pronumele ca parte de vorbire;
- remarcați categoriile de pronume cunoscute;
- numiți formele pe care le au pronumele;
- regulile de scriere a formelor pronominale.

61. Explicați într-un text coerent argumentarea dvs. pentru afirmația: *Cunoaște-te pe tine însuși.*

62. Citiți textul, apoi determinați stilul textului.

Un străvechi meșteșug

Un loc de seamă în cultura poporului moldovenesc îi revine ceramicii populare, olăritului, care este unul dintre cele mai vechi meșteșuguri. Vechii noștri locuitori au început să producă vase de lut acum 800 000 de ani. Acest fapt a avut o importanță foarte mare pentru dezvoltarea gospodăriei casnice.

În secolele XVI–XVII multe centre de olari moldoveni capătă dreptul de a-și vinde marfa fără a plăti impozite. Aceasta a stimulat dezvoltarea olăritului. Meșterii populari valorifică noi forme de ceramică, folosesc lustruirea, pictura policromă, smălțuirea incoloră și cea colorată, încep să facă vase din lut alb.

Pe parcursul multor secole meșteșugul olăritului s-a perfecționat. Au fost găsite forme originale, ce corespund totodată necesităților practice și estetice ale poporului. Astăzi olarii confecționează gavanoase, oale, ulcele, ulcioare,

burluie, vazoane pentru flori, diverse obiecte de ceramică decorativă.

Bogăția culturii spirituale, tradițiile seculare în arta olăritului au în prezent posibilitatea de a se dezvolta la nivelul cerințelor actuale.

✓ Formulați întrebări asupra textului și răspundeți la ele. Determinați părțile componente ale textului: introducerea, cuprinsul, încheierea.

✓ Numiți oral pronumele pe care le-ați identificat în text. Analizați morfologic/sintactic trei pronume.

✓ Găsiți în text articolul posesiv și cel adjectival.

 63. Povestiți despre propria-vă persoană: «Acesta/aceasta sînt eu. Faceți cunoștință». Utilizați pronume.

 64. Știți oare să vă comportați în societate, în localuri publice?

Imaginați-vă situația: în vacanță v-ați întâlnit la teatru colegul de clasă. Era cu tatăl său. Cum v-ați salutat cu colegul de clasă? Dar cu tatăl acestuia? Alcătuiți un dialog, apoi prezentați-l clasei.

65. Citiți enunțurile. Identificați pronumele și felul lor. Traduceți enunțurile în limba ucraineană. Precizați dacă pronumele identificate își păstrează valoarea morfologică în limba ucraineană.

1. Am discutat toată seara cu cineva. 2. Acești brazi sînt cei mai înalți. 3. Verișorul mi-a făcut loc lângă sine. 4. Am discutat cu dumneata cartea. 5. Am întâlnit-o pe soră-sa. 6. Nimeni n-a fost uitat. 7. Eu singură am împletit acest fular.

✓ Analizați sintactic o propoziție.

66. Citiți, apoi comentați ortografia pronunțelor:

Mi-am amintit, și-au propus, și-i dor, cititu-le-ai, ocolind-o, apropiindu-se, pregătitu-te-ai.

67. Citiți textul.

Sfaturi prea înțelepte

— Bun găsit, Măria Ta, se prelinse o voce prin odaie. Intrase dumnealui Ion Neculce.

— Mă lași și tu, vasăzică.

— Nu te las, Măria Ta. Jur încă o dată și sărut sfânta cruce că-ți voi fi veșnic același prieten și aceeași slugă credincioasă. Iaca, ies afară din casă, Măria Ta, și simt o împușcătură în piept. Parcă pe-aici și frunza-i tot frunză, dar nu-i atât de drăgălașă, ca pe la Moldova, și ceru-i tot cer, dar nu-i atât de blînd, nu-i deal, ci-i o comoară. Iată o prăsadă. Culege-o cu degetele tale și-o gustă. Dacă nu-ți place, arunc-o și ia-ți alta mai bună. Iată mai încolo o toloacă. Întinde-te și trage un somn. Du-te la izvor și te răcorește cu apă neîncepută. Oh, Măria Ta, numai pace și slobozenie de-ar fi, c-apoi am ști noi unde ni-i cuibul și unde-i raiul pe pămînt.

— Neculce tuși înfundat și clătină din cap ca un moșneag:

— De la așa bucățică nu s-ar da la o parte nici Solomon înțeleptul.

Nu mai izbuti să mai zică ceva în apărarea sa, căci Cantemir adăugă cuvinte și mai grele:

— Dacă-ți iubești moșia, ia aminte Ioane, de celea ce-ți spun. Pentru ca moșia strămoșească să ne fie frumoasă și liberă, se cade să luptăm — fie cu sabia, fie cu condeiful, fie cu alte meșteșuguri. Chiar părăsit fiind, de un prieten preaiubit, eu nu voi lepăda aceste arme.

(G. Madan)

✓ Exprimați-vă, într-o frază, starea afectivă postlecturală.

✓ Determinați ideea textului și stilul cărui aparține. Motivați-vă opțiunile.

✓ Ilustrați, într-un enunț, polisemia cuvintelor *se prelinse, o împunsătură*.

68. Citiți, apoi explicați cum înțelegeți cele citite.

1. Vorbește puțin, ascultă mult, dar gîndește și mai mult. 2. În cuvinte goale adevăr nu-i. 3. După cuvintele dulci vine uneori și amarul. 4. Unde-s multe cuvinte acolo este muncă puțină. 5. Vorbește ca eu să te văd. (Socrate) 6. Sarcina oratorului e să spună adevărul. (Platon) A vorbi bine înseamnă a gîndi bine. (E. Renan)

✓Care tip de comunicare folosiți pentru a vă exprima păreri-le? Prin ce se caracterizează acest tip?

69. Alcătuiți o compunere-raționament pe tema: «Poate fi oare cuvîntul faptă?» Discutați în baza acestei teme. Pentru confirmarea propriilor păreri folosiți mesajele propozițiilor ex.№ 68.

70. În sec. XX a avut loc un eveniment neobișnuit, despre care s-a comunicat în presă. Citiți în gînd textul, apoi expuneți-l rezumativ, folosind pronume.

Дві години і три роки

16 жовтня 1992 року індійське пасажирське судно «Морська зірка» вийшло з порту Бомбей до Малайзії. На його борту було 49 чоловік: члени екіпажу і туристи. Круїз проходив без пригод, але на п'ятий день розпочався шторм. Радіозв'язок з «Морською зіркою» припинився, проте з її борту було все-таки надіслано сигнал SOS.

У море негайно вийшли рятувальні судна, але не знайшли навіть сліду «Морської зірки». Вона просто зникла з радарів. Після шторму пошуки також не дали ніяких результатів. З того часу в усіх офіційних документах зазначалося: «Морська зірка» загинула. Жодної людини не врятовано...» На жаль, і таке часом трапляється в океані.

Минуло три роки. У жовтні 1995 року рятувальники прийняли таке повідомлення: «Все гаразд. SOS відміняємо. Шторм ущух».

Радисти, які прийняли це повідомлення, були здивовані: ні бурі, ні сигналів про порятунок у цьому районі не було. Все з'ясувалося після того, як представники берегової охо-

рони піднялися на борт невідомого судна. Ним виявилася «Морська зірка»!

Екіпаж і пасажери судна хвилювалися і раділи одночасно: вони врятувалися від шторму! Повідомлення про те, що їхнє судно зникло три роки тому, сприйняли як недоречний жарт: «Які три роки? Сигнал про порятунок ми передали дві години тому!» Люди, які дивом випірнули з пастки часу, почали розповідати, як дві години вони боролися зі штормом, а потім він раптово вщух...

(3 журналу)

71. Citiți expresiv balada.

Moldoveneasca

Dansăm demult,	Cu lanțug
De-un veac,	La picioare,
De două	Pîn-au văzut
Ori de nouă?	În ceruri
Voi știți de cînd?	Un soare.
Eu unul	Dansăm cînd ninge
Nu știu,	Și cînd plouă,
Deși mi-i capul	Ținîndu-ne
Argintiu.	Cu mîinile-amîndouă.
Dac-a ajuns	Cu noi
Moldoveneasca	S-au prins în joc
Afîta de departe –	Stejarii
Ea vine	Secularii,
Din adîncuri	Și vin
Fără moarte!	Din urma noastră
Și mulți	Vin
Au căzut	Ca niște valuri
În hora	Aceste
Ast' mare,	Cu miez de aur
Și mulți	Dealuri.
Au dansat	

(S. Vangheli)

✓ Ce simbolizează *moldoveneasca*: numele dansului popular sau istoria, soarta poporului moldovenesc? Despre care *horă* este vorba? Ce simbolizează *Soarele*?

✓ Identificați în text adverbele, determinați felul lor.

72. Prezentați adverbul respectînd pașii:

- definiți adverbul ca parte de vorbire;
- clasificați adverbele după structură și după sens;
- numiți gradele de comparație;
- exemplificați cîteva reguli de ortografiere a adverbului.

73. Racordați scrierea fiecărui adverb de mai jos la una din regulile ortografice:

așadar, astă-vară, degrabă, bunăoară, îndelung, degeaba, dinadins, acasă, aseară, valvîrtej, totuși, după-masă, calea-valea, îndeosebi, departe, astă-noapte, an-vară, devreme.

 74. Priviți în jur. Ați văzut ceva impresionant despre care ați dori să povestiți? Poate ceva din ceea ce vă înconjoară v-a produs amintiri plăcute? Realizați un text în baza celor văzute (sau a amintirilor), în care veți introduce și elemente de descriere. Folosiți în text expresiile: *cea mai plăcută perioadă a anului; mă bucur întotdeauna; totul devine neobișnuit; impresionează adînc.*

 75. Citiți-vă compunerile unul altuia, ascultați cu atenție părerile, observațiile colegului (colegilor) dvs., pentru ca la redactarea textului să țineți cont de ele. La finele discuțiilor faceți unele rectificări (dacă este necesar) în conținutul textului.

✓ Analizați morfologic/sintactic un adverb pe care l-ați folosit în text.

76. Identificați funcția sintactică și analizați structura morfologică a segmentelor marcate în enunțurile de mai jos.

1. *Cu siguranță* ne vom întîlni și luna viitoare. 2. Au muncit zilnic *cot la cot* cu părinții. 3. Eu îl aștept, *indiferent cînd* vine. 4. I-a amintit *de repetate ori*. 5. Ileana Cosînzeana a început a plînge *cu foc*. 6. *De milă de silă* a ajuns pînă la capăt. 7. *Vrînd-nevrînd* a trebuit să îndeplinească porunca spînului.

Rețineți!

Grupurile stabile de cuvinte cu valoarea unui adverb se numesc **locuțiuni adverbiale**.

77. Citiți cu atenție adverbele. Înlocuiți-le cu locuțiuni adverbiale sinonime.

Iar, sigur, neașteptat, repede, mereu, uneori, iute, exagerat, numaidecât, imposibil.

Pentru informație: fără putință; fără doar și poate; din cale afară; ca vântul și ca gândul; din vreme în vreme; din zi în zi; într-un suflet; ca din senin; cu siguranță; din nou.

78. Plasați în contexte locuțiunile adverbiale sinonime. (ex. № 77).

✓ Dictare vizual-auditivă

Creația lui Igor Vieru, personalitate marcantă a artelor plastice din Republica Moldova, relevă cu plenitudine orientările estetic-stilistice caracteristice școlii naționale de pictură. În pictura și grafica acestui plastician s-au reliefat în mod pregnant concep-tul despre lume și frumos, aspirațiile artistice ale epocii, atitudinea față de tradiție și inovație. Igor Vieru utilizează dinamica în funcție de esență a sturcturii compoziționale în ilustrațiile la povestirea *Vasile Porojan* de V. Alecsandri, în care este exprimat vitalismul narativ al subiectului. Un capitol aparte îl constituie ilustrațiile de la *Capra cu trei iezi* de I. Creangă, *Guguță — căpitan de corabie* și *Cușma lui Guguță* de S. Vangheli, în care Igor Vieru se prezintă ca un profund cunoscător al psihologiei copiilor. (După C. Spînu)

79. Audiatiți textul, apoi discutați, imaginându-vă, ce a urmat.

Lupar

Explozia omorî câteva oi, iar lui Lupar îi beteji rău unul din piciorușe. Se ridică în trei labe, își scutură blana de țărână și își duse spre bot piciorul sîngeriu, moale ca o petică. Îl mirosi, apoi schelălăi subțire, îndreptîndu-și spre noi ochii rugători și umezi. I-am legat piciorul cu fișiile unei batiste și am adunat turma

împrăștiată. Trecându-și cu limba peste ambele fălci, el a prins a șchiopăta în urma noastră. Îl durea, căci după ce făcea cîțiva pași se oprea, își căuta *din nou* piciorul și după ce-l mirosea, pipăindu-l cu limba și scîncind ca un copil, *iar* pornea să ne ajungă. El ne privea prelung și numai după ochii lui, neobișnuit de vioi, ghi-ceam ce voia să ne spună: «Voi plecați, știu că trebuie să plecați, iar eu... Eu o să rămîn. Și tare mi-i greu să mă despart de voi...»

(După P. Boțu)

✓ Identificați valoarea morfologică a cuvintelor marcate.

✓ Aflați în primele patru fraze prepozițiile și conjuncțiile.

80. Abordați unul din subiectele propuse respectînd pașii a, b, c,:

- domesticirea animalelor;
- necesitatea de a proteja animalele.

a) Formulați-vă în scris opinia asupra subiectului ales.

b) Discutați cu colegul o problemă abordată de amîndoi.

c) Scrieți ce credeți acum despre problema dată.

81. Scrieți o reflecție, explicînd sensul/sensurile afirmației: «Dragostea nu se supără pe dușmanul său. Ea, din contra, îl iubește, nu se bucură de rău». Analizați din ce se deduce acest sens (sensuri). Specificați pentru toate cuvintele semnificative din afirmație sensul actualizat în context. Intitulați reflecția.

82. Citiți textul reflecției dvs. Examinați-l sub aspect lexical: ați evitat repetarea cuvintelor, ați recurs la sinonime, ați utilizat cuvinte cu sens figurat? Redactați varianta definitivă.

✓ Identificați în textul reflecției prepozițiile și conjuncțiile. Analizați morfologic o prepoziție și o conjuncție.

83. Citiți expresiv versurile. Copiați-le, apoi efectuați analiza sintactică a frazelor, respectînd algoritmul.

S-a dus o iarnă și e iarnă iară,
Îngrijorați, ne-apasă-un gînd mereu:
Tîlharii care au prădat o țară
Să nu ni-l fure și pe Dumnezeu.

(V. Rusnac)

Algoritm (pentru a efectua pașii propuși de algoritm, actualizați cunoștințele obținute anterior la tema «Noțiuni elementare de sintaxă»):

- Identificați și subliniați predicatele.
- Identificați și subliniați subiectul fiecărui predicat.
- În lipsa subiectului, scrieți deasupra predicatului subiectul inclus sau subînțeles.
- Marcați elementele de relație (coordonatoare — în cerc, subordonatoare — în dreptunghi).
- Delimitați și numerotați propozițiile din structura frazei.
- Caracterizați statutul fiecărei propoziții: independentă/subordonată.
- Apelînd la ajutorul profesorului, notați în clasă numărul propoziției subordonate și scrieți întrebarea la care răspunde.

84. Citiți enunțurile. Determinați valoarea morfologică a segmentelor marcate. Analizați structura lor.

1. Toți prietenii s-au aflat *alături de mine*. 2. M-a sunat *înainte de a pleca*. 3. Sălciile cresc *de-a lungul* malului. 4. *În stînga* mea se află prietenul lui Gelu. 5. *Împreună cu* tata a venit și fratele lui. 6. O voce răgușită răsună *în urma* lor. 7. Stolul de păsări zbură, rotind, *deasupra* satului.

Rețineți!

Grupurile stabile de cuvinte cu valoarea de propoziții propriu-zise se numesc **locuțiuni prepoziționale**.

✓ Plasați în contexte cuvintele *alături, înainte, împreună, deasupra* și îmbinările *de-a lungul, în stînga, în urma* cu valoarea morfologică de adevreb. Răspundeți la întrebarea: «Cum deosebiți, în contexte, locuțiunile prepoziționale de adverbe sau locuțiuni adverbiale?»

85. Citiți informația: «Cu rol de elemente de relație a propozițiilor într-o frază, în afară de conjuncții, există *cuvinte conjunctive* (adverbe și pronume relative: *care, cine, ce, cît, cum, cînd*,

unde...) și *locuțiuni conjuncționale* — grupuri stabile de cuvinte cu rolul de conjuncții».

Copiați într-un tabel, după modelul propus, elementele de relație folosite în frazele:

1. Sta liniștit, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. 2. Scurtă-i bucuria, de aceea s-o prețuim. 3. Cine umblă pe toate drumurile nu ajunge nicăieri. 4. Până când ești nicovală, rabdă loviturile. 5. Adună fir cu fir ca să ai cu grămada. 6. Nu te speria când auzi vorbe mari, că acolo-i inima mică. 7. Nu lăsa pe mâine ce poți face astăzi. 8. Aduni cu țința și-mparți cu nemiluita.

Model:

conjuncții	cuvinte conjunctive	locuțiuni conjuncționale

86. Citiți articolul lexicografic și răspundeți la întrebările:

- Cum a apărut cuvântul dat?
- Ce indică *morfologia* ca termen lingvistic?

✓ Cu ajutorul *Dicționarului etimologic* aflați care domenii ale științei folosesc acest termen.

Morfologia — parte a structurii gramaticale a unei limbi care cuprinde regulile privitoare la forma cuvintelor, la structura lor internă și la modificările lor formale în diferite întrebuințări. Acest termen este cunoscut în mai multe limbi. În știință a fost introdus în sec. XIX. S-a format din limba greacă: **morfe** — «formă» și **logos** — «studiu», «cuvânt», folosind vocala **o** drept element de relație.

87. Citiți și învățați să descifrați «sensurile» unor elemente de compunere. Încercați să explicați sensurile cuvintelor date mai jos.

Auto — însuși; *bio* — viață; *avia* — pasăre, a zbura; *micro* — mic; *neo* — nou; *log* — cuvânt, știință; *arheo* — vechi; *anti* — împotriva; *dis* — ne; *re* — din nou, înapoi; *ultra* — extrem de; *arhi* — foarte.

Exercițiu arhicomplicat; biosfera Pământului; aviaconstruc-tor vestit; microcalculator modern; lecție de chimie; un neolo-gism interesant; vaccină antivirus; dans supermodern; stația de reanimare; unde ultrascurte; discordanța sunetelor; descoperiri arheologice.

✓ Alcătuiți 6 enunțuri cu 6 cuvinte propuse.

88. Citiți și determinați tipul și stilul textului. Cărei proble-me este consacrat?

Fără îndoială, sînt de acord cu afirmația că orice om trebu-ie să-și controleze purtarea, să și-o corecteze. Puțin probabil ca cineva să dorească să fie insultat, să se strige la el sau să i se deterioreze dispoziția.

Omul rău otrăvește sufletul nu numai celor din jur, dar și pe al său. Cu zîmbetul și bunăvoința se pot stopa marea majoritate a conflictelor, se pot întrerupe certurile, oamenii li se pot da șanse de a merge la compromis, să cedeze unul altuia.

Omenirea, societatea vor cîștiga doar, dacă ne vom învăța să ne reținem, să nu-i enervăm pe cei din jur, vom învăța bunele maniere și buna comportare.

Într-un mediu binevoitor, creat prin educație, instruire și bunele maniere ale celor din jur, sînt mai multe șanse de a privi cu optimism viitorul nostru și perspectivele existenței omenirii.

✓ Identificați felul locuțiunii în primul alineat al textului. Alcătuiți, oral, cîte două enunțuri pentru fiecare locuțiune adverbială dată: *din cale-afară, cu totul și cu totul, nevoie mare.*

 89. Situație: Împreună cu prietenul (a) purtați discuții asu-pra temei «Munca este odihnă». Pentru a lucra productiv, trebuie acordat suficient timp odihnei. Prietenul (a) insistă că trebuie să lucrezi mai mult și mai puțin să te odihnești, dacă dorești să obții ceva în viață. Care argumente sînt mai convingătoare? Demon-strați cu ajutorul unui dialog.

SINTAXA ȘI PUNCTUAȚIA.

FRAZA

90. Citiți textul.

În farmecul serii, acești floricultori roiau în jurul lui Andrii asemenea muștelor. El le povestea cum visează noaptea florile și cum vorbesc în șoaptă dalbele stele, ticluia povești despre tărîmuri nemaipomenite, unde florile, pe lîngă faptul că răspîndesc parfumuri, mai știu și să glumească, și umblă ca oamenii, și se joacă de-a baba-oarba, și se veștezesc numai atunci, cînd tărîmurile lor sînt călcate de picior de om fără noroc.

— Florile iubesc oamenii fericiți. Aici, la noi, cînd se abate vreo nevoie, ele nu se ofilesc, ci plîng. Ați băgat de seamă ce de-a rouă licăre pe ele la zoritul zorilor? Sînt lacrimile lor. Acel ce într-o dimineață cu rouă va găsi o floare care să nu poarte urme de lacrimi va fi un om tare fericit.

— Dar dumneata ai dat de-o asemenea floare?

— Nu, și nici nu cred să dau de ea vreodată...

Deasupra lor veghea un cer blînd și dulce, și copiilor li se părea că întinsurile lui sînt năpădite nu de stele, ci de flori. Flori semănate de bădița Andrii...

(V. Simonenko)

✓ Răspundeți la întrebările:

Ce numim frază?

Care propoziții sînt secundare?

Numiți propozițiile independente.

Cîte enunțuri conține fraza întîi din text?

✓ Motivați utilizarea virgulelor în fraza № 1.

✓ **Cine e mai isteț!** Cîștigă cel care va răspunde motivat de ce s-a folosit virgula înaintea conjuncției «și» din ultima frază a textului.

91. Analizați structura frazei de mai jos, delimitând propozițiile și elementele ei de legătură.

Plai drag, neobosită mi-e inima lângă inima faptelor tale și găsesc neobosire în neîntunecatele tale peisaje, care își scutură frumusețile în apă și pîine, iar apele pe care le porți sînt cele mai pașnice.

✓ Dezvoltați prin extindere fraza, completînd-o prin două subordonate și o propoziție principală.

✓ Adăugați elemente de relație dacă lipsesc.

✓ Schimbați ordinea propozițiilor în frază.

✓ Explicați oral cum s-a realizat legătura propozițiilor în cadrul frazei nedezvoltate.

Actualizarea cunoștințelor de sintaxă

- **Fraza** este unitatea sintactică ce conține două sau mai multe propoziții, care se caracterizează prin unitate logică, semantică, gramaticală și intonațională.
- O frază poate fi alcătuită numai din propoziții relativ independente semantic și gramatical (*Dunărea ar ieși din albi, dar nu poate învinge limita.* (G. Meniuc) sau din propoziții principale (una sau mai multe) și propoziții subordonate (*Orice profesie este onorabilă, fiindcă se bazează pe tradiții nobile.* (A. Șalari)
- **Propoziția principală** are autonomie semantică, independență gramaticală și este determinată de propoziții subordonate. (*Bunicul era dintre acei care își înveselea sufletul și își îmbujora obrazii.* (M. Stelmah)
- **Propoziția subordonată** este lipsită de independență și se subordonează propoziției principale. (*Vom birui, căci cauza ni-i dreaptă.* (M. Rîlski)

- Legătura propozițiilor în cadrul frazei se realizează preponderent prin joncțiune, în **fraza joncțională** (conjuncții, locuțiuni conjuncționale, pronume realtive, adverbe) sau juxtapunere, în **fraza nejoncțională**.
 - a) *Aleargă după iepuri, și dă peste urs.*
 - b) *Limba îndulcește, limba amărăște.*

92. Citiți frazele. Determinați felul propozițiilor din componența lor.

1. Eminescu ne-a dăruit fulgerătoarea sa poezie, iar poeziei i-a dat inimă și viață. (A. Lupan) 2. Rădăcina învățaturii este amară, dulci sînt însă rodirile sale. (C. Negruzzi) 3. Unii țintesc bine din armă, alții împuşcă cu ochii. (Ia. Kolas) 4. N-a știut Ceremiş ce-i amarul, în schimb a știut ce-i bucuria, speranța, soarele. (O. Gonciar) 5. În general, frazele muzicale sînt ca și frazele literare, măsurate și socotite după respirația umană, dar această orgă, această pădure de metal cu lumea ei de basm, de prevestiri mari și grele, pare zămislită de acel ce are o altă respirație, o altă viziune, un alt adevăr. (I. Druță)

✓ Dezvoltați în 2-3 enunțuri ideea autorului referitoare la analogia dintre frazele muzicale și frazele literare.

93. Citiți în gînd, cu maximă atenție frazele disparate. Găsiți ordinea adecvată, după părerea dvs., pentru a lega aceste fraze într-un text coerent. Argumentați-vă opțiunea.

E semănat dintr-o zvrîlitură, ca într-un acces de mînie.
 Nici un istoric și nici un inginer nu iar putea da de capăt.
 Satul Putinești e împrôscat ca din cer și ca dintr-un pumn.
 Nu degeaba în Moldova în fiecare sat soarele răsare din alt loc...

Nici unul, nici altul n-ar putea descifra după ce principiu s-a durat satul.

(A. Marinat)

✓ Analizați structura unei fraze obținute.

94. Expuneți amănunțit textul, folosind verbe cu sens propriu și sens figurat. Intitulați textul. Motivați-vă alegerea.

Învelit în întuneric ca într-un suman, doarme satul Trei Cîrlani. O mîna de case, împrăștiate pe un fundiș de vale. Undeva, departe, dincolo de vii, s-aude un chiot întîrziat, la care-i răspunde numai ecoul. Un huruit de mașină tulbură o clipă liniștea, apoi se depărtează peste deal și tăcerea iar pune stăpînire pe cătun. Pe un acoperiș o pisică singuratică săvîrșește o plimbare nocturnă. Într-un culcuș geme lînced un cîine în somn. Apoi iar coboară tihna. Satul doarme potolit și împăcat, doar cîte un ram se scutură ușor, atins de o boare de vînt. Deodată însă răsună cîntecul unui cucuș, un cîntec viguros și vesel, plin de prospețimea dimineții ce se apropie. Din vecini, în semn de aprobare, îi răspunde un bas răgușit, dar autoritar. Apoi un glăscior slab, neîndrăzneț de cucușel tînăr. Și s-au pornit pe cîntat cucușii...

(Ana Lupan)

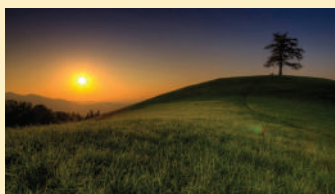
✓ Uniți, unde e posibil, propozițiile în fraze. Ce fel de fraze ați obținut: joncționale sau nejoncționale?

✓ Caracterizați, după criteriile cunoscute, propoziția a doua din text.

 95. Construiți 4-5 fraze prin care se poate descrie o localitate. Uniți frazele într-un text coerent, apoi prezentați-l oral colegilor. Urmăriți legătura enunțurilor în text.

96. Cercetați! Citiți textul și concretizați care propoziții din fraze au autonomie semantică și independență gramaticală și care propoziții se subordonează propozițiilor principale.

Pe coasta unui delușor, în arșița soarelui și-n bătaia vîntului, creștea singuratic un pui de stejar. A crescut el, a crescut singur, mititel și slab. Coroana lui rară și neformată înfrunzea și se scutura, fără să aducă cuiva vreun folos. Da la cîțiva pași de dînsul, la poalele dealului, din an în an se făceau tot mai frumoși pomii cu fructele gustoase din livada apropiată.

Stejar pe coasta unui delușor

Ce bine ar fi, dacă aş creşte în mijlocul livezii, s-a gândit stejarul.

Auzind plînsul stejarului, care nu putea găsi puterea omului ce-i putea schimba soarta, două vrăbiuţe i-au spus:

– Cum de ai putut fiinţa atît timp fără să ştii că trăieşte pe pămînt omul? Omul mută munţii din loc, schimbă cursul apelor, preface pustiul în grădini roditoare, usucă mările şi face altele noi acolo, unde vrea el, unde-i trebuie lui.

(După A. Pavluş)

✓ Au dreptate vrăbiuţele? De ce?

✓ Oral, identificaţi atributele.

Atenţie! Întrebare problemă!

Care este deosebirea dintre atribut şi apozitie? Explicaţi argumentînd.

97. Demonstraţi că propoziţiile propuse mai jos sînt fraze.

1. M-am ridicat în anii cînd slava Dumneavoastră răzbătuse pînă la noi şi am crescut în atmosfera uimirii, dragostei, veneraţiei pe care v-o purtau toţi cei care vă cunoşteau în cartierele de jos ale oraşului. (V. Malev)

2. Tata umblă crucit în jurul ei, numără, îmboldind cu degetul, turnurile, apoi se întoarce cu faţa spre rîu şi rămîne în poza unui vrednic oştean, arcaş din neamul arcaşilor. (I. Druţă)

✓ **Cine e mai isteţ!** La întrebarea: «Ce este fraza?», profesorul a primit două răspunsuri: 1. «Este o propoziţie compusă din două sau mai multe propoziţii simple.»; 2. «Este o unitate sintactică ce conţine două sau mai multe propoziţii.» Care răspuns este corect?

98. Completaţi propoziţiile astfel ca să obţineţi fraze joncţionale/nejoncţionale cu propoziţii subordonate.

1. Casa părintească e pentru mine primul ... 2. Casa părintească a fost şi rămîne prima ... 3. Casa părintească e vegheată întotdeauna de respiraţia ... 4. Spre casa părintească aleargă paşii noştri ...

✓ Sînteţi plecat (ă) la studii. Aţi lipsit o perioadă de timp şi acum vă întoarceţi acasă împreună cu prietenul (a). Relataţi-i ce-

lui (cele) care vă însoțește despre locurile de baștină, exprimându-vă dragostea și recunoștința față de pragul care ne veghează.

99. Citiți în gând, apoi traduceți în limba moldovenească.

Петра Могила, сина молдовського воєводи, людину талановиту й високоосвічену, 1627 року було висвячена на архімандрита Києво-Печерської лаври. Петро Могила вирішив зробити лавру осередком освіти і науки. Уже 1631 року він відкрив лаврську школу. Пізніше Петро Могила брав участь у заснуванні Києво-Могилянської академії яка стала визначним освітнім, науковим і культурним центром усієї Східної Європи.

(Н. Гуйванюк)

✓ Analizați structura frazei din text. Este o frază nejonțională? Cum se numește această frază în limba ucraineană? Dar propozițiile din componența ei?

100. Citiți expresiv versurile. Identificați propozițiile și determinați felul lor. Subliniați, după transcrierea versurilor, temelia gramaticală a fiecărei propoziții.

Așa-i moldoveanul,
Domnu-a dat să fie
Om cu suris mîndru,
blînd, fără mînie.
Așa-i moldoveanul,
la Domnul se gîndește,
Unde pune osul,
plaiul înflorește,
Așa-i moldoveanul,
Domnu-a dat să fie:
Cu inimă mare, s-o țină făclie!

(A. Hropotinschi)

 ✓ Împărtășiți-vă gândurile, în limita a două pagini, în legătură cu afirmația: «Oare nu e lucru sfînt, / Cînd rostești acest cuvînt: «Moldovean», «moldovenească»./Oare nu e lucru sfînt,/Că mai trăim în cuvînt?/ Este altceva mai sfînt? (A. Hropotinschi)

101. Citiți textul telegramei. Ținând cont de faptul că în textul unei telegrame nu se folosesc semnele de punctuație, elementele de relație și prepozițiile (dacă absența lor permit înțelegerea conținutului), transformați textul propus într-o propoziție dezvoltată.

Dragă prietenă Te îmbrățișez te pup îți sînt recunoscătoare îți mulțumesc anticipat pentru invitația a mă odihni pe malul mării m-am hotărît să vin 30 august trenul № 126 Cernăuți — Odesa vagonul № 5 Mărioara

✓ Din cîte propoziții este alcătuită fraza obținută după transformare. Sînt independente, principale, subordonate?

102. Dictare auditivă.

După părerea noastră, fericit e acela care aduce fericire tuturor, nu numai propriei sale persoane. Cel care iubește oamenii și pe care ei îl stimează și îl iubesc, cel ce simte că are destule puteri, cunoștințe și deprinderi pentru a face, împreună cu toți oamenii, ca viața să fie mai frumoasă. De viață se bucură cel ce și iubește și-și cunoaște meseria, se gîndește cutezător la ziua de mîine, nu se teme de greutate, simte că-i om trebuincios pentru ceilalți oameni și le închină acestora toate forțele sale. Doar a fi fericit nu înseamnă numai a avea, a lua, a primi... Fericirea constă și în a da, *a-i ajuta* pe alții, a împărți cu ei bucuriile tale. Fericit în adevăratul înțeles al cuvîntului este numai acela care poate spune: «Fericirea mea este o pîrticică din fericirea noastră, a tuturor din fericirea cea mare».

(L. Kasil)

- ✓ Intitulați textul. Determinați ideea.
- ✓ Identificați infinitivele.
- ✓ Motivați ortografia cuvîntului evidențiat.
- ✓ Ce anume constituie «fericirea cea mare»?

103. Transformați cuvîntul evidențiat într-o propoziție subordonată, astfel încît să obțineți o frază.

1. Am discutat textul *propus* pentru rubrica «Paralelism literar». 2. *Citind* mult, devii mai instruit. 3. Salcîmul cel bătrîn

scîrîie *furat* de gînduri. 4. *Urcînd* dealul, am observat într-un culcuș doi iepurași. 5. Cîntecul fluierului se amestecă cu cel al cristeilor, *îmbinîndu-se* într-o melodie plăcută și răvășitoare. 6. Fiecare carte deschide în fața cititorului o fereastră într-o lume nouă, *necunoscută*.

✓Scrieți un text argumentativ în baza afirmației:«Din cărți culegi multă înțelepciune». (I. Creangă)

FRAZA CU PROPOZIȚII COORDONATE

Repere teoretice

Unitatea sintactică formată din două sau mai multe propoziții relativ independente se numește **frază formată prin coordonare**.

104. Identificați în textele de mai jos cazurile de coordonare între propoziții. Remarcați prin ce elemente s-a realizat relația de coordonare.

1. Dimineața de vară împrăștia în valuri strălucitoare lumina celor dintii raze, dar aerul mai păstra încă prospețimea nopții reci și înțepătoare, ca apa dintr-un izvor, colbul așezat cuminte pe cărări era moale și umezit de rouă. Picioarele călcau ca pe un covor și era plăcut să pășești așa, să simți cu toată talpa atingerea lui mîngîietoare. (V. Malev)

2. S-a stins bucuria din ochii albaștri, s-a oprit și revolta lui Vistireanu și cruda-i satisfacție n-a rezistat privirii pline de regret. Senzația aceasta pune stăpînire pe Tudor Vistireanu și nu-l slăbește decît în clipa, cînd Matei Miruță apare... (E. Damian)

Repere teoretice

Coordonarea joncțională în cadrul frazei se realizează cu ajutorul conjuncțiilor coordonatoare copulative, adversative, disjunctive; se cunosc propoziții coordonate copulative, adversative și disjunctive.

- Propozițiile independente, care se introduc în cadrul frazei cu ajutorul conjuncțiilor copulative *și, nici, de* (cu sens de «și»), cuvintelor conjunctive și locuțiunilor conjuncționale *de asemenea, precum și, așijderea, cum, după cum și* ș.a., se numesc **coordonate copulative**.

Opera lui Șevcenko este un adevărat act de eroism, după cum și viața marelui poet ucrainean face parte din categoria actelor de eroism. (B. Istru)

- Înaintea conjuncțiilor copulative nerepetate virgula nu se pune. Uneori conjuncția copulativă și capătă valoare adversativă. În asemenea cazuri înaintea conjuncției se pune virgulă.

Vodă da, și Hîncu ba.

105. Transcrieți frazele propuse, evidențiind prin subliniere propozițiile coordonate copulative. Explicați misiunea fiecărui jonctiv și cauzele utilizării sau neutilizării virgulelor înaintea lui.

1. Și-i frig, și plouă, și bate vîntul, dar fetița suflă stăruitor în mîini și nu-și rupe ochii de la drum. (I. Druță) 2. Dar Ipate acumă nici de treabă nu-și mai caută, nici mîncarea nu se mai prinde de dînsul, nici somnul nu-l mai fura. (I. Creangă) 3. Căpitanul a apucat de jos o ființă turcească și a sărit în picioare. (VI. Ioviță) 4. — Du-te de mori pentru binele moșiei dumitale. (C. Negruzzi) 5. În vara aceea se oprise frontul aici, pe Nistru, de a stat toată vara... (V. Beșleagă) 8. Gospodarii au știut să semene la timp, așijderea să culegă în ritm accelerat.

106. Citiți textul.

E necesar oare un astfel de adevăr

Într-o zi Ilieș i-a spus prietenului că a hotărît să spună întotdeauna adevărul.

— Este o hotărîre foarte bună, l-a lăudat prietenul. Doar nu întotdeauna este ușor să le spui lucrurilor pe nume.

— Desigur! Chiar astăzi am avut de suferit de pe urma adevărului spus. Îți imaginezi, în cadrul ședinței comitetului sportiv al școlii s-a hotărît cine va apăra cinstea școlii la alergările cu obstacole. Și cine crezi că a fost propus? Marinel-degețel! Cel mic de statură, firav și slăbuț! Atunci am hotărît să spun adevărul. Nu vedeți cît e de mic și pîrpiriu, și după două obstacole se va prăvăli la pămînt?! Un alergător trebuie să fie înalt, zdravăn, puternic, voinic! Și ce crezi? Marinel s-a supărat și, trist, a părăsit ședința. Zău, e incredibil! Cine se supără pe adevăr? Și toți sau năpustit

asupra mea: că sînt nereținut, incult, că l-am obișnuit. Marinel cică e cel mai generos elev, e talentat, e cel mai bun alergător al școlii și statura nu are nimic comun cu alergările. Dar nici eu nu m-am lăsat bătut și n-am fost de acord cu părerea lor. Adevărul doar este mai dulce decît orice minciună. Ce să mai lungim vorba? Ce gîndesc aceea spun! Dar tu m-ai fi susținut?

Prietenul a strîns din umeri și a lăsat ochii în jos...

✓ Cărui stil aparține textul? Care este ideea care reiese din conținutul textului?

✓ Identificați frazele formate prin coordonare. Analizați structura lor.

107. Încercați să răspundeți la întrebarea-titlu, (ex. №106) după ce veți purta o discuție în comun. Exprimîndu-vă părerile, aduceți dovezi. Ascultați-vă cu atenție unul pe altul, meditați, relațați cînd sînteți de acord cu colegul, cînd părerile nu coincid. Faceți notițe.

108. Individual, alcătuiți o listă a cuvintelor care, după părerea dvs., ar caracteriza fapta «eroică» a lui Ilieș (ex. №106).

Faptă — nechibzuită, ...

cuvinte — insultătoare, ...

109. Citiți, unul altuia, lista cuvintelor. Identificați cine a găsit mai multe cuvinte. Toate corespund sarcinii propuse (ex. №108)? Completați lista cu cuvintele necesare.

110. Citiți propozițiile. Interpretați-le sensul/sensurile. Comparați propozițiile cu textul ex. №106. Ce legătură de sens este între ele? De ce se spune așa?

1. Un cuvînt rău, nepotrivit frige mai rău ca focul. 2. O vorbă rea te sfădește pentru toată viața. 3. Cuvîntul nu e săgeată, dar îți rănește rău sufletul. 4. Cine nu are bunătate nu are nici dreptate. 5. Un cuvînt blînd e ca și o zi însorită de primăvară.

111. Vă este cunoscut un caz asemănător cu cel din ex. №106? Dar poate cu dvs. s-a întîmplat așa ceva? Relațați cazul într-un text de 1,75 pag. Folosiți, în textul alcătuit, și cuvintele din lista ex. №106. Caracterizați structura frazelor alcătuite prin coordonare, pe care le veți afla în textul realizat.

112. Citiți-vă lucrările (ex. №111). Spuneți ce v-a plăcut, puneți întrebări unul altuia, exprimați-vă doleanțele. Redactați compunerile dvs., reieșind din discuțiile în grup.

Repere teoretice

- Propozițiile independente, care exprimă acțiuni și stări ce se opun, fără a se exclude în mod reciproc, se numesc **coordonate adversative**.

- Cele mai frecvente jonctive ale propozițiilor coordonate adversative sînt: *dar, iar, însă, ci, da, dară, iară, numai că; dacă, și cînd, că* (toate cu sensul de «dar»), *d-apoi ba, necum* ș.a. Înaintea acestor jonctive se pune virgulă.

*Aici pasăre zburătoare pătrunde, **necum** om călător nu poate răzbate.* (Folclor)

- Propozițiile independente, care exprimă stări ce se opun, se exclud una pe alta sau se realizează pe rînd, se numesc **coordonate disjunctive**.

- Propozițiile coordonate disjunctive se introduc în cadrul frazei prin următoarele jonctive: *sau, ori, ba, au* (cu sens de «ori»), **cînd** (cu sens de «sau»), *ori-ori, sau-sau, ba-ba, cînd-cînd, fie că, acum-acum* ș.a.

- Virgula este folosită înaintea jonctivelor repetate. *Pe Anton **acum** îl vedeai la cîrmuire, **acum** apărea în cîmp, **acum** în cine știe ce măhală a satului.* (V. Malev)

113. Citiți frazele. Identificați jonctivele, motivați utilizarea virgulei.

1. Cînd soarele strălucitor se iveaua, cînd norii negri acopereau cerul. 2. Pămîntul nu poate trăi fără soare, iar omul — fără prieteni. (Folclor) 3. *La omul harnic se uită sărăcia pe fereastră, dar nu îndrăznește să intre.* 4. Ori ploaia să-și verse apa-n mare, ori să-i dai bogatului mîncare. 5. Voi lucrați, că eu mă duc să pregătesc *ceva de-ale mîncării*. (I. Creangă) 6. Pelinul nu era de nici un folos, dacă nici pagubă nu aducea.

(I. Druță) 7. Ba se ridică iepurașul în picioare, ba lungeste urechile, ba își ciuleste mustețile.

✓ Motivați utilizarea liniuței în fraza a doua.

✓ Determinați funcțiile sintactice ale cuvintelor evidențiate.

114. Construiți câte o frază care ar corespunde schemelor:

1. — 1 , 2 , 3 .

2. 1 sau 2 .

3. 1 , 2 , 3 .

 115. Completați punctele de suspensie cu conjuncții adversative și disjunctive.

1. Vrea să spună ceva, ... lasă capul în jos. (Em. Bucov) 2. Ce a fost odată nu se mai întoarce... se întoarce pentru altcineva. (G. Meniuc) 3. Zile întregi cerul își schimbă fața — ba se încruntă, ... pare a se lumina și împreună cu el pădurile din depărtare ... se desprind din ceață, ... se cufundă din nou. (I. Druță) 4. Eu pe dumneata te înțeleg, ... iată dumneata, tată, pe noi nu ne înțelegi. (A. Lupan) 5. Lipsește dinaintea *mea*, spînule! Doar n-am venit pentru tine, ... am venit pentru Harap-Alb. (I. Creangă) 6. Iar răzășimile nu mai au astîmpăr; ... îs în sat, ... îs în tabără la Măria Sa. (M. Sadoveanu)

✓ Identificați câte propoziții coordonate adversative și câte propoziții coordonate disjunctive conține exercițiul.

✓ Ce fel de predicat conține propoziția №1 din fraza №1? Analizați-l după structură.

✓ Analizați morfologic/sintactic cuvîntul evidențiat.

116. Audiati textul în lectura unui coleg.

Frunza-i neam cu rădăcină

Femeia îl pofti să ia loc.

— S-a trecut sârmana atât de tânără ..., a oftat femeia îngîndurată, cu compătimire.

El zăbovi la auzul acestor vorbe.

— S-a trecut, a gemut Trofim.

— Și acum?

— Acum..., tăcu el un timp. S-a zbătut frunza, mînată de vîrtecuș, și, iată, iar vrea să se aciueze înapoi de unde s-a smuls... *Nu-i vorba, de creangă nu se mai prinde ea la loc cît lumea, dar măcar să se știe aproape de copac. Aici, poate, nici copilul acesta n-a fi chiar străin de tot. Mă gîndesc să-i fac și lui casă aici. Să nu rămîină pe drumuri; el nu poartă nici o vină.*

— De ce nu te întorci acasă, Trofime? Întrebarea răsună atât de neașteptat și de duios, că-l străbătu ca un fulger din creștet în tălpi.

I-o mai spuseră și copiii, și străbunii — nimănui însă n-a răspuns.

Și-a purtat îngîndurat palma cătrănită pe creștetul cu păr moale, mătăsos al feciorașului. Ea observă gestul și spuse:

— Atîția copii și nepoți am crescut... L-oi creșete și pe acesta.

El i-a pus, recunoscător, mîna pe umărul mic și slab.

— Anii, nevoile te-au îmbătrînit și pe tine, dar bunătatea, văd, nu ți-au atins-o.

— Nu-i vorba de bunătate, Trofime! Fiecare om îi bun în felul său. Despre copiii noștri nu pot spune că-s răi. Dar nici lîngă unul nu-mi pot încălzi bătrînețile.

— Asta m-a mirat și pe mine, rosti cu tînguială Trofim. Eu, mă rog, li-s străin, dar tu ...

— *N-aș zice că li-s străină. Și nici tu. Dar, se vede, așa-i dat să fie: părintele-l ține pe copil lîngă suflet întreaga viață, pe cînd copilul... Vine vremea cînd are și el copii, îi părinte și el și ... se desprinde cîte puțin. Și nu pentru că ar scădea din bunătate. Nu. Așa-i viața. Și ea trebuie să meargă înainte, nu înapoi.*

(M. G. Cibotaru)

✓ Cum apreciați atitudinea binevoitoare a femeii? Ce a făcut-o să accepte întoarcerea fostului soț și a feciorașului acestuia?

✓Recitați fragmentul evidențiat. Sînteți de acord cu cele spuse de femeie referitor la relațiile dintre părinți și copii, cînd aceea din urmă devin maturi? Argumentați-vă părerile.

✓Imaginați-vă viitorul feciorului mai mic al lui Trofim, fecior din cea de-a două căsătorie. Va avea parte de un viitor fericit? De ce?

✓Argumentați folosirea liniuței în cuvintele evidențiate *nu-i, n-a*.

117. Construiți trei fraze care ar conține propoziții coordonate copulative, adversative și disjunctive.

118. Citiți frazele. Traduceți-le oral în limba moldovenească. Cercetați frazele, din punct de vedere al stucturii lor, și aflați tipul propozițiilor din componența lor. Cum se numesc aceste propoziții în limba ucraineană?

1. Ні повітря не ворухнеться, ні пташка не защебече. (М. Коцюбинський) 2. Гроза пройшла, і грім вдарив десь збоку. (І. Сенченко) 3. Чи то зір підвів, чи то серце чекати втомилося. 4. То мати гукає, то мати шепоче, мене виряджаючи в дальню дорогу. (П. Воронько) 5. Ну, танцюй, а я заграю. (О. Олесь) 6. Гнало вітрами з півдня, проте холодно ще не було. (О. Гончар)

119. Citiți în gînd frazele. Transcrieți-le, plasînd virgulele care lipsesc. Numerotați propozițiile din frază în ordine consecutivă și desenați schemele frazelor conform modelului:

Marin și-a spălat mîinile ¹, și-a răcorit fruntea ²/ și a gustat din căușul palmelor minunea de izvor. ³/

(Em. Bucov)

1. Nici ploaia nu-l udă nici focul nu-l arde. 2. Munca te hrănește iar lenea te prăpădește. 3. Cerul urcă sus ba e albastru ba e siniliu. (I. Druță) 4. Doriți să vă odihniți sau doriți să gustați ceva? (M. Sadoveanu) 5. Bate și țî se va deschide, cere și țî se

va da. 6. Duca o iubea pe Dafna dar nu-l iubea Dafna pe dînsul.
(A. Hîșdău)

120. Citiți textul. Determinați stilul, ideea textului. Argumentați titlul.

Povestea bătrînului stejar

A răsărit pe suptafața pămîntului într-o dimineață de primăvară la marginea pădurii și s-a trezit pe lume stejar.

Creștea voinic și îngrijit stejarul. Trupul i se făcea tot mai vînjos, crengile — mai noduroase, coroana — mai umbroasă. Și pădurea din acel colț de țară a răsuflat ușurată: avea un scut împotriva vînturilor reci și arzătoare, împotriva viscolelor ce se spărgeau la început de pieptul lui. De aceea vînturile, viscocele îl urau de moarte. Pădurea, în schimb, îl iubea. Și-a împins stejarul o creangă de-a curmezișul drumului ce ducea adînc în codru, a întins-o ca o barieră și chiar dacă n-a reușit să-i împiedice pe oameni să intre cu securile în pădure, totuși i-a împiedicat să-și scoată jaful cu carele. Căci alt drum de a ieși din pădure nu era.

Treceau anii. Stejaul nu se jeluia de viața sa. Numai frunza i se rărea, obrazul îi devenea mai aspru, mai zbîrcit și mai urît.

De creanga ceea a lui, întinsă de-a curmezișul drumului de codru s-a împiedicat odată un oaspete — un inspector silvic. S-a uitat la stejar, s-a uitat la pădure și s-a întors uimit către pădurar:

— De ce nu izbăvești, dragă, pădurea de urîtenia asta de copac? Strică tot aspectul!

Stejarul și-a întîmpinat ceasul cel din urmă așa, cum întîmpinase de atîtea ori urgiile. Tăcut și dîrz. Doar tresărea mult la fiecare lovitură de secure și frunzele-i aspre tremurau o clipă, pentru ca îndată să se astîmpere și să primească cu demnitate lovitura următoare. Iar securea tot mușca și mușca din lemnul tare ca oțelul.

Apoi a mai stat o vară stejarul la soare — de data aceasta tăiat, despicat și așezat clit în curtea pădurarului. Și ce s-a bucurat în vara ceea arșița și seceta, uscîndu-i măduva oaselor. Mereu li se auzea șoapta veninoasă și triumfătoare prin frunzișul uscat de la marginea pădurii:

— În sfârșit-șșit! În sfârși-șșit!

A venit iarna și stejarul a dăruit ultima sa căldură pădurarului și familiei lui. Și a cresut o moviliță de scrum în curte, lângă gard.

În iarna aceea viscocele și vînturile n-au bătut. S-au pitulat prin văgăuni și văi și așteptau. Au așteptat pînă a ars ultima despicătură de stejar și au ieșit din ascunzișurile lor. Lacome, cu chiote sălbatice de bucurie s-au năpustit asupra moviliței de scrum — tot ce a mai rămas din falnicul arbore — și au spulberat-o în cele patru zări. Și nu știa crîncena vijelie, nu știau vînturile necruțătoare că stejarul, chiar scrum cum este, e primit cu drag la sînul pămîntului și cînd va veni primăvara, se va topi odată cu mustul omătului, va pătrunde în sol și alți stejari tineri vor da de acest must, vor simți tăria neobișnuită, își vor înfla piepturile, își vor desface umerii și vor continua cauza dreaptă a bătrînului stejar, stînd scut pădurii.

(După B. Vlăstaru)

Situație. Întîmplător, ați auzit cuvintele de indignare ale inspectorului silvic. Cum ați fi procedat.

121. Povestiți unul altuia ce v-a impresionat mai mult după lectura textului (ex. № 120). Construiți apoi cîteva fraze compuse prin coordonare, în care va fi oglindit ceea ce v-a impresionat în primul rînd. Identificați ce fel de propoziții coordonate conțin frazele construite.

122. În baza textului (ex. № 120), alcătuiți cîteva întrebări și puneți-le unul altuia. Ascultați atent răspunsul colegului, apoi răspundeți la întrebările acestuia. Selectați cele mai bune întrebări și propuneți-le clasei.

123. Discutați «dorința», «ordinul» inspectorului silvic (ex. № 120). Considerați corectă dorința acestuia de a se izbăvi de stejar? Fapta pădurarului de a îndeplini «porunca» este demnă de urmat? Este posibil un alt sfârșit al poveștii stejarului?

124. Explicați (0,5 pag., utilizînd și fraze formate prin coordonare) ultima frază din text (ex. № 120). Citiți explicațiile colegilor. Alegeți cele mai reușite opinii și alcătuiți în comun un text-opinie. Analizați structura frazelor utilizate în text.

125. Dacă ați fi în postura pădurarului, cum ați proceda? Alcătuiți un dialog (12 replici) în care vă exprimați gândurile în legătură cu acest subiect. Rezumați mai apoi dialogul în 1-2 fraze.

126. Rezumați textul «Povestea bătrînului stejar». Folosiți și fraze formate prin coordonare. Construiți schemele acestor fraze.

127. Alcătuiți un alt sfîrșit al textului «Povestea bătrînului stejar». Potrivii titlul pentru acest text, motivîndu-vă opțiunea. Dacă textul — sfîrșit conține propoziții, legați-le prin diferite jonctive, ca să obțineți fraze formate prin coordonare.

128. Formulați 8-10 propoziții prin care se poate descrie un colț de natură. Examinați propozițiile formulate de dvs. și de unul dintre colegi. Apreciați posibilitatea de a le lega prin coordonare cu diferite jonctive: *și, dar, iar, însă, sau, ori*. Motivați punctuația.

Toamna în pădure

129. În decurs de 7-10 minute, lansați în scris ideile pe care le aveți în legătură cu subiectul: «De ce trebuie ocrotită pădurea?» Exprimi-vă, folosiți cunoștințe, cu referință la subiect, căpătate în cadrul altor obiecte.

130. Comparați-vă ideile cu ale unui coleg. Alegeți patru idei pe care le împărtășiți ambii și uniți enunțurile disparate prin diferite jonctive. Formulați împreună un text coerent.

131. Citiți frazele. Cercetați cu atenție propozițiile din cadrul frazelor și determinați care din ele explică, dezvăluie

conținutul propoziției precedente printr-o reluare a ideii expuse deja.

1. Locomotiva transmise un salut și plecă spre gară duduind. (N. Costenco) 2. În «Pasteluri» V. Alecsandri zugrăvește tablouri de natură realistă, adică așa cum se oglindesc ele în ochii oamenilor. (V. Coroban) 3. Scriitorul francez H. Bazin publică al treilea roman al trilogiei «Familia Rezo» în anul 1972, adică după 24 de ani de la apariția primului volum. 4. Ea începu a-mi povesti despre călătoriile ei la stațiunile balneare ale străinătății, adică îmi vorbea despre unele orașe ale Apusului. (M. Sadoveanu) 5. Sfaturile bune aduc prietenie bună, adică Vlad-Vodă merge la întâlnire fără teamă. (M. Sadoveanu) 6. Ori te ouă, ori du-te de la casa mea... (I. Creangă)

Rețineți!

În limba moldovenească există propoziții coordonate care explică, dezvăluie conținutul propoziției precedente. Aceste propoziții se numesc **explicative** și se introduc în frază cu jectivele: *adică, anume, bunăoară, ori, sau* ș.a.

*Fetița contabilei mă salută, **adică** îmi răspunde la salut dimineața.* (A. Busuioc)

- Un alt tip de propoziții coordonate au misiunea de a încheia, de a rezuma, de a «concluziona» cele expuse în una sau mai multe propoziții antepuse ei din cadrul frazei. Astfel de propoziții se numesc **conclusive** și se introduc în frază cu ajutorul jectivelor: *de aceea, deatîta, așadar, prin urmare, (și) deci, în concluzie, în consecință, vasăzică* ș.a.

*Pînă atunci pe Vetuța n-o văzusem nici cu un flăcău, și **de aceea** o socoteam fată cumsecade.* (Ana Lupan)

- Virgula se folosește pentru izolarea propozițiilor coordonate explicative introduse prin adverbele *adică, anume* și pentru separarea în cadrul frazei a propozițiilor coordonate conclusive.

132. Citiți frazele. Identificați care propoziții coordonate sînt explicative și care — conclusive. Folosiți virgula acolo, unde este necesar.

1. Eroul pozitiv există în viață și deci trebuie să existe și în opera literară. (I.C. Ciobanu) 2. Acum vreo patruzeci și ceva de ani am fost și eu tînăr adică mic de ani și fără de experiență... (N. Costenco) 3. De greutateți nu vei fi scutit deci vei avea parte de multe obstacole. 4. Orchestra simfonică cunoaște bine opera executată de aceea interpretarea ei de fiecare dată lasă o impresie de neuitat. 5. Sîntem în zilele babelor adică nouă zile de-a rîndul are să fie și frumos, și urît... (A. Russo) 6. Rîdeau vorbind adică era mai mult rîs decît vorbă. (M. Eminescu)

133. Audiați textul în lectura unui coleg. Intitulați-l. Faceți o încheiere proprie la cele audiate.

Un om a fost prădat pe drum. Stînd desculț și dezbrăcat în timpul iernii, el aștepta ajutor.

Primul drumeț, căruia i s-a făcut milă de victimă, îi dădu punga sa, spunîndu-i:

— Cînd se vor arăta oamenii, să le dai banii aceștia și ei te vor ajuta, că eu, frate, mă grăbesc.

Al doilea drumeț se declară gata să-l ajute pentru o mică recompensă — plată pentru vremea pierdută. Al treilea, un călăreț, nu ceru bani, dar spuse pe șleau că-i dă mantaua sa și-l duce la prima casă nu din simpla plăcere, ci pentru că așa-i dictează simțul datoriei. Călătorul le-a refuzat serviciile celor trei trecători.

Al patrulea se nimeri a fi un dușman înverșunat al drumețului. El se învoi să-l ajute, cu singura condiție de a se răfui mai tîrziu cu el. Călătorul refuză și acest ajutor, el nu vroia să primească serviciile unui om care-l urăște.

În sfîrșit, apare un trecător cu o povară grea pe umăr. El pune jos povara și, fără a întreba ceva victima, o învește cu haina sa și o duce la adăpost. Face acest lucru cu plăcere, bucurîndu-se că poate să deie o mîină de ajutor omului. Povara lăsată în drum e o nimica toată în comparație cu viața pe care o salvează. (F. Schiller)

✓ Comentați ortografia tuturor verbelor precedate sau urmate de pronume.

✓ Identificați verbele la diateza reflexivă.

✓ Determinați felul construcțiilor verbale.

134. Discutați comportările celor cinci trecători. Pe cine condamnați, pe cine apreciați? Argumentați. Imaginați-vă cum s-ar fi terminat această istorie, dacă n-ar fi fost cel de-al cincilea trecător.

135. Căre-i teme este consacrat textul ex. № 133? Inițiați o discuție dacă este bine să-l ajuți pe omul aflat în impas. Uneori se spune: orice ajutor cere bani. Așa este? Imaginați-vă că cel de-al cincilea trecător sînteți dvs. Ce veți întreprinde, cum veți acționa la starea călătorului?

136. În baza celor discutate, alcătuiți un text avînd titlul: «Binele-i nemuritor, răul este trecător». Identificați, în textul întocmit, frazele, analizați-le structura.

137. Citiți și copiați frazele, apoi (în clasă) comentați-le după cum urmează:

- frază joncțională/nejoncțională;
- numărul propozițiilor coordonate;
- felul propozițiilor coordonate;
- jonctivele utilizate;
- punctuația.

1. Școala este tulpina unui copac, iar elevii sînt crengile și ramurile ei. 2. El vine, se înalță, în cercuri line zboară... (V. Alecsandri) 3. Ion a găsit gluma destul de nimerită și a rîs cu poftă. (A. Lupan) 4. Pădurea ba se arăta, ba dispărea în zarea fumurie. (I. Druță) 5. Fură vorbe cu totul neașteptate, de aceea în ospătărie se lăsă o tăcere de mormînt. (V. Beșleagă) 6. Omul trebuie să afirme viața pe pămînt, adică s-o trăiască din plin.

✓ Determinați felul predicatelor în fraza № 6.

✓ Desenați schema frazei № 2.

Atenție! Întrebare-problemă

De ce predicatul verbal din propoziția: «Perla orașului Kiev, biserica *Sfântul Andrei*, a fost construită în anul 1744» este simplu, cu toate că este alcătuit din 2 verbe: verbul conjugat «a fost» + verbul-participiu «construită»?

Biserica Sfântul Andrei din Kiev

138. Citiți unul altuia textul întocmit (ex. № 136), discutați conținutul lor. Completați-vă textele cu idei noi.

139. Recitiți textul «Povestea bătrînului stejar» (ex. № 120), alineatul al cincilea. Rescrieți-l din perspectiva stejarului care este tăiat: *ce face? ce simte? ce-și dorește?* Utilizați fraze formate prin coordonare.

140. Alcătuiți fraze care corespund schemelor:

a)

1	și	2	dar	3	,	3	.
---	----	---	-----	---	---	---	---

b)

1	ori	2	?
---	-----	---	---

c)

1	,	2	,	adică	3	.
---	---	---	---	-------	---	---

d)

1	și	2	,	de aceea	3	.
---	----	---	---	----------	---	---

141. Citiți frazele. Identificați numărul propozițiilor coordonate și modul cum s-a realizat legătura lor în cadrul frazei.

1. Gluma oamenilor de viață te încălzește, scurtează depărțările, potolește foamea și setea, biruie orice greutate. (I. C. Ciobanu) 2. Se încălzea afară, zăpada începea să se înnegrească. (G. Gheorghiu) 3. Trec zilele, se trece vara și ciutureanul în-

cepe a se întrista. (I. Druță) 4. Fata a ieșit în cerdac, a cuprins un stîlp, și-a rezemat capul de el și sta așa dusă. (A. Lupan) 5. Pavlo Tîcina urmărea cu interes progresul culturii noastre moldovenești, era în relații de prietenie cu un șir de scriitori moldoveni, a fost atent față de procesul dezvoltării literaturii noastre. (P. Cruceniuc) 6. Cuiobanul ... s-a așezat jos, a rezemat dîrjaua de umăr, a scos fluierul din brîu, l-a pus la gură și a început a cînta. (I. Canina)

✓ Desenați schema frazei № 6.

Repere teoretice

- Frazele alcătuite din propoziții coordonate ce se introduc prin juxtapunere sau alăturate se numesc **nejonționale cu propoziții coordonate (frazе cu propoziții coordonate juxtapuse)**.
- După structura sa, frazele cu propoziții coordonate juxtapuse pot avea aspect **deschis** (neterminat) și **închis** (terminat). Aspectul *deschis* e atunci, cînd propozițiile coordonate juxtapuse, derulîndu-se, nu încheie tabloul descris cu o coordonată copulativă: *Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară*. (V. Alecsandri)

Aspectul *închis* e atunci, cînd propozițiile coordonate juxtapuse, derulează și încheie tabloul descris cu o coordonată copulativă: ... *Unii intrau, alții ieșeau, mai umblau, se sfătuiu și iar se întorceau (în casă)*. (V. Malev)

142. Recitați frazele (ex. № 141) și analizați-le după structură: închise sau deschise?

143. Citiți frazele traduceți-le în limba moldovenească. Comentați punctuația. Este aceeași ca și în limba moldovenească?

1. На дворі вже звечоріло, і в хаті стояла темрява. (С. Васильченко) 2. Буря минеться — і знову засяє сонечко. (В. Малик) 3. Не було дощів — і картопля не вродила. 4. Черкнула кума сірником, повернула краник — і горить голубий

вогонь. (І. Цюпа) 5. На його клумбах першими з'являлись нарциси і останніми зникали айстри. (В. Собко) 6. Співало все, сміялося, бриніло — а я лежала хвора й самотня (Л. Українка).

✓ Cine este Lesea Ukrainka? Povestiți ce știți despre viața și activitatea ei.

144. Citiți cu voce textul. Identificați cuvintele-cheie, tema.

Dragostea față de semenii este extrem de importantă. Trebuie să iubim omul, cu pasiunile lui, cu problemele lui și cu forța pe care o găsește pentru a depăși greutatea vieții.

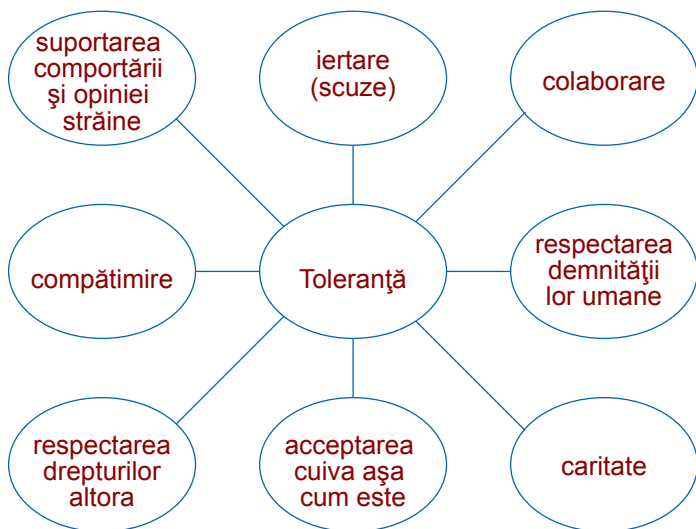
Avem nevoie unii de alții. Din păcate, la acest început de mileniu, tocmai acest lucru le lipsește oamenilor: toleranța. Răutatea, invidia și ura au atins cote de neimaginat. În loc să milităm și să acționăm spre umanism, spre construcție și speranță, sîntem cuprinși de un val de ură față de aproapele nostru. Este trist. Acum, mai mult ca oricînd, avem nevoie de umanism, de înțelegere și toleranță. Și acestea nu sînt vorbe goale.

Se știe că omul este cel mai prețios capital. Omul este de neînlocuit. Importanța lui crește mereu, căci totul depinde de el. În absența lui lucrurile ar avea o valoare minimă. Omul este stăpîn al planetei și explorator al universului, de aceea merită să-l cinștim și să-l respectăm.

(E. Constantinovici)

✓ Identificați, în text, frazele formate prin coordonare și analizați-le după algoritmul dat în ex. № 137.

 ✓ Priviți schema, apoi alcătuiți o compunere pe tema: «Ce este toleranța?». Folosiți în text doar cuvintele/îmbinările de cuvinte ce țin de noțiunea «toleranță»: respectarea opiniei cuiva; bunăvoință; neînțelegere; dorința de a realiza ceva în comun; ignorare; egoism; delicatețe; tact; dispreț; încredere; indiferență; indulgență; cinism; umanism.

Situație. Întârziati la antrenament și tare vă grăbiți. Un necunoscut vă cere indicații cum ar putea ajunge pînă la gară. Ce veți întreprinde? Cum vă veți comporta?

145. Continuați ideile expuse în ex. № 144, apoi comentați-le:

- Avem nevoie unul de altul.
- Iubim omul cu pasiunile și cu problemele sale.
- În prezent oamenilor le lipsește toleranța.
- Omul este cel mai prețios... .
-
-

146. Alcătuiți o listă de calități pozitive și negative ale oamenilor și continuați dialogul de mai jos. Dialogînd, folosiți și fraze formate prin coordonare.

Dumitru și Petre se întîlnesc, întîmplător, în parc. Dumitru este trist și îngîndurat.

Petre: — Bună ziua, Dumitru.

Dumitru: — Salut, Petre.

Petre: — Te văd îngrijorat, s-a întîmplat ceva?

- Dumitru: — Cum să-ți spun, parcă nu s-a întâmplat nimic grav, dar totuși...
- Petre: — Totuși există ceva, vrei să-mi spui?
- Dumitru: — Da, m-am convins că destinele noastre sînt modificate uneori dramatic de cei cu care venim în contact.
- Petre: — Desigur, de oamenii care ne înconjoară depinde în mare măsură viitorul nostru.
- Dumitru: — Credeam că prietenii mei sînt cei mai buni, dar ...
- Petre: — Nu te întrista. Vei cunoaște alți oameni care ...
- Dumitru: — . . .

147. Povesteți-i colegului despre calitățile omenești care vă plac și care nu vă plac.

Comparați viața oamenilor cu stejarii din poezia de mai jos. Formulați o serie de asemănări și deosebiri.

Vezi? Stejarii cresc ca frații ...
 Cei de-un secol, cei de-un an ...
 Ai aflat stejar să fie
 Unui alt stejar dușman?

La primejdii nu se-ntreabă
 Care-i mare, care-i mic ...
 Sprijiniți unul de altul
 Nu li-i teamă de nimic.

Nu, stejarii nu au ranguri,
 Au atîta — un pămînt.
 Ei sînt și-mpărați cu toții,
 Și oșteni cu toții sînt.

(V. Romanciuc)

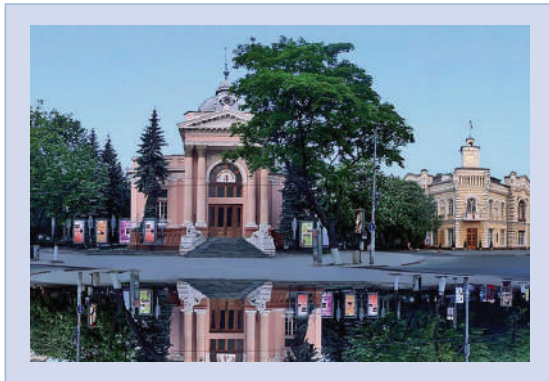
148. Comentați, într-un text de 2 pagini, următoarea afirmație a lui Antoine de Saint-Exupery:

Poruncă ți s-a dat să judeci omul, dar ți s-a dat poruncă și să respecti omul. Nu este vorba de a judeca pe unul și a respecta pe altul, ci este vorba de același om.

✓ Subliniați, în textul întocmit, frazele formate prin coordonare.

149. O tânără așteaptă pe cineva lângă Sala de Orgă. Cum credeți, cu cine se v-a întâlni tînăra: cu o prietenă, cu iubitul, cu dușmanul său? Încercați să vă imaginați cum se va comporta tînăra cu fiecare dintre ei (1,75 pagini). Desenați schema unei fraze formate prin coordonare pe care o veți găsi în textul întocmit.

Sala cu Orgă din or. Chișinău. 1976

150. Citiți cu voce frazele. Traduceți-le în limba ucraineană. Oral, identificați asemănările/deosebirile de punctuație la fraza formată prin coordonare în ambele limbi.

1. Vîntul joacă albiturile întinse pe sîrmă, salcîmul cel bătrîn scîrțîie furat de gînduri, rîd gîștele în vale, pe malul iazului ... (I. Druță) 2. Mitruță robotește, strînge frunzele căzute și sapă pomii la rădăcină. (A. Lupan) 3. Din senin se stîrnește un vînt puternic, smulge foile de carte, le împrășteie asupra pieții. (I. Vatamanu) 4. Era noapte, era toamnă, era răcoare. (I. Druță)

5. Duminica ... se aduna grămadă cu ceilalți copii pe lângă foc, asculta povești de la moșnegi și adormea voioasă în cîntecele fluierelor. (V. Alecsandri)

✓ Traduceți frazele în limba ucraineană. Oral, identificați care din frazele de mai sus sînt închise și care — deschise. În limba ucraineană sînt fraze formate prin coordonare închise și deschise? Argumentați.

151. Citiți textul și intitulați-l. Analizați textul și spuneți care a fost intenția autorului.

Oricît de banală v-ar fi existența, cu siguranță, întîlniți în fiecare zi a vieții cîțiva oameni. Cum vă comportați cu ei? Priviți prin ei sau încercați să aflați cum sînt ei? Cum este poștașul, de exemplu, care parcurge sute de mile pe an, aducîndu-vă corespondența? V-ați deranjat vreodată să aflați unde locuiește sau i-ați cerut vreodată să vă arate o fotografie a soției și a copiilor? L-ați întreat vreodată dacă este obosit sau dacă se plictisește uneori?

Dar băiatul de la prăvălie, vînzătorul de ziare, omul de la colț care vă lustruiește pantofii? Sînt cu toții ființe umane — cu necazurile, visurile, ambițiile lor. Și ei ar dori să aibă șansa să le împărtășească altora. Dar dvs. le acordați această șansă? Manifestați vreun interes pentru viața lor? Nu trebuie să deveniți un reformator pentru a da o mîină de ajutor la crearea unei lumi mai bune. Puteți începe chiar de mîine cu cei pe care îi întîlniți!

Ce cîștigați de aici? Mult mai multă fericire! Mai multă satisfacție și un prilej de a fi mîndru de dumneavoastră. Se spune că a face bine altuia nu este o datorie. Este o bucurie, pentru că îți sporește propria sănătate și fericire. Iar atunci cînd ești bun cu alții, ești cel mai bun cu tine însuși.

Gîndiți-vă la alții și atunci nu veți mai avea griji pentru propria persoană. Mai mult decît atît, vă veți face o mulțime de prieteni și vă veți bucura.

(După Dale Carnegie)

✓ Analizați, după algoritmul cunoscut, frazele din ultimul alineat.

152. Astăzi vi s-a adus corespondența. Răsfoiți ziarele și vedeți un articol cu titlul *Iubiți-vă semenii*. Ce idei ar conține un astfel de articol? Exprimați-vă gândurile într-un text coerent.

153. Dictare auditivă.

Pîinea ta de toate zilele

Omul își aruncă privirea la cer, ia un pumn de țărână și-l frămîntă îndelung, soarbe cu sete aerul proaspăt și abia mai rostește: «Peste două-trei zile ieșim la semănat!»

Nu-i vorbă, omul a ascultat și buletinul meteorologic, însă el a vrut să afle ce-i vor spune și semnele lui, pe care nici nu știe de unde le-a deprins, dar care nu l-au înșelat niciodată.

Oriunde nu s-ar fi împămîntenit omul, prima lui grijă a fost să tragă o brazdă și să arunce într-însa bobul ce-i va aduce pe palmă spicul de aur. Și nu toate pămînturile erau la fel de prielnice, dar omul s-a îndîgrjit să învețe cum să le îmblînzească pe cele aspre și întotdeauna munca a dat rod.

(După V. Tulnic)

AUTOEVALUARE

I

Răspundeți la întrebările:

- Ce este fraza?
- Care frază se numește joncțională?
- De câte feluri sînt propozițiile coordonate?
- Cînd fraza cu propoziții coordonate juxtapuse are aspect închis?

II

Citiți textul. Determinați tema, stilul. Îndepliniți sarcinile ce urmează după text.

Băiețelul din geamul albastru

Îl văd în fiecare dimineață, cînd se arată la geamul albastru.

Iese apoi la balcon, își spală mîinile și fața în apele sinilii ale cerului. Pe urmă se șterge cu un prosop *auriu*.

Se uită un timp în oglinda apelor și izvoarelor, strîngînd din apă stropi lucitori de lumină.

Băiețelul coboară apoi peste genele pădurii verzi și hăulește prin poiene. Se joacă cu firicelele de iarbă, cu petalele florilor. Pădurea pare mai frumoasă când prin ea trece băiețelul din geamul albastru.

Dar degrabă pornește prin valurile de grâu. Și la respirația lui caldă grânela dau în pîrg. Spicele încep să sune. Băiețelul aleargă de la un capăt la celălalt al cîmpiei. Apoi, zărind pe malul rîului o ceată de copii, o ia într-acolo. Intră cu dînșii în joacă.

Spre chindii băiețelul își ia rămas-bun de la prietenii săi și coboară înotînd pe rîu la vale. Valurile îl duc lin pînă departe de celălalt mal. De aici și casa i-i mai aproape. Băiețelul își spală fața în apa călduță a rîului și trece pragul casei. Trage perdeaua de la geamul albastru și se culcă în pătucul lui. Se simte puțin obosit.

Vreți să știți și voi cine-i acest băiețel harnic și cuminte, băiețelul din geamul albastru? E ...

(A. Ciocanu)

✓ Cine e băiețelul din geamul albastru? Ce este acel geam albastru?

✓ Identificați frazele formate prin coordonare și analizați-le conform algoritmului cunoscut (ex. № 137).

✓ Desenați schema unei fraze la alegere.

✓ Analizați după structură cuvîntul evidențiat.

✓ Motivați folosirea liniuței în toate cuvintele din text.

III

a) Rezumați conținutul textului «Băiețelul din geamul albastru» cu ajutorul a cîtorva fraze.

b) Numiți tropul (procedeu artistic) care predomină în text. Cu ce scop a folosit autorul acest trop?

c) Pornind de la ideile textului, alcătuți o povestire (1,75 pag.) în care eroul principal să fie soarele.

SUBORDONAREA

154. Citiți frazele. Comentați-le oral în ordinea următoare:

- numărul propozițiilor în frază;
- tipul propozițiilor: dependente/independente;
- elementele de relație;
- întrebarea la care răspunde propoziția dependentă;
- locul propoziției dependente în frază.

- Unde-i subțire, acolo se rupe. (Proverb) 2. Cum îți vei așterne așa, vei dormi. (Proverb) 3. Cineva spunea că miresmele sînt traiul florilor. (A. Gujel) 4. Cercetară cum stau lucrurile. (N. Costenco) 5. Calea ta îi zarea largă, ce s-a — stins prin țara dragă. (P. Cruciuc) 6. Prefer să tac cînd nu înțeleg. (Sofocle) 7. Copilu-i născut, ca să crească zîmbind. (Em. Bucov)

Repere teoretice

- **Subordonarea** constituie relația dintre un termen (parte de propoziție sau propoziție) determinant și unul determinat.
- **Fraza formată prin subordonare** este alcătuită din două sau mai multe propoziții, dintre care una sau mai multe gramatical sînt independente, iar altele sînt subordonate celor independente.
- Dat fiind faptul că într-o frază formată prin subordonare elementele consecutive nu sînt egale ca valoare, se disting propoziții:
 - a) **principale** — **PP** (propoziții total independente);
 - b) **subordonate** — **PS** (propozițiile subordonate altor propoziții);
 - c) **regente** — **PR** (propozițiile principale, precum și cele subordonate, care conduc, guvernează, regentează alte propoziții, adică sînt determinate de alte propoziții).

155. Citiți cu voce frazele. Oral, analizați-le conform algoritmului ex. № 154. Desenați schemele frazelor, ținînd cont de următoarele:

a) dacă propozițiile frazei sînt întrerupte, această întretăiere, în schemă, trebuie arătat printr-un gol unghiular:

b) dacă propozițiile frazei conțin construcții verbale, acestea din urmă sînt indicate în schemă prin dreptunghiuri circumscrise:

1. În mijlocul acestui lac, care apare negru de oglindirea stufului, este o nouă insulă mică. 2. Ilieș nu știa încotro s-o apuce. 3. Cînd s-au ivit zorile, Nicanor a ieșit din ascunziș. 4. Horia, pentru a nu-și compromite definitiv breasla, s-a ridicat de pe bancă...(I. Druță) 5. La sfîrșitul lunii mai Ștefan-Vodă se afla la Iași, unde a primit soliile lui Mohamed, care-i pretindea închinarea. (M. Sadoveanu)

?! 156. Citiți textul. Notați informația cunoscută cu semnul +, informația necunoscută cu semnul — .

Nunta la moldoveni

Obiceurile de nuntă, cu variate elemente ritualice, erau considerate necesare pentru acceptarea căsătoriei de către rude. Nunta tradițională este o manifestare complexă, care cuprinde diferite dansuri populare, orații, cîntece, înscenări dramatizate. Toate acestea dau nunții o atmosferă veselă.

Obicei de nuntă (sec. XIX)

Pînă la nunta propriu-zisă aveau loc unele obiceiuri pregătitoare: pețitul, logodna, răspunsul... Înțelegerea de căsătorie o începea starostele, care prezenta mirele ca vîntător sau ca negustor,

iar mireasa — căprioară, floare, zîină, marfă.

De obicei, nunta începea sîmbăta. Vorniceii veneau la mireasă și îi aduceau daruri de la mire, rostind diferite orații.

A doua zi, duminică, alaiul nunții, în frunte cu mirele și nunii, se îndrepta spre casa miresei. Mireasa, însoțită de vornicei și druşte, întâlnea solii mirelui în prag. Părinții miresei poșteau oaspeții în casă, unde avea loc ospățul — masa mică. Nunilor și rudelor li se dăruia câte un prosop brodat, care se lega peste umăr.

Iertăciunea

Apoi se scotea zestrea miresei. Avea loc cel mai emoționant ritual al nunții — iertăciunea. Mirele și mireasa, așezați în genunchi în fața părinților, le mulțumeau, cerându-le binecuvântarea. Vornicelul rostea *Iertăciunea*, în care ruga părinții să binecuvânteze căsătoria celor doi.

După blagoslovirea părintească alaiul de nuntă se îndrepta spre casa mirelui. Aici tinerii erau întâmpinați

cu un colac și cu miere, cu prăjituri și un cucuș viu. Apoi avea loc masa mare.

Luni dimineață nuna pieptăna mireasa și o lega cu o năframă sau basma ca pe o nevestă. Obiceiul *Legătura* simbolizează trecerea miresei în categoria femeilor măritate. *Legătura* era însoțită de cîntece cum este și acesta:

Ia-ți, mireasă, ziua bună
De la frați, de la surori,
De la casa părintească
Cu pridvorul plin de flori.

(T. Callo)

Obicei de nuntă (sec. XX)

Vocabular

orație — felicitare, urare (în versuri).

✓Desenați schemele frazelor din alineatul II.

157. Completați în baza textului (ex. № 156).

• Nunta este o manifestare complexă, care cuprinde:

a. b. c.

• Obiceiurile pregătitoare ale nunții sînt:

a. b. c.

• Starostele prezenta mirele ca:

a. b. c.

• Mireasa era prezentată de staroste ca:

a. b. c.

• Părinții mirelui întâlneau tinerii cu:

a. b. c.

• Luni dimineața nuna:

a. b. c.

• Nunta avea loc:

a. b. c.

✓ Analizați fraza obținută prin completare după algoritmul cunoscut.

158. Răspundeți la următoarele întrebări (în baza textului ex. № 156)

1. Ce este nunta tradițională?
2. De ce la nuntă lumea se veselește?
3. Care sînt obiceiurile de pînă la nuntă?
4. Ce rol avea starostele la pregătirea nunții?
5. Cîte zile ținea, tradițional, nunta la moldoveni?
6. Ce rol au colacii la nuntă?
7. Prin ce se deosebește masa mică de masa mare?
8. De ce *Iertăciunea* se consideră cel mai emoționant moment al nunții?
9. Ce simbolizează *Legătoarea*?

✓ Numiți obiceiurile de nuntă care se mai păstrează în localitatea dvs.

159. Comentați versurile *Ia-ți, mireasă, ziua bună.*

- Care momente vă par cele mai emoționante?
- Cum considerați, poate fi bună orice zi din viața omului?

160. Joc de rol. Imaginați-vă că sînteți la nuntă: nunul mare spune o urare pentru tinerii însurăței. Vorbesc și 2-3 oaspeți.

Model : Vă felicităm cu ocazia nunții. Vă dorim o viață bogată, să vă iubiți și să vă bucurați unul de altul.

161. O tînără pereche a primit invitație la nunta unor cunoscuți. Ei discută aprins ce ar putea să scrie în felicitarea adresată tinerilor și părinților acestora. Veniți-le în ajutor! Formulați cîte o felicitare, conținînd gîndul început.

- a) Dragi tineri însurăței,
Vă
- b) Dragi socri mari,
Vă
- d) Dragi socri mici,
Avem ocazia să ...
.....

162. Comentați (2-3 fraze) gîndurile:

1. Obiceiul este mai mare decît adevărul. (Sofocle)
2. Nu putem trăi bine ziua de azi, dacă nu ne propunem să o trăim ca și cum ar fi cea din urmă. (Musonius)
3. Timpurile se schimbă și noi odată cu ele. (Lothar)

163. Citiți cu atenție. Alegeți o variantă care reflectă opinia dvs. și este corectă în context. Transformați propozițiile obținute în fraze.

1. Pentru a reuși în viață, trebuie ... cineva.
 - a) să vă ajute
 - b) să vă caute
 - c) să vă corecteze.
2. Pentru a găsi soluția unei probleme, trebuie ...numaidecît.
 - a) să o înțelegeți
 - b) să o analizați
 - c) să o citiți.
3. Pentru a avea succes în fața cuiva trebuie ... permanent.
 - a) să-l protejați
 - b) să-l laudați
 - c) să-l instruiți.

164. Citiți informația, apoi cercetați cu atenție cererea-exemplu.

Rețineți!

Textul cu destinație oficială prin care o persoană (sau mai multe) solicită rezolvarea unor probleme de ordin personal sau oficial, se numește **cerere**.

Exemplu:

↕ 5-6 cm	
Domnule Director,	
↔ 2-3 cm Subsemnata, Aurelia Ionuță, elevă în cl. a 9-a, școala medie generală, treapta I-III, din satul Soroceni, domiciliată în s. Pădureni, r-nul ..., str. Școlii, 5, rog să-mi permiteți plecarea de la lecții în ziua de 5.XI.2017.	
Mă angajez să recuperez orele pierdute.	
↕ 2-3 cm	
3. XII. 2017	A. Ionuță
↕ 2-3 cm	
Directorul școlii medii generale, treapta I-III, s. Soroceni, dl. Alexandru Varzaru	

✓ Luînd în considerare caracteristicile stilurilor ce urmează, demonstrați apartenența textului-cerere la unul din stiluri.

a) *Stilul publicistic se caracterizează prin:*

- logică;
- emotivitate;
- plasticitate;
- aprecierea faptelor, acțiunilor relatate;
- expunere laconică;
- relatare accesibilă.

b) *Stilul oficial-administrativ se caracterizează prin:*

- precizie;
- claritate;

- exactitate;
- concizie;
- argumentare;
- utilizarea cuvintelor numai cu sens propriu.

165. După ce ați studiat cu atenție cererea-exemplu, indicați structura unei cereri:

- a) formula de adresare ce include funcția și numele persoanei căreia îi este adresată cererea;
- b) formula consacrată;
- c) numele, prenumele, statutul, domiciliul solicitantului;
- d) ...
- e) ...
- f) ...

166. Redactați textul unei cereri către direcția unei școli-liceu la care ați vrea să vă continuați studiile.

167. Prezentați un raport scris al activității dvs. școlare în acest an de studii, pe care l-ați putea anexa la cererea de înscriere la școala-liceu.

Menționați:

- ✓ unde ați studiat în acest an;
- ✓ succesele academice (media generală și mediile la obiecte);
- ✓ interese particulare;
- ✓ activitatea extrașcolară pe care o practicați.

168. Examinați raportul scris al colegului și adresați-i oral 3-4 întrebări de precizare.

Rețineți! *Raportul* este o comunicare scrisă sau orală, prezentată unei adunări, unei autorități etc., care conține o relatare oficială asupra activității personale sau colective, asupra unor fapte, evenimente.

169. Prezentați o informație personală (în varianta orală de raport) despre activitatea dvs. pe parcursul săptămânii trecute.

170. Scrieți o cerere adresată directorului școlii în care învățați, solicitînd tabelul-matriculă pentru a vă înscrie în clasa a 10-a a școlii-liceu din localitatea vecină.

171. Comentați corectitudinea alcătuirii cererii colegului/colegei. În caz de necesitate, adresați cîteva întrebări de precizare.

Fraza joncțională cu propoziții subordonate

Repere teoretice

- Propozițiile subordonate ce alcătuiesc frazele formate prin subordonare se împart în două grupe:
 - a) **subordonate circumstanțiale**;
 - b) **subordonate necircumstanțiale**.
- Subordonate necircumstanțiale sînt: *atributive, completive directe, completive indirecte, subiective și predicative*.
- Propozițiile subordonate corespund părților principale și părților secundare ale propoziției și au denumiri corespunzătoare acestor părți de propoziție.

172. Citiți frazele; determinați tipul subordonatelor: circumstanțiale/necircumstanțiale.

1. Făt-Frumos a luat de soție pe Zîna cea mai mică, care era cea mai frumoasă din toate. (M. Eminescu) 2. Cînd pisica nu-i acasă, șoarecii joacă pe masă. (Folcor) 3. Am observat că nu te simți bine. 4. A plecat unde și-a dorit. 5. M-am așezat aproape de cine-mi era drag. 6. S-a descurcat cum a putut.

Repere teoretice

- Propoziția care îndeplinește funcția de subiect al altei propoziții se numește **propoziție subiectivă (PSb.)**

Nu avem o concepție unanim acceptată privind subiectiva. Unii specialiști consideră că subiectul se subordonează predicatului și, prin urmare,

propoziția subiectivă poate fi considerată ca o subordonată. Alții socot fraza cu subiectivă drept frază monomembră în sensul că în procesul realizării lor propozițiile subiective servesc drept subiect gramatical, adică țin poziția subiectului pe lângă propoziția regentă, care, constând dintr-un verb impersonal total, ține poziția predicatului.

- Socotim subiectivale propozițiile care se referă la verbe reflexive impersonale (*se întâmplă, se pare, se cuvine, se numește, se face, se cade ...*) și la predicate nominale speciale (*e bine, e rău, e ușor, e greu, e util, e adevărat, e drept, e păcat...*)

S-ar putea întâmpla **să vîndă ceva grîu**. (I. Druță)

- Propozițiile subiective se introduc în frază cu jonctivele: *cînd, de, că, cine, cum, ca* ș.a. Orice fel de meserie nu-i rău **ca omul s-o știe**. (Folclor)
- Subiectiva răspunde la întrebările **cine? ce?** și nu se izolează, indiferent de locul ei în frază: înainte sau după regentă.

E rău **cînd râmii singur**. (I. Druță)

Să le cerem ar fi absurd.

173. Citiți frazele, identificați propozițiile subiective și explicați oral cum le-ați aflat.

1. S-a întîmplat că fetica n-a mai venit pe la el. (V. Roșca)
2. Binea-ar fi dacă ar vorbi cineva cu Ichimaș. (I. Druță)
3. Se întîmplă că omul greșește.
4. Se pare cum că-i altă toamnă... (M. Eminescu)
5. I se pare că toată lumea rîde de sinceritatea ei.
6. Acum tatei i se cuvine să aleagă altă bască. (I. Druță)

174. Citiți cu voce enunțurile. Substituiți segmentul marcat printr-un singur substantiv.

Model: *Cine fură* își ia răsplata. — Hoțul își ia răsplata.

1. *Cine are minte* nu se amestecă în gîlceava altora. 2. *Cine lăcomește* nu se pricopsește. 3. *Cine caută ceartă* găsește bătaie.

4. *Cine are barbă să-și cumpere pieptene.* 5. *Cine știe câștigă.*
6. *Cine învață mult știe mult.*

Vocabular

pricopsește — câștigă.

✓ Dacă segmentul marcat îndeplinește funcția de subiect al propoziției regente, ce fel de propoziție va fi?

175. Citiți enunțurile. Identificați propozițiile subiective. Oral, descifrați sensul unui proverb.

1. *Cine întreabă nu greșește.* 2. *Cine n-are cal să urce pe jos la deal.* 3. *Ce a mâncat lupul e bun mâncat.* 4. *Cine seamănă vânt culege furtună.* 5. *Cine tace treabă face.* 6. *Ce-a fost verde s-a uscat.*

Notă. O parte din specialiști consideră atributive propozițiile de tipul *Cine se scoală mai dimineată mai departe ajunge*. Pentru a scoate în relief valoarea atributivă, apelează la transformări, introducând în propoziția principală un element corelativ (o formă a pronumelui demonstrativ) și inversând topica propozițiilor.

De exemplu: *Ce ție nu-ți place altuia nu-i face.* → *Altuia nu face aceea ce ție nu-ți place;* *Ce-i în mână nu-i minciună.* → *Nu-i minciună aceea ce-i în mână.*

Discutați! Dvs. pentru care opinie optați? Considerați propozițiile identificate în ex. № 175, subiective sau atributive?

176. Substituiți subiectele evidențiate din enunțurile date prin propoziții subiective.

1. *Leneșul* mai mult aleargă. 2. *Sătulul* nu crede celui flămînd.
3. *Marele* îi și tare. 4. *Harnicul* are tot ce vrea. 5. *Tăcutul* treabă face. 6. *Știutorul* de carte are patru ochi.

✓ Indicați forma cerută de sensul comunicării.

1. *Îți voi povesti altă dată/altădată.* 2. *Nu-mi amintesc deloc/de loc ce-a urmat.* 3. *De ieri plouă într-una/întruna.* 4. *Bineînțeles/bine înțeles* că voi avea grijă de ea. 5. *Naș/n-aș* mai vrea o ast-fel/astfel de ocară!

177. În urma substituirii subiectelor (ex. № 176) ați obținut fraze cu propoziții subiective — proverbe. Discutați sensul unui proverb din cele obținute, răspunzând la întrebarea *de ce?* (tehnică 6 De ce? sau 6 Why?)

178. Săptămîna viitoare este una bogată în activități. Formulați textual, utilizînd diverse propoziții subiective, programul pentru viitoarele șapte zile.

Luni, la ora 9.00, (*ce se cuvine?*)... Marți, la ora 11.00, (*ce se cade?*) ... Miercuri, la ora 13.00, (*ce se cere să fac?*). Joi la 15.00, (*ce e bine?*)... Vineri, la ora 17.00 (*ce e posibil?*)... Sîmbătă, ora 18.00, (*ce este util?*)... Duminică, ora 24.00, (*ce este rău?*)...

Model: *Duminică, la ora 16.00, este binevenit să fac un antrenament.*

179. Alegeți una dintre situațiile propuse și formulați în scris 10 recomandări pentru un coleg care pleacă, pentru prima dată, în străinătate.

a) E bine, e util, e corect, ar fi ușor, ar fi simplu, ar fi posibil, este comod, este riscant, este incorect, e reprobabil.

b) Nu se cade, se permite, se admite, nu se tolerează, se poate, se obișnuiește, se interzice, se cere, se cuvine, se recomandă.

✓ Se admite schimbarea timpului verbului «a fi» în varianta a).

Vocabular

reprobabil — blamabil, incorect.

180. Citiți textul. Motivați de ce a fost intitulat astfel.

Greierașul hîtru

Odată un greieraș și un șoricel au pus un rămășag: cine aude mai bine.

— Ei, cum putem afla? l-a întrebat greierașul.

— Foarte simplu, i-a lămurit șoricelul. Vom aștepta pînă s-a ivi motanul. Cine l-a simți cel dintîi are auz mai bun. Ne-am înțeles?

— Nu, a răspuns greierașul. Motanul poate să nu vină. Mai bine să facem așa: legăm urechile și poftim privighetoarea. Ea va cânta și cine o va auzi va câștiga. Zis și făcut. Și-au legat urechile și au poftit privighetoarea. Abia a început privighetoarea să cânte și greierașul l-a ghiontit pe șoricel, strigînd:

— Aud! Aud!

Șoricelul nu l-a crezut.

— Lasă-mă, zice, să-ți leg singur urechile.

Și așa l-a legat, că nici ochii nu se vedeau.

Din nou a început să cânte privighetoarea și din nou greierașul a strigat:

— Aud! Aud! Cîntă despre soare!

În vremea asta greierașul zîmbea și-și zicea: «Bine l-am mai dus de nas! Doar urechea mea nu-i la cap, ci la picior». Însă șoricelul nu știa asta. (N. Sidirov)

✓ Dar dvs. știați?

✓ În ce constă rămășagul greierașului și șoricelului?

✓ Cine are totuși cel mai bun auz?

181. Identificați în text (ex. № 180) frazele ce conțin propoziții subiective. Rezumați în limita a trei fraze conținutul textului.

182. Alegeți din șirul enunțurilor propuse unul care s-ar potrivi drept titlu pentru textul ex.№ 180. Motivați-vă opțiunea în scris.

- Cine adună la tinerețe are la bătrînețe.
- Cine învață mult știe mult.
- Cine știe câștigă.
- Nici nu se știe de unde sare iepurele.
- Cine citește mult știe multe.
- Cel înțelept învață din înșelăciunea cea dintîi.

✓ Toate enunțurile sînt fraze? Care din ele conțin propoziții subiective?

183. Citiți propozițiile. Identificați predicatetele, determinați felul lor.

1. Prin acel întuneric... Făt-Frumos vedea albind o umbră de argint. (M. Eminescu) 2. Soarele roșu a început a se ridica

de după deal. (S. Șleahu) 3. Azi e soarele mai falnic,/Lumea azi e mai voioasă. (V. Alecsandri) 4. Cerul devine fumuriu. (V. Te-leucă) 5. El trebuie să termine de citit acest roman. 6. A birui înseamnă a lupta.

✓Explicați prin 2 fraze sensul enunțului № 6.

184. Citiți propozițiile. Înlocuiți numele predicative prin propoziții, în conformitate cu modelul.

Model: După ploile abundente, astăzi cerul *este senin*.
După ploile abundente, astăzi cerul este *cum n-a mai fost de multă vreme*.

1. Grîul era mare. (M. G. Cibotaru) 2. Acest bărbat a fost un voinic. (V. Beșleagă) 3. Azi oamenii nu mai sînt timizi. (F. Vidrașcu) 4. Muncind mult, băiețelul este primul în grupă. (L. Barschii) 5. După atîta ninsoare, totul este alb.

Repere teoretice

- Ați observat, în urma îndeplinirii condițiilor *ex. № 184*, că alături de posibilitatea de a numi o caracteristică a obiectului prin nume predicativ, există și posibilitatea de a construi o structură cu propoziție predicativă: romanul *este interesant* — romanul este *cum sînt toate romanele lui I. Druță*.
- **Propoziția predicativă (PPr)** este ceea ce rezultă din transformarea unui nume predicativ în propoziție. **Predicativă** se numește propoziția cu valoare de nume predicativ pe lîngă un verb copulativ sau semicopulativ.
- Ea răspunde la întrebările: *cum este? ce este?*
- Propoziția predicativă nu se izolează de regentă și stă, de regulă, după propoziția regentă.
Norocu-i *cum și-l face omul*.
- Predicativa se leagă de verbul copulativ prin mijlocirea unui element de relație: *că, să, ca să, dacă, care, cine, ce, cum, cît, după cum* ș.a.
- Prețul se face *cum îl pune vînzătorul*.

185. Citiți. Substituiți numele predicativ subliniat prin propoziție predicativă, păstrând sensul enunțului.

1. Datoria oricărui vorbitor este *de a respecta normele limbii*. 2. Norocul este *cel făcut de om*. 3. A cunoaște bine o limbă înseamnă *a citi literatură în această limbă*. 4. Pentru însănătoșire, sfatul medicului este *exersarea zilnică*.

186. Completați cu câte o propoziție predicativă fiecare din enunțurile începute:

1. Astăzi Dunărea este ...
2. Când cad precipitații din belșug, Dunărea devine ...
3. Orașul Odesa este ...
4. Apele Mării Negre rămân ...

Pe malul Dunării

✓ Descrieți, din imaginație, marea pe timpul furtunii. Utilizați 3 propoziții predicative.

187. Restabiliți câte o propoziție regentă potrivită cu propozițiile predicative date.

1. cum îl vezi.
2. cum îi sacul.
3. dacă este modernă această profesie.
4. când le reușește pe toate.

✓ Profesia pe care o veți practica este una modernă? Prin ce este ea modernă/nemodernă?

188. Spicuiți din literatura artistică cinci exemple de fraze cu propoziții predicative. Oral, comentați jonctivele lor, topica și punctuația.

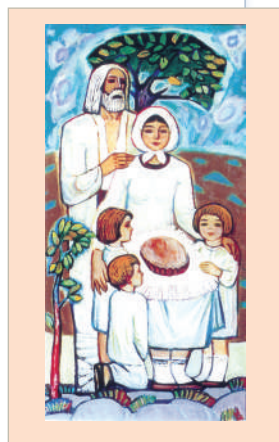
✓ Srieți prin dictare fragmentul:

I. Vieru. Balada despre pământ – partea I. 1970

S-o începem deci cu pământul, el fiindu-ne și casa și masa, sfetnicul și apărătorul nostru dintotdeauna. Pământul poartă în sine mesajul străbunilor pierduți în negura vremilor, el este testamentul lor pentru noi și al nostru pentru cei ce vor veni. Din pământ răzbat izvoarele să ne potolească setea, din pământ se înalță spicul să ne potolească foamea, din pământ venim, pământ ne facem pînă la urmă și, deci, pământul va rămîne pururea Marele, Sfîntul, Nemuritorul. Brazda și holda, și pîinea au devenit expresia cea mai desăvîrșită a ființei umane. Pe vatra trudei și a zbuciumelor sale s-au format neamurile, națiunile, popoarele. Legați cu trup și suflet de țară, s-au ridicat pînă la unul, stropind-o cu sînge, cînd a fost s-o apere, iar de se întîmpla cuiva să plece departe, își lua un bulgăraș să-l aibă cu mîngîiere în zodia singurătății sale.

(I. Druță)

I. Vieru. Balada despre pământ – partea a II-a. 1970

189. Locul predicativei este, de regulă, în postpoziția principalei. Dar în proverbe, zicători ș.a. propoziția predicativă se deplasează în fața principalei. Modelul acesta este propriu și limbii ucrainene.

Citiți exemplele ce urmează, traduceți-le din limba ucraineană în limba moldovenească și invers, pentru a observa acest fenomen.

1. Cum ți-i bună dimineța ți-i și mulțămăta. 2. Cum îi fapta așa-i și răsplata. 3. Яка трава, таке й сіно. 4. Який Сава, така й слава.

✓ Punctuația în frazele cu propoziții predicative, în limba ucraineană, este aceeași ca și în limba moldovenească?

190. Priviți cu atenție fotografia fetei despre care nu cunoașteți nimic. Stăruți-vă să pătrundeți în lumea ei internă prin intermediul «ochiului» exteriorului acestei tinere. Descrieți-o într-o pagină de text coerent. Utilizați 3-5 propoziții predicative.

191. Citiți textul, apoi expuneți-l, oral, succint.

Din istoria cărții

Cartea păstrează urmele trecutului istoric. Primele cărți erau scrise pe pergament, pe foi de papirus. Munca scrisului era o muncă fizică foarte grea. Pentru o greșală mai gravă, comisă într-o carte religioasă, cel care scria putea plăti cu capul.

Ateliere de cărți existau încă în Atena, la Roma, apoi scrierea de cărți s-a transferat în mănăstirile și universitățile din diferite țări.

Cărțile erau foarte scumpe. O carte costa cât o vilă sau cât un teren mare de pământ. Ca să nu fie furată, stăpînul lega uneori cartea de dulap sau de masă cu un lanț. Mulți oameni bogați nu-și permiteau luxul de a avea măcar o singură carte.

Forma de astăzi a cărții a apărut în sec. I î. Hr. Pe teritoriul Moldovei, începînd din secolul al X-lea, circulau cărți religioase, manuscrise în limba slavonă: evanghelii, cazanii, psaltiri, ceasloave. În timpul domniei lui Vasile Lupu vede lumina tiparului prima carte din Moldova: *Cazania* (1643)

Cazania (1643)
Prima carte din
Moldova

scrisă de mitropolitul Varlaam. Primele cărți laice moldovenești sînt *Pravila* lui Vasile Lupu și *Divanul* sau *Gilceava înțeleptului cu lumea* de Dimitrie Cantemir.

Cărți vechi

La 22 august 1852 este fondată prima bibliotecă gubernială din Chișinău, astăzi Biblioteca Națională, care în prezent are peste 2 milioane de volume de carte. Biblioteca este un important centru cultural al Moldovei și are *ediții princeps* din opere de Pușkin, Gogol, Cehov, ediția a doua a *Cazaniei* lui Varlaam etc.

(T. Callo)

Vocabular

ediții princeps — primele ediții.

laic — lipsit de conținut religios.

✓ Realizați un microtext, reieșind din sensul/sensurile citatului: «O cameră fără cărți e ca un trup fără suflet». (Cicero)

192. Identificați în text (ex. №191) propozițiile ce conțin predicate nominale. Transformați-le prin extindere în fraze cu propoziții predicative.

193. Constatați în baza textului (ex. №191):

1. pe ce se scriau primele cărți?;
2. de ce cărțile erau foarte scumpe?;
3. din ce cauză cărțile erau păzite?;
4. în ce formă au apărut primele cărți în Moldova?;
5. care este prima carte tipărită în Moldova?.

194. Selectați din text informația necesară și completați tabelul:

Carte	a	b	c	d	e

a) unde a apărut cartea pentru prima dată?;

b) cînd a apărut cartea în forma pe care o are și azi?;

- c) cînd a apărut prima carte în Moldova?;
- d) cum se numeau primele cărți laice moldovenești?;
- e) cînd este fondată prima bibliotecă în Moldova?

✓Rezumați informația din tabel într-o frază.

195. Doi colegi au hotărît să vadă cine reușește să găsească cele mai frumoase citate sau gânduri despre carte. Primul a propus trei idei, al doilea — două. Cine a învins?

Examinați citatele prezentate de cei doi colegi, alegeți unul și comentați-l în scris.

Ideile primului coleg

1. Sîngele mișcă inima, cartea o înflorește, o înnobilează. (Em. Bucov)
2. Cartea îți aduce mîngîiere, din ea culegi multă înțelepciune. (I. Creangă)
3. Cărțile sînt prieteni reci și siguri. (Hugo)

Ideile celui de-al doilea coleg

1. Nu este alta mai frumoasă și mai de folos, în toată viața omului, zăbavă decît cetitul cărților. (M. Costin)
2. Deschide cartea, ca să vezi ce au gîndit alții; închide cartea, ca să gîndești tu însuși. (Heidi)

✓Profesorul de limba moldovenească și-a ascultat discipolii, i-a lăudat și le-a propus un alt gînd al scriitorului moldovean Em. Bucov, rugîndu-i să-și lanseze gîndurile (2-3 fraze) în legătură cu spusele scriitorului: «Cartea e mîndria, slova și puterea omului».

Ajutați-i pe cei doi elevi să-și exprime gîndurile.

196. Scrieți prin dictare textul. Identificați frazele, analizați-le structura.

Hîrtia a fost inventată de chinezi prin anul 105 d. Hr. Ei produceau hîrtia dintr-o pastă făcută din scoarță de copac măcinată, din frunze de dud, fibre de bambus, zdrențe de mătase și capete de sfoară din plasele pescărești, toate îmbibate cu un clei vegetal. Aceste componente se măcinau, se băteau, se uscau în forme subțiri, din care se scotea coala de hîrtie. Mai tîrziu, secretul a

trecut la coreeni și japonezi, apoi la arabi, care au răspândit hîrtia în Europa.

(Din *De toate pentru toți*)

197. Cu siguranță, dispuneți de suficiente informații despre viața părinților. Prezentați succint, în scris, unul din părinți, menționînd:

- Numele, prenumele;
- Ce vîrstă are (cînd s-a născut)?;
- Unde locuiește?;
- Ce ocupație/meserie/profesie are?;
- Ce studii are?;
- Ce a reușit să facă pînă în prezent?

Repere teoretice

Curriculum vitae — CV (sivi) — este o scurtă biografie conținînd informații laconice și importante referitoare la starea civilă, studiile, activitatea desfășurată de o persoană.

Curriculum vitae se completează ca un text oficial, datele oferite sînt clare și exacte, iar limbajul este lipsit de expresivitate.

198. Elaborați un CV al dvs., completînd rubricile date:

Curriculum vitae	
Numele, prenumele Anul, data nașterii Locul nașterii Domiciliul Studiile Alte activități	

✓Căruia stil funcțional al limbii aparține CV-ul? Argumentați.

199. Alcătuiți un CV, pe care ați dori să-l aveți peste 10/20 de ani (consultați ziarul «Luceafărul» № 22, 2017 pentru a elabora un CV complet.)

200. Citiți textul.

Mă numesc Nicolae Cojocar. M-am născut la 19 februarie 1996 în satul Frumușica, raionul Sarata, regiunea Odesa.

Părinții mei sînt Ion și Maria Cojocar: tata (are 40 de ani) este contabil, mama (are 36 de ani) lucrează vînzătoare.

Am un frate (are 8 ani) și o soră (are 6 ani) care sînt elevi.

Mi-am făcut studiile în șoala medie din satul natal, pe care am absolvit-o cu note bune. Am dat dovadă de aptitudini, în special, la disciplinele umanitare. La olimpiadele raionale și regionale am obținut Diploma de gradul 2 la limba moldovenească și literatură și Diploma de gradul 3 la limba franceză.

Din propria inițiativă am frecventat orele la limba engleză.

Sînt pasionat de limbile străine și-mi doresc să ajung student la Facultatea de Filologie, secția limbi străine.

Universitatea de Stat I. I. Mecinikov din Odesa.1865

Depun actele pentru a susține examenele de admitere la Facultatea de Filologie a Universității de Stat «I. I. Mecinikov» din Odesa.

10.06.2017

G. Plugaru.

Repere teoretice

Textul citit este textul unei autobiografii. **Autobiografia** este o expunere laconică a vieții unei persoane prezentată de ea însăși.

Spre deosebire de CV, care impune completarea unor rubrici, autobiografia este scrisă, alcătuită de însuși semnatarul.

Datele biografice se prezintă într-o ordine anumită: cine este semnatarul, cine sînt părinții (ocupațiile lor), anii de studii, activitatea personală ș.a.

Urmează data prezentării biografiei și semnătura persoanei. Informația din biografie este redată în ordine cronologică.

201. Pentru a fi admis (ă) la școala-liceu, direcția v-a cerut să redați în scris cursul vieții dvs. Alcătuiți-vă textul autobiografiei, ținînd cont de indicațiile de mai sus.

202. Citiți expresiv versurile. Extrageți din text toate îmbinările de cuvinte care conțin atribute. Determinați felul atributelor și prin ce se exprimă ele.

Dor

Ochi albaștri, blondă gîță
Am cercat să prind în valuri,
curge Dunărea, s-ațîță
răzvrătită între maluri.

Am cercat o vorbă caldă
să-ți aud pe-aceste locuri.
Luna roșie se scaldă
aprinzînd albastre focuri.

Curge Dunărea spumoasă
și s-alungă-n valuri aștrii,
dor de țară mă apasă,
dor de ochii tăi albaștri.

(V. Teleucă)

✓ În tehnica scrierii libere, explicați sensul cuvîntului *dor*.

Vocabular

dor — patimă, amărăciune...

203. Citiți propozițiile. Transformați atributele marcate în propoziții subordonate, respectînd modelul:

Model: *Nu vinde peștele neprins. Nu vinde peștele pe care nu l-ai prins.*

1. Omul *neînvățat* e ca un copac neîngrijit. 2. Drumul *unoscut* pare mai scurt. 3. Sub piatra *cea mai frumoasă* stă ascuns șarpele. 4. Pomul *altoit mai bun* rod ne dă. 5. Pilda rea strică obiceiurile *cele bune*. 6. Buturuga mică răstoarnă carul *mare*.

Repere teoretice

- Propoziția subordonată, care determină un nume (substantiv, pronume, numeral) din propoziția regentă și răspunde la întrebările atributului *care? ce fel de? al, ai, a, ale, cui? cît?*, se numește **subordonată atributivă (At)**.
- Propoziția subordonată atributivă se introduce în frază prin intermediul elementelor de relație: pronume: (*care, ce*), adverbe (*cînd, unde, cum*), conjuncții (*să, că, de, dacă* etc.)
Piatra *care se mișcă* nu prinde mușchi.
- Propoziția subordonată atributivă se subliniază ca și atributul.

204. Introduceți cîte 2-3 propoziții atributive subordonate regentelor date:

Propunerea $\begin{cases} \text{care} \dots\dots\dots \\ \text{să} \dots\dots\dots \text{ nu s-a acceptat.} \\ \text{că} \dots\dots\dots \end{cases}$

Pădurea $\begin{cases} \text{unde} \dots\dots\dots \\ \text{care} \dots\dots\dots \text{ era aproape.} \\ \text{pe unde} \dots\dots\dots \end{cases}$

Faptul că
 dacă nu mă interesează.
 cum

Timpul când
 care a trecut repede.
 cît
 cum m-a impresionat.

Modul
 în care

205. Propoziția subordonată atributivă, care determină un nume din propoziția regentă (fără a-l substitui), nu trebuie confundată cu propoziția subiectivă, care ține locul subiectului-lipsă din regentă. Acela (*care?*) *ce n-are milă de dobitoc* nici de om n-are deloc. (PS At).

Cine e deprins să aibă stăpîn moare slugă. (PSb)

Citiți exemplele de mai jos și calificați propozițiile marcate drept subiective sau atributive. Formulați în câte un enunț argumentul pentru fiecare caz.

1. Cîți se spală toți la masă vor să șadă. 2. Cine cade în gîrlă de ploaie nu se mai ferește. 3. Ce a semănat aceea să secere. 4. Cine scoate sabia de sabie va muri. 5. Ce înveți la tinerețe aceea știi la bătrînețe. 6. Cine întrebă de două ori nu greșește niciodată.

206. Citiți. Construiți din cele două enunțuri alăturate câte o frază cu subordonată atributivă. Introduceți subordonata atributivă prin pronume relativ la cazul genitiv și realizați acordul. Nu uitați! Pronumele *care*, la forma de genitiv, este însoțit de un articol posesiv, ce se acordă cu substantivul — subiect din propoziția atributivă.

Model: *Casa a fost demolată. Pereții vechi se ruinau. Casa ai cărei pereți vechi se ruinau a fost demolată.*

1. Echipa a cîștigat. Antrenamentele echipei au fost bine organizate.

2. Baschetul îmi place. Regulile baschetului sînt simple.
3. Cabinetul de limba moldovenească este foarte frumos. Amenajarea cabinetului a durat toată vacanța.
4. Competițiile la gimnastică l-au mulțumit pe antrenor. Rezultatele competițiilor s-au anunțat astăzi.
5. Testarea pe obiect s-a încheiat. Rezultatele testării au fost peste limita așteptărilor.

207. Potrivii cîte o propoziție regentă pentru subordonatele atributive date:

1. a cărei vorbă i-a mîngîiat pe micuți
2. a căror feciori sosiră din străinătate
3. al cărei automobil avea o pană
4. ale cărei rezultate au fost surprinzătoare
5. ai cărei ochi străluceau de bucurie

Model: *Elevul al cărui caiet a fost demonstrat învață în clasa a 9-a.*

**Repere
teoretice**

- Propozițiile subordonate atributive pot fi *determinative și explicative*.

- **Propozițiile subordonate atributive determinative** sînt absolut necesare pentru înțelegerea mesajului:

Omului *care muncește* nu-i lipsește pîinea.

Ele nu se izolează și nici nu pot fi omise din frază.

- **Propozițiile subordonate atributive explicative** întregesc sensul enunțului din care fac parte, dar acesta este înțeles și în lipsa subordonatei atributive. Este explicativă propoziția subordonată atributivă, care determină un substantiv ce are deja un atribut. Subordonata atributivă explicativă se izolează.

Aceste luminițe neobișnuite aveau o nuanță albăstrie, *ca și cum vopsea cerului căzuse peste ele.* (G. Meniuc)

- De obicei subordonata atributivă se plasează după regentă sau este intercalată în regentă. Propozițiile subordonate atributive legate prin cupluri corelative pot fi antepuse propozițiilor regente.

Cine nu lucrează acela nu mănâncă. (Folclor)

208. Citiți exemplele. Identificați propozițiile subordonate atributive. Clasificați-le drept determinative sau explicative.

1. Cloșca care nu șade în cuiar nu scoate pui. 2. Cîinele care latră nu mușcă. 3. Omul care se retrage în eul său este străin vieții de astăzi. 4. Inima are o singură limbă, care se cere tălmăcită. (N. Costenco) 5. Pe drumul larg, care întretaie satul, trecu o mașină. (G. Madan) 6. Cîinele care s-a înțeles cu lupii nu păzește casa. 7. O frunte înaltă..., asupra căreia părul formează un cadru luciu..., stă așezată deasupra unor ochi adânciți... (M. Eminescu)

209. Citiți frazele. Traduceți-le în limba moldovenească. De câte feluri sînt subordonatele atributive în limba ucraineană?

1. Не могла вона знайти жодного свідка, хто б розповів про його бойовий шлях. (Л. Дмитренко) 2. Старе те, що давно було новим. (О. Довженко) 3. Може, хвиля тобі розказала все, що думала я в ту мить. (Л. Українка.) 4. Це ті поля, де ми колись волошки рвали. (О. Олесь) 5. То не любов, яка не має бажати іншому добра. (Р. Третьяков) 6. Яка пшениця, така й паляница. (Нар.тв.)

210. Citiți enunțurile. Traduceți-le în limba ucraineană, apoi determinați felul subordonatelor atributive din frazele obținute prin traducere.

1. Biblioteca a primit cărțile despre care ți-am povestit. 2. Iată vine pădurarul cu care m-am întâlnit în pădure. 3. Drumeții s-au apropiat de izvorul unde apa era rece ca gheața. 4. Vestea care colinda satul ne-a surprins pe toți. 5. Toți ne uitam spre vagonul din care trebuia să coboare tata. 6. Clasa noastră îi vizitează regulat pe cei vîrstnici, care se află în azilul de bătrîni.

211. Construiți fraze cu propoziții subordonate atributive, folosind ca punct de plecare îmbinările de cuvinte date.

1. Fratele meu, care . . . 2. Omul tânăr, ce . . . 4. Pe locul pitoresc, unde . . . 5. Ziua de primăvară, când . . . 6. Filmul despre care . . .

✓ **Dictare auditivă.**

Urătura tradițională

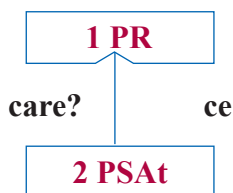
Urătura este o specie tradițională a creației poetice, ce ține de ciclul folcloric al sărbătorilor de iarnă. Este o urare în formă de spectacol simbolic, înscenat în fața ferestrelor casei feliitate.

În după-amiaza zilei din ajun umblă cu uratul copiii mici, în amurg — copiii mai mari, iar seara târziu — flăcăii. Trecând pe la casele oamenilor, urătorii poartă un plugușor simbolic. În trecut, cetele de urători erau însoțite de un plug adevărat, tras de boi. Urătorii au și clopoței, bice, buhai. Urătura este însoțită de acțiuni care imită aratul, mînatul boilor cu pocnete de bice și strigăte de «hăi-hăi», sunete de clopoței. Ea reflectă vechiul ritual de a ura tuturor obținerea unei roade bogate. Textul poetic al urăturii are un conținut agrar.

212. Citiți textul. Analizați structura sintactică a frazelor după următorul algoritm:

- a) identificați predicatul;
- b) identificați subiectul fiecărui predicat atestat;
- c) marcați prin bară limitele fiecărei propoziții și numerotați propozițiile din fiecare frază;
- d) calificați propozițiile după relația lor cu altele din aceeași frază; marcați elementele de relație printr-un cerc;
- e) construiți schema frazei, indicînd prin siglele cunoscute caracteristica fiecărei propoziții, întrebarea la care răspunde propoziția subordonată, elementele de relație și semnele de punctuație.

Model: Foaia ^{1/} ce se află în față ^{2/} era scrisă pe jumătate. ^{1/}

Tabăra lui Spartac se afla pe podișul muntelui, de unde se vedeau ogoarele roditoare și marea albastră. De jur-împrejur era săpat un șanț adânc, dincolo de care se înălța un val de pământ. Un detașament aparte captura toate convoaiele cu pîine, ce veneau dinspre sud.

Între colibele împletite din ramuri era întinsă o pătură de cal, care ocrotea de vînt și ploaie. Aici trăia Spartac.

(Din *Carte pentru toți.*)

✓ Identificați verbele la diateza pasivă.

213. Citiți, apoi copiați numai complementele directe și indirecte împreună cu termenul regent.

1. În vremea cea mai bună ia mantaua cu tine. 2. Pilda rea strică obiceiurile cele bune. 3. I-am dat prietenului lucrul cel mai bun. 4. Picătura ploii piatra găurește. 5. Pentru un cui pierzi o potcoavă. 6. De la copacul căzut și babele adună surcele.

 214. Plasați în continuarea verbelor și a elementelor de relație date propoziții subordonate, ce vor răspunde la întrebarea *ce?*

Află cine . . .

Urmărește cum . . .

Am întrebat cine . . .

Vom vedea unde . . .

Ea mi-a răspuns cînd . . .

Sora m-a rugat ce . . .

Cred că . . .

Repere teoretice

- Propoziția subordonată, care determină un verb tranzitiv sau o locuțiune verbală din propoziția regentă, fiind echivalentă cu un complement direct, și răspunde la întrebările *pe cine? ce?*, se numește **propoziție subordonată completivă directă (CD)**.

- Spre deosebire de propoziția subiectivă, care ține locul subiectului — lipsă din regentă, subordonata completivă directă determină un verb tranzitiv, care are un subiect exprimat, inclus sau subînțeles.

Ce-i scris cu penița nu tai cu bărdița (tu). — **PSCD**
Ce se scrie cu condeiul nu se taie cu toporul. — **PSb**.

- Propoziția subordonată completivă directă se introduce în frază prin intermediul diferitor elemente de relație: pronume (*cine?, ce?*) adverbe (*cînd, unde, cum*), conjuncții (*că, să, de, dacă*). Ea este de cele mai multe ori postpusă regentei, dar poate ocupa orice poziție.

Știu că vom rezolva problema.

Vom rezolva problema, știu.

- Subordonata completivă directă se izolează dacă este antepusă regentei.

Că îți place muzica, am înțeles.

- Subordonata completivă directă se subliniază cu o linie întreruptă (- - - -).

215. Delimitați propozițiile subiective de propozițiile subordonate completive directe. Explicați cum ați făcut delimitarea.

1. Cine se amestecă în tărîțe îl mănîncă porcii. 2. Cine nu te știe te vinde, iar cine te știe te cumpără. 3. Norocul îi ajută pe cei ce-s îndrăzneți. 4. Fiecare știe unde-l strînge ciubota. 5. Cei ce vor țara să ne cucerească moarte de la noi au să primească. 6. Știi cînd pleci, dar nu știi cînd ajungi.

216. Meditați, producînd un text de o pagină, asupra unuia din proverbele ex. № 215.

217. Audiați textul.

Lion a oprit autocamionul în dreptul fîntînii de la marginea satului. N-a ieșit din cabină; a rămas așa la volan, așteptînd să vadă ce-o să fie mai departe. Jocul n-avea nimic deosebit; era destul de naiv, așa cum l-a apucat și el mai demult.

Pe o ulicioară mai întortochiată se înșiraua o procesiune de copii. Toți pășeau încet, în ritmul oamenilor în vîrstă, cînd îl prohodesc pe cineva. Doi băieți purtau o scîndurică nu prea lungă. Pe scîndurică era așezat un omuleț cioplit din lemn. Acesta era vestitul Caloian. Așa l-au numit copiii cu prilejul unui obicei în vreme de secetă.

Chipul zîmbea: cu dinții de răsărită, rînjiți, cu nasul mare de știulete, cu mustețile negre de lînă și ochii larg deschiși de nasturi verzi. Acest Caloian purta straie țărănești, avea cușmă, ițari, avea opinci și stătea culcat pe spate cu mîinile pe piept, iar la piept strîngea o bîtă noduroasă. Copiii l-au împodobit cu frunze și cu flori.

Caloianul

Un băiețel pășea țațoș înainte, ținînd în mîini, ca un prapor, o ramură de vișin, cu frunze cu tot, în vîrfurile căreia era legată o băsmăluță albă.

Izbucni bocetul fetelor, unele cîntau cu lacrimi prefăcute, iar altele cu rîsete nereținute, pe ascuns: «Caloiene, Ene! Caloiene,

Ene!..» De prin ogrăzi s-au mai ivit copilițe și băieți, cu oale de lut, alăturându-se la procesiune. Ici-colo duceau și câte un căpețel de lumînare. *La capătul scîndurioarei, pe care stătea întins zîmbărețul Caloian, ardeau două căpețele de lumînare.*

Între timp procesiunea s-a apropiat de fîntînă. Lion s-a uitat lung cum copiii îl așază pe Caloian. Au lipit de scîndurică căpețelele de lumînări și au început să-l stropească pe Caloian cu apă din ciutură. Izbucni cîntecul copiilor:

...Du-te-n cer și cere
Să deschidă porțile,
Să sloboadă ploile...

Lion porni mașina. Știa ce-o să fie mai departe: pe Caloian îl vor duce în bălării, îl vor lăsa într-o groapă, acoperindu-l cu rămurele de salcie, foi de brustur, flori de cîmp. Și cu asta jocul v-a lua sfîrșit...

(După G. Meniuc)

Vocabular

bălărie — loc năpădit de buruieni.

218. Determinați stilul textului (ex. № 217). Intitulați-l. Motivați-vă alegerea.

Rezumați textul în volum de 80-100 de cuvinte.

219. Copiați enunțurile evidențiate în textul de la ex. № 217 și efectuați analiza lor sintactică. Pentru propozițiile subordonate, formulați câte 2 argumente în favoarea alegerii făcute.

220. Improvizați un dialog posibil dintre dvs. și o persoană mai în vîrstă, pe care o rugați să vă descrie jocul «Paparudele», care, ca și Caloianul, se practică pe vreme de secetă. Înscrieți dialogul.

Paparudele

221. Citiți frazele. Traduceți-le în limba moldovenească. Explicați utilizarea semnelor de punctuație.

1. Треба знати, який шлях обрати... (І. Цюпа) 2. Справжній господар поля відчує, коли потрібно почати сівбу. 3. Ніколи не намагайся вгадати, яких слів від тебе хтось чекає. (В. Сухомлинський) 4. Біда навчить, кому подати руку. (Д. Павличко) 5. Я бажаю, щоб перше горе було останнім у твоїм житті. (Л. Українка)

222. Citiți textul. Identificați frazele ce conțin propoziții subiective, subordonate atributive, subordonate complete directe și copiați-le. Argumetați-vă alegerile.

Printre mulțimea de păsări, care se întorc din țările calde, este și cocostîrcul.

Cocostîrcul sau barza este cum nu e altă pasăre. El este simbolul viu al peisajului pașnic, o pasăre minunată, care s-a împrietenit cu omul încă din vremurile cele mai vechi. În antichitate, în Tesalia Veche, această pasăre era socotită sfântă. Se cuvenea ca ucigașul unui cocostîrc să fie condamnat la moarte.

Familie de cocostîrci în cuib

Cine nu știe că pentru zborul lui falnic, pentru legătura lui strînsă cu locul ales, pentru vestirea primăverii, a căldurii și a voii bune, cocostîrcul este îndrăgit nu numai de copii, dar și de cei maturi?

(După I. Ganea)

223. Citiți. Determinați funcția sintactică a cuvintelor evidențiate, formulați întrebările la care răspund ele.

1. Peștele *cu apă* nu se prăjește. 2. Călătorului îi șade bine *cu drumul*. 3. *Cu pisica* bătrînă să-ți fie frică *de șoareci*. 4. Și coada securii face rău *pădurii*. 5. Mă gîndeam *la prietenul* plecat demult. 6. I-am transmis *lui Dănuț* o scrisoare prin *vecinul* nostru. 7. *Datorită meteorologilor* localnici am fost preîntîmpinați *despre viitură*.

Vocabular

viitură — creștere bruscă a nivelului apei dintr-un rîu; inundație.

224. Pentru subordonatele propuse găsiți cîte un verb-predicat acceptabil.

1. . . . (cui?) cui mi-a cerut. 2. ... (pentru cine?) pentru cine va veni primul. 3. ... (din ce?) din ce avem pe masă. 4. ... (cu cine?) cu cine nu m-am așteptat. 5. ... (la ce?) l-a ce nu m-am gîndit vreodată. 6. ... (de cine?) de cine a fost propus.

Repere teoretice

- Propoziția subordonată, care determină un verb, o locuțiune verbală din propoziția regentă, fiind echivalentă cu un complement indirect, și răspunde la întrebările cazului dativ sau acuzativ (cu excepția întrebărilor *pe cine?*, *ce?*): *cui?*, *despre cine?*, *despre ce?*, *cu cine?*, *cu ce?*, *la cine?*, *la ce?*, *din ce?*, *despre ce?* ș.a., se numește **propoziție subordonată completivă indirectă (CId)**.
 - Completiva indirectă se introduce în frază cu ajutorul diverselor elemente de relație: pronume (*cine*, *ce*) sau conjuncții (*să*, *că*, *de*, *dacă*...).
- Am discutat *cu cine am dorit*.
- Propoziția subordonată completivă indirectă poate ocupa orice poziție în raport cu regenta și se izolează dacă este antepusă regentei.
- Cu cine am crezut necesar*, m-am întîlnit.
- Suordonata completivă indirectă se subliniază ca și complementul indirect.

225. Citiți, apoi copiați frazele și efectuați analiza sintactică a fiecăreia, delimitând propozițiile și construind schema.

1. La poartă sta o fetiță și se uită printre leături cum prinde Gheorghe postoroncile. (I. Druță.) 2. Și-a adus aminte cum era în clasa a 10-a, cum se sfârșise lecțiile, cum a susținut examenele. (G. Adam) 3. Am discutat cu cine am vrut rezolvarea problemei. 4. O femeie cuminte înțelege care este viața ei și știe ce are de făcut. (M. Sadoveanu) 5. Dragă ești tu/Cui ești dragă,/Dară mie nu-mi ești dragă. (Folclor) 6. Va apărea mai târziu o altă ocazie bună, mă gândesc mereu. 7. Muncitorii vor mînca, iar eu le voi vorbi despre cum a fost chestiunea cu proiectul. (Em. Bucov)

226. Potrivii pentru verbele-predicate propoziții subordonate completive indirecte.

1. Am întrebat 2. ... Au citit 3. Vom discuta 4. Le-a dat 5. Maria s-a mulțumit 6. Nu-și dădea seama

227. Cine e mai isteț? Care este deosebirea dintre fraza nejonțională formată prin coordonare și fraza cu propoziții coordonate juxtapuse?

228. Citiți expresiv dialogul pe care-l conține textul. Rezumați apoi dialogul în 2–3 fraze, identificați dacă frazele obținute conțin propoziții subordonate studiate pînă acum.

Suvorov spunea: «Nu e bun de nimic soldatul care răspunde «nu știu». Totuși s-a întîmplat odată ca un asemenea răspuns să-i producă o mare satisfacție.

Căutînd să se convingă ce cunoștințe teoretice are un tânăr ofițer, Suvorov îl întrebă printre altele:

— Ce înseamnă retradă (retragere)?

— Nu știu, răspunse calm ofițerul.

— Cum se poate una ca asta? se enervă Suvorov.

— Nu știu, Luminăția Voastră. În regimentul nostru acest cuvînt este necunoscut. Probabil, de aceea nici eu nu l-am auzit, lămuri ofițerul foarte liniștit.

— Brav regiment! exclamă Suvorov, izbucnind în rîs. Apoi, adresîndu-se celor ce-l însoțeau, spuse:

— N-aș fi crezut că acest «nu știu» îmi va face atîta plăcere...
(După *Carte pentru toți*)

229. Selectați dintr-o operă artistică citită independent 5 fraze formate prin subordonare, care vor conține și propoziții subordonate deja cunoscute.

230. Amintiți-vă! Identificați felul complementelor circumstanțiale evidențiate (studiate) în propozițiile ce urmează.

1. *Aici* trăiește Andrei, cel mai mare dintre frați. (I. Druță)
2. Soarele nu stă *ziua* în amiezi. 3. Limba taie *mai rău* decît sabia. 4. *De rușine*, n-a mai spus nici un cuvînt. 5. Am aprins focul *pentru încălzire*. 6. *În caz de necesitate*, mă suni urgent. 7. *Cu toate acestea*, am reușit să ajungem la timp. 8. Avea o față strașnică, *de neuitat*.

Atenție! Întrebare-problemă!

Care întrebări vă vor ajuta

- să aflați locul;
- să întrebați despre timp?;
- să aflați cauza efectuării;
- să vă interesați cu ce scop s-a efectuat? Meditați.

231. Povestiți detaliat cum ați venit astăzi la școală. Includeți în narațiune componente circumstanțiale de timp, de loc, răspunzînd la întrebările: *de cînd, pînă cînd, cît timp; unde, de unde, pînă unde, pe unde, încotro?*

Repere teoretice

- Propozițiile subordonate circumstanțiale sînt: *de loc, de mod, de timp, cauzale, finale, condiționale* ș.a.
- Propoziția subordonată, care determină predicatul din propoziția regentă, arătînd locul unde se desfășoară acțiunea, și răspunde la întrebările *unde?, de unde?, pînă unde? pe unde? încotro?*, se numește **propoziție subordonată circumstanțială de loc (CL)**.

- În cadrul frazei subordonatele circumstanțiale de loc se introduc prin adverbe: *unde, încotro, oriunde*. Uneori, subordonata și regenta se leagă prin cupluri corelative: elementul de relație din propoziția subordonată (*unde, de unde, pînă unde*) are un corelativ în regentă: *acolo, aici*.

Inde-i inimă, acolo-i și minte.

- Subordonata circumstanțială de loc poate ocupa orice poziție în raport cu regenta.
- Subordonata circumstanțială de loc se izolează dacă este antepusă regentei sau cînd e postpusă, dar între verbul-predicat al regentei și subordonata de loc sînt înserate alte părți de propoziție.

Unde este minte, este și noroc.

Valuri senine treieră aria mării încet și mlădios, *pînă unde ochiul se pierde în albastrul cerului*. (M. Eminescu.)

- Propozițiile subordonate circumstanțiale se subliniază cu o linie punctată (.....).

232. Citiți frazele, apoi transcrieți-le. Subliniați propozițiile subordonate circumstanțiale de loc. Formulați întrebările la care răspund subordonatele circumstanțiale de loc. Motivați punctuația.

1. Nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala. (Folclor) 2. Oriunde m-aș duce, mă simt ca acasă. (P. Zadnipru) 3. Moș Sava a plecat unde era dus agronomul. (G. Gheorghiu) 4. Ne-am coborît în vale, acolo unde era casa lui Petriceanu. (F. Vidrașcu) 5. Nevoia te duce acolo, pe unde nu ți-i voia. (Folclor) 6. Unde nu te doare, nu te legi. (Folclor)

233. Citiți în gînd frazele. Determinați tipul subordonatelor. Transcrieți numai subordonatele circumstanțiale de loc. Plasăți semnele de punctuație — lipsă.

1. Pe locul unde stați, prieteni, străbunii mei au biruit. (B. Istru) 2. Unde pune omul mîna pune Dumnezeu mila.

(Folclor) 3. Cercetașii chibzuiau pe unde să se strecoare mai departe. 4. Pe unde sînt turme blînde sînt și lupi mereu flămînzi. (Folclor) 5. Voi munci cu stăruință acolo unde mi se va spune. 6. Eu sînt din țara cea cu meri unde jocul e iute foc. (P. Darienco)

234. Completați frazele cu elemente de relație care lipsesc.

1. Gureș și-a așezat tractorul lîngă grămada de blocuri, ... lucrău zidarii. (Em. Bucov) 2. Casa lui Ion era tocmai pe creastă, acolo ... se desfac drumurile la cîmpurile Negurenilor. (B. Istru) 3. Adună ... ai semănat. 4. ... lipsește păunul, cioara se pare pasărea cea mai frumoasă. (Folclor) 5. ... e marfă, trebuie să fie și pagubă. (Folclor) 6. ... tot iei și nu pui, curînd se isprăvește. (Folclor)

235. Citiți frazele. Traduceți-le în limba moldovenească. Caracterizați subordonatele circumstanțiale de loc în limba ucraineană.

1. Там, де рятуються, там не перемагають. (О. Довженко) 2. Я там, де пісня починається, ходив. (В. Романюк) 3. Де робить машина, не згине і зернина. (Нар. тв.) 4. Де рідний край, там і під ялиною рай. (Нар. тв.) 5. Де плачуть, там немає вже краси. (Л. Українка)

236. Dmîtro îl are în calitate de oaspete pe Nicolae, care este pentru prima dată în Ucraina și care a rămas surprins de respectul cetățenilor din țară față de istorie și față de personalitățile marcante.

Urmăriți dialogul dintre Dmîtro și Nicolae.

Nicolae: — Sînt foarte fericit, Dmîtro, că pot vizita capitala Ucrainei. Sînt surprins de frumusețea ei. Îți mulțumesc mult pentru invitație.

Dmîtro: — Plăcerea este a mea, Nicolae. *Mă bucur că ai văzut ceva frumos și interesant, ai aflat ceva nou pentru tine.*

Nicolae: — Cu adevărat, în aceste zile am văzut și aflat lucruri foarte interesante. Dar un fapt mi-a plăcut în mod deosebit.

Dmîtro: — Poți să-mi spui și mie?

Nicolae: — Da! Dorința oamenilor de a nu-și uita istoria.

- Dmîtro: — Ai dreptate. Denumirile multor străzi, bulevarde, piețe ne vorbesc despre oameni iluștri. Nu poți trece pe o stradă, pe lângă un monument, fără a nu-ți pune întrebarea cine a fost această personalitate, nu-i așa? De fapt, este vorba de istoria noastră.
- Nicolae: — Te pot ruga acum să-mi mai arăți și monumentul fondatorilor Kievului?
- Dmîtro: — Cu plăcere!

Monumentul fondatorilor orașului Kiev. 1982

- ✓ Analizați sintactic fraza evidențiată.
- ✓ Găsiți sinonime pentru îmbinarea *oameni iluștri* și alcătuiți cu ele trei propoziții.

237. Răspundeți la întrebările:

1. Cum se numește locul dvs. de baștină?
2. De unde vine denumirea localității?
3. Ce oameni iluștri s-au născut în satul/orașul dvs.?
4. Pe ce stradă locuiți?
5. Pe ce stradă se află școala în care învățați?

6. Aceste străzi poartă numele unor personalități? Ce ne puteți spune despre acești oameni de vază?

7. Viața și activitatea cărei personalități v-a impresionat mult? De ce?

✓ Scrieți legenda satului/orașului natal. Subliniați în textul legendă frazele și analizați oral structura lor.

238. Elaborați o listă de calități ale unei persoane și ale unei personalități. Nu uitați:

persoană este un individ al speciei umane, ființă omenească;
personalitate e o persoană cu aptitudini deosebite și cu alese însușiri intelectuale și morale; persoană care deține o funcție importantă în viața politică, socială, culturală.

✓ Completați tabelul de mai jos, răspunzând la întrebarea: «Ce personalități din Moldova și Ucraina cunoașteți?»

Oameni iluștri din Moldova și Ucraina

domnitori	scriitori	arhitecți	pictori
Dimitrie Cantemir	Ion Druță	Alexei Șcusev	Igor Vieru
actori	cântăreți	oameni de știință	personalități din alte domenii
Dumitru Caraciobanu	Maria Bieșu	Nicolae Corlăteanu	Nicolae Testemițeanu — medic igienist

239. Comentați (1,75 pag.) proverbul: «Omul sfințește locul».

240. Citiți frazele. La ce întrebări răspund propozițiile evidențiate? Utilizați, în timpul comentării, propoziții subordonate circumstanțiale de loc.

1. Bate fierul *cînd e cald*. (Folclor) 2. *Cînd dintre frați și consoști buna unire lipsește*, a lor pricini (lucruri) rău vor merge. (C. Stamati) 3. *Cînd se vede satul*, nu mai trebuie căruță. (Folclor) 4. Focul, *cînd s-aprinde prin mărăcini uscați*, arde și pe

cei verzi. (Folclor) 5. *Cînd se culege*, atunci se alege. (Proverb)
6. *Cînd ajunge frica aproape de ochi*, e nevoie mintea să ți-o ai la loc. (Folclor)

- ✓ Propozițiile evidențiate sînt regente sau subordonate?
- ✓ Numiți elementele de relație.
- ✓ Comentați locul subordonatei în frază și punctuația utilizată.

Repere teoretice

- Propoziția subordonată, care determină predicatul din propoziția regentă, arătînd timpul în care se desfășoară acțiunea, și răspund la întrebările *cînd?*, *de cînd?*, *pînă cînd?*, *cît timp?*, se numește **propoziție subordonată circumstanțială de timp (CT)**.
- Subordonata circumstanțială de timp poate ocupa orice poziție în raport cu regenta și se introduce în frază prin adverbe (*cînd*, *cît*, *cum*, *oricînd*), prin cupluri corelative: *atunci-cînd*; *acum-cînd* ș.a. sau alte elemente introductive: *pînă cînd*, *în timp ce*, *în vreme ce*, *după ce*, *pînă*, *pe cînd*, *pe măsură ce*, *cîtă vreme* etc.
- Propoziția subordonată circumstanțială de timp se izolează în prepoziție și în interpoziție sau cînd este postpusă, dar în propoziția regentă este un complement circumstanțial de timp.
Cînd plouă, atunci să desfăci umbrela.
A venit ieri, cînd soarele cobora de după deal.
În lupte, cînd pierzi un tovarăș, povara mai-mai te doboară cu al durerii tăiș ascuțit. (P. Cruceniuc)

241. Citiți frazele. Identificați propozițiile subordonate circumstanțiale de timp. Arătați regentul și întrebarea la care răspunde subordonata.

1. Cînd cu gene ostenite seara suflă-n lumînare./ Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare... (M. Eminescu) 2. Cînd se vede la apus o sprînceană luminoasă, s-așteaptă să vie o vreme frumoasă. 3. Un lucru poți să-l faci numai atunci, cînd crezi în puterile tale. (L. Barschi) 4. Abia amurgise cînd Stroici și Spancioc sosiră. (C. Negruzzi) 5. Dis-de-diminează, pe cînd se mijeja

de ziuă, Gore se grăbi la baza de aprovizionare. (G. Gheorghiu)
6. De câte ori avea ocazie, învățătoarea noastră de biologie ridica această problemă. (A. Busuioc)

242. Completați frazele cu propoziții subordonate circumstanțiale de timp. Transcrieți-le punând semnele de punctuație. Arătați locul subordonatei față de regentă.

1. Vom vizita expoziția ... 2. ... cosmonauții au fost supuși controlului medical. 3. Acum ... vom obține cele mai frumoase rezultate. 4. ... tot a fost acoperit cu un covor galben-argintiu. 5. Discuția s-a aprins ... 6. Atunci ... au răsunat aplauze furtunoase.

243. Citiți. Transformați propozițiile în fraze, substituind (unde e posibil) complementele circumstanțiale prin propoziții subordonate corespunzătoare.

1. Auzind vorba de cimpoi și de horă, m-am apropiat de cioaban și l-am îndemnat să ne cînte. (V. Alecsandri) 2. După terminarea școlii medii voi lucra pe șantier. 3. Toamna păsările călătoare se îndreaptă spre țările sudice. 4. Pînă la răsăritul soarelui noi reușisem să ajungem la pădure. 5. Venind, se făcură apă și pămînt. 6. Lăptișorul de matcă exercită o acțiune permanentă mai ales în cazurile de boală.

244. Citiți frazele. Schimbați, unde este posibil, locul subordonatei circumstanțiale temporale (de timp) față de regentă. Puneți semnele de punctuație.

1. Cînd ne adunam tustrei sub perjul cela rotat Filipaș reînvia aceleași sunete pe corzile viorii. (G. Meniuc) 2. Aida cum intră în cameră se opri locului pentru a examina lucrurile cu ochi de gospodină. (A. Marinat) 3. Frumosul e necesar cît îndeplinește funcția unei valori spirituale. (G. Meniuc) 4. Mihuță începu să cotrobăiască în lada tatei pînă dădu de ținte. (A. Șalari) 5. Cînd se născu pe lume *voiasa* rîndunică ea nu avea făptură ș-ariپی de păsărică. (V. Alecsandri) 6. Pe cînd soacra horăia dormind dusă blajina noră migăia prin casă. (I. Creangă)

- ✓ Analizați predicatle din fraza № 4.
- ✓ Analizați fonetic cuvîntul evidențiat.

245. Numiți autorul și opera de unde este extrasă fraza №1 (ex. 244). Cine este Filipaș? Prezentați-l în 3-4 fraze. Identificați tipul subordonatelor din componența frazelor alcătuite.

246. Citiți. Traduceți exemplele în limba moldovenească. Când se izolează, în limba ucraineană, subordonata circumstanțială de timp?

1. Після того, як не стало батька, доля розлучила нас... (Г. Тютюнник) 2. Після того, як погасли вогнища, стало добре видно. 3. Дивись, я сміюсь, коли серце ридає. (Л. Українка) 4. Коли ми йшли удвох з тобою, я гладив золоте колосся. (Д. Павличко) 5. І поки буде світ стояти, вічно земля батьків стрічатиме зорю. (К. Герасименко)

247. Citiți, apoi traduceți propozițiile în limba ucraineană. Utilizați elementele de relație sinonime *коли, як, в той час як...* Analizați structura frazelor.

1. Pînă nu încăleci calul, nu-i cunoști năravul. (Folclor) 2. Petrică nu se lasă pînă nu despică lemnul. 3. După ce rămase singură, Olea se gîndi la cele discutate. (A. Lupan) 4. Îndată ce Safta a ajuns acasă, a și venit un jandarm după ea. (A. Lipcan) 5. În vreme ce Toderică își făcuse loc pe un colț de laiță, iată că vine și prietenul de școală. (I. C. Ciobanu) 6. Când arde moara și șoarecii se prăpădesc. (Folclor)

✓Este posibilă traducerea mot a mot a proverbelor?

248. Extrageți, din manualul de istorie și de geografie, indici de loc și de timp. Analizați modalitățile de a desemna locul și timpul.

249. Construiți din cele două enunțuri alăturate o frază cu subordonată circumstanțială de timp.

1. Bătrînul depăna povestea. Nepoții ascultau cu interes. 2. Elevii s-au odihnit în tabără. Ei au cules mult material pentru cabinetul de biologie. 3. Părinții strîng roada, copiii îi ajută. 4. Șahistul mai cerceta situația pe tablă. Lenuța i-a și făcut mat. 5. Eu am învățat la universitate. Fratele meu a întreținut familia. 6. Nu plouă. Trebuie să adunăm fînul în grămezi.

250. Relatați rezumativ un episod din povestea lui I. Creangă «Ivan Turbincă», numind circumstanțialele de timp prin propoziții subordonate.

251. Formulați propoziții regente posibile pentru subordonatele circumstanțiale de timp date. Dezvoltați frazele prin propoziții de orice tip și înscriteți-le. Locul subordonatelor la — alegeți.

1. De cum am aflat. 2. Până când voi face față cerințelor.
3. Cum ni s-a propus. 4. Când am înțeles. 5. De când am început a citi.

252. Citiți cu voce textul, apoi realizați sarcinile propuse mai jos.

Maria Cebotari — ultima stea rătăcitoare

Maria Cebotari s-a născut la 10 februarie 1910 în orașul Chișinău. De mică îndrăgește muzica și dansul. Atrage atenția muzicienilor din Chișinău și, în primul rînd, a dirijorului de cor Mihail Berezovski. El o invită să cînte în corul pe care îl conducea. Maria avea pe atunci abia 12 ani.

Concomitent cu participarea în cor (în calitate de solistă) și cu studiile la Școala normală de fete, Maria urmează canto la Conservatorul din Chișinău. După cinci ani de studii, M. Cebotari devine o cîntăreață desăvîrșită.

În 1929 la Chișinău vine o trupă de teatru în frunte cu fostul actor al Teatrului Artistic din Moscova Aleksandr Vîrubov. După debutul în piesa «Cadavrul viu» de L. Tolstoi, A. Vîrubov îi propune Mariei Cebotari un loc în trupa sa. După puțin timp trupa părăsește Chișinăul. A studiat la Paris și la Berlin.

În aprilie 1931, Maria Cebotari a debutat la Teatrul de Operă și Balet din Dresda, interpretînd cu succes rolul lui Mimi din

opera «Boema» de Puccini. Timp de trei ani a fost primadona Operei din Dresda.

Ea cântă la teatrele din Amsterdam, Bruxelles, Paris, Londra, Stockholm, Praga, Viena. Pentru prima dată apare în acesre capitale ca interpretă a muzicii de cameră. Susține recitaluri de romanțe ale compozitorilor F. Schubert, W.A. Mozart, R. Schumann, E. Grieg, I. Brahms, M. Glinka, P. Ceaikovskii, S. Rahmaninov.

Marea popularitate a cântăreței atrage atenția scenariștilor și regizorilor de cinema. În 1936 M. Cebotari debutează ca actriță de cinema în filmul «Fete în alb». După acest film reușit urmează alte filme, în special muzicale, cu participarea ei: «Cîntec de leagăn», «Melodii de dragoste» ș.a.

Din 1947 M. Cebotari e solistă a Teatrului de Operă și Balet din Viena. În anul următor întreprinde un turneu în Italia, cântînd la Teatrul «La Scala» din Milano.

La 9 iunie 1949, fiind în floarea vârstei și în plină putere de creație, Maria Cebotari se stinge din viață.

Maria Cebotari este considerată ultima stea rătăcitoare din constelația renumiților cântăreți ai plaiului moldav.

(L. Petrenko)

✓ Determinați stilul textului. Argumentați.

✓ Găsiți echivalente următoarelor îmbinări de cuvinte și alcătuiți câte o propoziție cu fiecare din ele: *a duce cu vorba*, *a duce grija cuiva*; *a (o) duce la capăt*.

Model: *a duce faima* → *a proslăvi* → *Maria Bieșu a dus faima țării sale departe de hotarele acesteia*.

✓ Propuneți 6 întrebări asupra conținutului textului.

253. Expuneți (oral) detaliat fragmentele evidențiate din textul ex. № 252.

254. Plasați într-o ordine, după importanță, calitățile necesare unui cântăreț, pentru a deveni celebru. Argumentați punctul dvs. de vedere.

chip frumos		părinți înțelegători	
noroc		profesori excelenți	
voce excelentă		muncă asiduă	
auz muzical perfect	1	prieteni devotați	
artistism		perseverență	

✓ Răspundeți la întrebările:

- Prin ce se deosebesc oamenii talentați/dotați de ceilalți oameni?
- De ce se consideră că oamenii talentați se adaptează mai greu la condițiile vieții?
- Care ar trebui să fie atitudinea societății față de oamenii celebri/dotați?

255. Citiți reflecțiile unui ziarist în ceea ce privește plecarea talentelor peste hotare. Exprimați-vă opinia.

«Cu certitudine noi încă nu sesizăm dimensiunile pierderilor. Mulți tineri sănătoși și puternici, unii dintre ei dotați și talentați, pornesc spre alte țărîmuri în căutarea unui rost în viață. Dar consecințele acestui exod societatea le va resimți. Le resimțim, de fapt, și acum.»

(E. Josanu)

Vocabular

exod — *aici*: părăsire în masă a țării.

✓ Cum credeți:

- Care sînt motivele care îi determină pe oamenii talentați să plece în alte țări?
- Cît de «nou» este fenomenul exodului în lume?

- Care sînt consecințele plecării masive a tinerilor și a talentelor pentru o țară?

✓ Propuneți cinci recomandări concrete, pe care ar trebui să le urmeze statul pentru a opri exodul talentelor din țară?

256. Citiți frazele. Numerotați propozițiile și identificați-le pe cele independente. Formulați întrebarea la care răspunde propoziția subordonată.

1. Cu cît facem viața mai ușoară pentru popor, cu atît îi mai mare mulțămirea noastră. (Em. Bucov)
2. Precum apa inima ți-o răcorește, așa și învățatura mintea ți-o limpezește. (Folclor)
3. Fără să-și ieie ochii de la geam, Sevastița se apucă de lucru. (Ana Lupan)

Repere teoretice

- Propoziția subordonată, care determină predicatul din propoziția regentă, arătînd modul de desfășurare a acțiunii, și răspunde la întrebările: *cum? în ce mod? cît? în ce măsură?*, se numește **propoziție subordonată circumstanțială de mod (CM)**.
- Subordonata circumstanțială de mod poate fi plasată în prepoziția, interpoziția și postpoziția propoziției regente. Ea se introduce în frază prin adverbe (*cum, precum, oricum*), alte elemente de relație: *ca și cum, după cum, încît, cît, de, precum, fără, de parcă, ca și cînd* și cupluri corelative: *așa-cum; așa-precum; astfel-că; cu cît-cu atît; așa-că; tot atît-cum; atît de (așa de) -încît; pe cît-pe atît; într-atît -încît* etc.
- Propoziția subordonată circumstanțială de mod se izolează în prepoziție și interpoziție sau cînd este postpusă, dar în propoziția regentă este un complement circumstanțial de mod.

Ca și cum i-am fi fost copii, mătușa Catea împărțea cu noi mîncarea sărăcăcioasă. (Ana Lupan)

Elevii, fără să-și ia privirile de la învățător, ascultau explicația lui.

Vorbea **emoționant**, *cum era firesc pentru această situație.*

257. Citiți frazele. Determinați tipul subordonatelor. Explicați utilizarea/neutilizarea semnelor de punctuație.

1. Mama l-a privit atent în ochi de parcă îl vedea prima oară.
2. A ieșit din casă fără să spună un cuvânt. 3. Se oprește pe scări ca și cum ar fi uitat ceva. (L. Barschi) 4. Eugenia e atât de palidă, încât mă sperie. (G. Meniuc) 5. Bătrînul a slobozit perdeaua, așezînd-o grijuliu așa cum a fost. 6. Ion era harnic cum rar se întîlnesc.

258. Completați frazele cu propoziții subordonate circumstanțiale de mod. Puneți semnele de punctuație necesare.

1. Vom învăța 2. Pădurea fremăta 3. Valurile mării se izbeau 4. Maria ascultă melodia 5. Bunica a întîlnit oaspeții

259. Citiți frazele. Transcrieți-le punînd în locul punctelor elemente de relație cerute de context. Determinați felul subordonatelor. Utilizați semnele de punctuație necesare.

1. ... îți vei găti așa vei prîzni. (Folclor) 2. O ducea Ivan într-un cîntec ... era toată lumea a lui. (I. Creangă). 3. Karpo vroia să-și îmbrace frumos nevasta ... *se îmbracă* în floare livezile *primăvara*. 4. Și dacă-ar fi cum vrem noi, am izbucni cu cîntece ... ar răsuna și satul de voioșia noastră. (M. Vovciok) 5. Băiețelul plîngea ... nu se auzea nici în cer, nici în pămînt. (I. Druță) 6. Muncea ... să simtă oboseala. (S. Șleahu)

✓ Analizați după structură cuvintele evidențiate.

260. Construiți patru fraze cu subordonate circumstanțiale de mod, introduse prin *cum*, *ca și cum*, *precum*, *de parcă*.

261. Citiți. Plasați în locul punctelor cupluri corelative potrivite. Izolați subordonata circumstanțială modală (de mod) conform regulilor de punctuație.

1. Arsenie Vistireanu nu-l ocolește pe Tudor, ci pășește direct spre el ... Tudor e nevoit să se deie în lături. (E. Damian) 2. Horia ar mai fi vrut să spună ceva, dar era ... emoționat și fericit ... nici un cuvînt, absolut nici un cuvînt nu-i venea pe limbă ... mușise cu totul. (I. Druță) 3. În ziua aceea era cald ... este în multe zile

din luna lui iulie. (V. Vasilache) 4. Era ... liniște ... omul își auzea deslușit bătaia ritmică a inimii. (G. Gheorghiu) 5. Cerul era ... de senin ... puteai să numeri stelele. (I. C. Ciobanu)

✓ Construiți schema primei fraze.

✓ Alegeți varianta corectă.

Reșou/reșeu; completa/complecta; întreprindere / întreprindere; dezbate/desbate; orășean/ orășan; jărativ/jeratic; deșartă/deșartă; poeniță/poienită.

262. Asociați propozițiile de mai jos cu diferite acțiuni. Utilizați verbul-nume al acțiunii ca regent, și propoziția dată — ca o propoziție subordonată circumstanțială de mod.

a) Cum a învățat de la mamă-sa.

b) Cum s-a priceput.

c) Cum l-a dus capul.

d) Cum i-a dictat inima.

e) Cum a considerat corect.

f) Cum se obișnuia pe vremuri.

Model: *A procedat cum l-a dus mintea.*

263. Traduceți frazele în limba moldovenească. Determinați tipul subordonatelor.

1. Сонце пекло так, що й у ночі степ пашів. (Ю. Яновський) 2. Хома почував себе так, ніби він стоїть зараз на високій трибуні. (О. Гончар) 3. Чим більше снігу на полі, тим більше вологи в землі. 4. Що довший день, то коротша ніч. (Нар. тв.) 5. Як не вичерпати ложкою море, так не заглушити дружби наших людей. (Ю. Збанацький)

264. Citiți cu voce. Traduceți frazele în limba ucraineană. Motivați utilizarea semnelor de punctuație în frazele obținute prin traducere.

1. Fata era într-atît de frumoasă, încît lumina totul în jur. 2. Crengile erau așa de aplecate, încît acoperișul mașinii se lovea de ele. 3. Chirică fugea de-i scăpărau picioarele. (I. Creangă) 4. Am procedat, așa cum m-a sfătuit tata. 5. Cu cît ne apropiam de sat, cu atît emoțiile creșteau.

?! **265.** Citiți textul. Expuneți-l după un plan întocmit.

Academia Kievo-Movileană este prima instituție de învățământ superior și unul din cele mai importante focare de cultură ale Ucrainei în sec. XVII–XVIII. A exercitat o mare influență asupra dezvoltării culturii popoarelor Europei de Est și de Sud-Est. Fondată în 1632 de Petru Movilă în urma contopirii Școlii de la Lavra Pecerskaia, înființată tot de el în 1631, cu Școala frăției ortodoxe din Kiev, deschisă în 1615, ea a primit inițial denumirea de Colegiu Kievo-Movilean.

În 1701 devine academie.

Programul de studiu al Academiei Kievo-Movilene (limbile și literaturile vechi și noi, istoria, geografia, filozofia, teologia, matematica, fizica, astronomia, arhitectura, medicina ș.a.) era organizat după sistemul învățământului din universitățile apusene. Durata studiilor era de 12 ani. Contingentul anual oscila

între 500-2000 studenți, aparținând diferitor pături sociale și veniți din multe țări, inclusiv din Moldova. Mulți absolvenți ai Academiei Kievo-Movilene au devenit ilustre personalități de cultură, savanți, militanți pe tărîm obștesc.

După modelul și cu sprijinul Academiei Kievo-Movilene se înființează la Iași Colegiul slavo-greco-latin (1640) cu sediul la biserica Trei Ierarhi.

Academia Kievo-Movileană și-a încetat activitatea în 1817. În locul ei a luat ființă Academia teologică, unde a învățat și poetul moldovean A. Mateevici.

(După *Literatura și Arta Moldovei*)

✓ Răspundeți desfășurat la întrebarea: «E necesară renașterea trecutului învățământului nostru?»

Academia Kievo-Movileană. 1615

266. Citiți frazele. Delimitați propozițiile și formulați întrebarea la care răspunde fiecare propoziție subordonată.

1. Fiindcă am trăit mereu între cărți, aveam un bagaj de cunoștințe literare destul de mare. (N. Costenco) 2. Beam apa, fiindcă era rece, cu înghițituri foarte mici. (N. Vieru) 3. Clasicii literaturii universale sînt mari, anume pentru că opera lor e o oglindă a vieții poporului... (B. Istru) 4. Pe Șerban îl văd rar, căci șade foarte departe de mine. (M. Eminescu) 5. Fiindcă e prea dimineață, troleibuzul e aproape gol. (Ana Lupan)

**Repere
teoretice**

- Propoziția subordonată, care determină predicatul din propoziția regentă, exprimînd cauza pentru care se desfășoară acțiunea, și răspunde la întrebările: *de ce? din ce cauză?*, se numește **propoziție subordonată circumstanțială cauzală/de cauză (CCz)**.
- Propoziția subordonată circumstanțială cauzală se introduce în frază prin conjuncții, locuțiuni conjuncționale și adverbe: *că, deoarece, căci, fiindcă, de vreme ce, din cauză că, de aceea că, odată ce, datorită faptului că, oricît, pentru că, cum, întrucît* ș.a.
- Propoziția subordonată circumstanțială cauzală ocupă orice poziție în raport cu regenta și întotdeauna se izolează.

Nu ascunde mîța în sac, *că i se văd unghiile.*

Acum, *fiindcă ai aflat adevărul*, judecă-mă.

Pentru că văzu grozava privesc, Ruxanda slobozi un țipăt strașnic...(C. Negruzzi)

267. Adăugați la propozițiile independente date propoziții subordonate circumstanțiale cauzale. Variați jonctivele.

Model: ...nu mai lămuresc tema încă o dată. — *Pentru că (odată ce, fiindcă, deoarece, de vreme ce, întrucît, dacă ... apoi) ați înțeles toți, nu mai lămuresc tema încă o dată.*

1. Am vizionat de mai multe ori acest spectacol... 2. Spectatorii sînt atenți ... 3. ..., vă mulțumim din suflet. 4. ..., Lenuța nu-și putea lua ochii de la ele. 5. Eu rămasei mirat... 6. M-au impresionat personajele...

268. Citiți propozițiile. Identificați complementele circumstanțiale cauzale și transformați-le în subordonate cauzale. Scrieți frazele obținute și puneți semnele de punctuație.

1. Temîndu-se parcă de atîta vorbăraie, meșterul căută în ochii băiatului. (S. Șleahu) 2. Lui Toader Niculiță îi rîd ochii de mulțumire. (A. Lipcan) 3. Veronica n-avea o voce sonoră, dar vibra de pasiune. (G. Meniuc) 4. Amurgul o bucură pe Ileana, aducîndu-i odihna cuvenită. (Ana Lupan) 5. Cenușica sta cu ochii închiși de plăcere. (I. Druță)

269. Scrieți o notiță explicativă, lămurind, printr-o frază cu două subordonate circumstanțiale cauzale, de ce ați lipsit de la primele două ore.

270. Citiți dialogul și transformați-l, în scris, într-o frază, păstrînd segmentele date.

- Mitruț, îndrăzni Ioana, tare n-aș vrea să plecî la oraș.
- De ce? întrebă acesta.
- Fiindcă... te iubesc și mă tem să nu te pierd... .

271. Traduceți frazele în limba moldovenească. Numiți elementele de relație, motivați punctuația.

1. Не тішся чужою бідою, бо твоя стоїть за тобою. (Нар. тв.)
 2. Мабуть, тому що село коло річки близько, таке все свіже тут, зелене. (М. Вовчок) 3. Я таки прийду, оскільки дуже хвилююсь.
 4. Завдяки тому, що мистецтво прославляє людину, воно вічне.
 5. Тим трава зелена, що близько вода. (Метлинський)

272. Citiți frazele. Traduceți-le în limba ucraineană, utilizați elementele de relație echivalente cu cele din frazele propuse.

1. De sărăcie nu m-am temut niciodată, căci totdeauna a fost cu mine. (I. Creangă) 2. Nimeni nu-l contrazice, pentru că nu vor să-l supere. 3. Iaca, dacă ești brigadir, cunoști toate drumurile satului. (G. Gheorghiu) 4. Dacă-i vorba de locuri natale, atunci ascultați.

273. Alcătuiți cîte o frază cu propoziții subordonate circumstanțiale cauzale, introduse prin următoarele elemente de relație: *de aceea... că, dacă ... atunci, dacă ... apoi.*

274. Cine e mai isteț? Adunați cuvintele într-un aforism despre învățătură: *că nu știi, învața, că nu veți, putea, temeți-vă, nu vă temeți.*

275. Scrieți un eseu cu tema «Profesorul meu — cum este azi și cum îl vreau mâine».

276. Analizați eseurile colegilor. Alegeți eseu pe care majoritatea dintre dvs. îl consideră cel mai bun.

277. Citiți informația care conține idei foarte interesante.

Fiecare secundă pe care o trăim este un moment unic în univers, o clipă care nu va mai fi niciodată... Și noi ce îi învățăm pe copiii noștri? Îi învățăm că doi plus doi fac patru și că Parisul este capitala Franței...

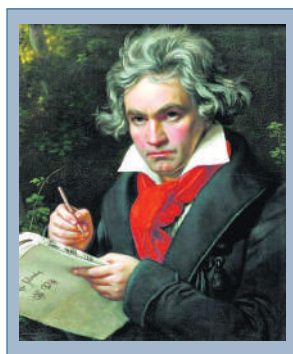
Cînd îi vom învăța ce sînt ei?

Ar trebui să spunem fiecăruia: «Știi ce ești tu? Ești o minune! Ești unic. În toți anii care au trecut nu a mai fost nicicînd un copil ca tine.

Poți deveni Shakespeare, un Michelangelo, un Beethoven. Tu poți face orice. Da, ești o minune. Și cînd o să crești, vei putea tu oare să-l ofensezi pe altul care este o minune ca tine?»

Michelangelo

Beethoven

Trebuie să muncim — cu toții trebuie să muncim — ca să facem această lume demnă de copiii ei.

(Pablo Casals)

✓Ce idei înaintează mesajul? Alegeți una din variante (sau propuneți varianta dvs.) care demonstrează că informația citită este una interesantă.

- arată cum trebuie să-i învățăm pe copii;
- pune accentul pe sentimentele copilului;
- orice copil este un talent;
- se constată că orice copil este o minune;
-

278. Identificați, în textul informației ex. № 277, tipul subordonatelor.

279. Efectuați analiza sintactică a frazelor, delimitând propozițiile și formulând întrebările la care răspund propozițiile subordonate.

1. Olgața și-a făcut de câteva ori cărare la fântână, doar l-a întâlni pe Ilieș. (A. Lupan) 2. Ca să grăbim zidirea, vom folosi cu rost toate mașinile. (Em. Bucov) 3. Prostul taie copacul, ca să-i mănince rodul. (Folclor) 4. Adună la tinerețe, ca să ai la bătrânețe. 5. Pînă atunci însă, pentru ca să nu te afle tată-meu, eu te voi preface într-o floare. (M. Eminescu) 6. Copilu-i născut, ca să crească zîmbind. (Em. Bucov)

✓Identificați poziția subordonatei în raport cu regenta.

Repere teoretice

- Propoziția subordonată, care determină predicatul din propoziția regentă, arătînd scopul realizării acțiunii din această propoziție, și răspunde la întrebările *cu ce scop? pentru ce?*, se numește **propoziție subordonată circumstanțială finală (CF)** sau de scop (PSCSc.).
- Subordonata circumstanțială finală se introduce în frază prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale: *să, de, ca să, pentru ca să, așa ca să, pînă ce* etc.
- Propozițiile subordonate circumstanțiale finale pot ocupa orice poziție în raport cu regenta și întotdeauna se izolează, cu excepția subordonalelor introduse prin conjuncțiile *să, de*.

- a) Moșneagul pornește spre casă, *ca să-și aducă feciorul.* (I. Creangă)
- b) Cărăbuș s-a dus cu Tincuța la gară *de i-a petrecut.* (I. Druță)
- c) Lelea Catinca, *ca să se mai răcorească de căldura mersului,* a băut o cană cu apă. (G. Adam)

280. Citiți cu voce. Transcrieți exemplele, punând semnele de punctuație necesare la subordonatele circumstanțiale finale. Suplimentar, comentați jonctivele și topica.

1. Dă din mâini de vrei să ieși la mal. (Folclor) 2. Pentru ca procesul literar să se desfășoare rodnic și firesc sînt necesare discuțiile, studiile, eseurile... (G. Meniuc) 3. Nevasta celui bogat de multe ori făcea zile fripte bărbatului ca să-l poată descotorosi odată de frate-său. (I. Creangă) 4. Nu știam cum să fac pentru ca să-l atrag din meditația lui... (V. Alecsandri) 5. Nu tăia pomul din rădăcină ca să cadă și să-i culegi rodul, ci mai bine urcă-te în el ca să culegi și la anul. (Folclor)

✓ Desenați schema enunțului № 3.

281. Enumerați trei obiective pe care le aveți pentru acest an de studii. Exprimați-vă în propoziții subordonate circumstanțiale finale.

Model: Obiectivul meu este *să termin cu succes anul școlar.*
(PSPr.)

Ca să termin cu succes anul școlar, trebuie să învăț mult. (PSCF)

282. Includeți în contexte adecvate construcțiile verbale date. Transformați-le în propoziții subordonate circumstanțiale finale.

1. Pentru a scrie un raport. 2. Spre a-și îndeplini scopul.
3. Pentru a face o consultație.

283. Continuați prin regente corespunzătoare opiniei dvs. propozițiile subordonate circumstanțiale finale.

1. Ca să devii o persoană stimată, ... 2. Ca să susții cu succes examenele, ... 3. Ca să cunoști multe, ...

284. Enumerați-vă activitățile și ocupațiile extrașcolare. Răspundeți la două întrebări în raport cu fiecare activitate/ocupație: De ce o practicați? Cu ce scop o practicați?

285. Prin expansiune, din propoziții cu complement circumstanțiale finale obțineți fraze cu subordonate circumstanțiale finale.

1. Moșoc întrebuița creditul ce avea la domn spre împilarea gloatei. (C. Negruzzi) 2. Trei mocani coborau la iernat. (G. Me- niuc) 3. Copiii veneau în fugă la scădat. 4. Cîmpia întregă le ieșise întru întâmpinare. (I. Druță) 5. Purcelul însă umbla mușlu- ind prin casă după mîncare. (I. Creangă) 6. Lupii ies după pradă. (V. Alecsandri)

Vocabular

a mușlui — a adulmea, a scotoci cu botul după mîncare.

286. Citiți cu voce. Traduceți în limba moldovenească frazele. Identificați regentele, determinați tipul.

1. Щоб рибку з'їсти, треба в воду лізти. (Нар. тв.) 2. Христя, щоб як-небудь скоротити час, почала вишивати сорочку. (П. Мирний) 3. Для того, щоб любити власний на- род, не треба нам ненавидіти інший народ. (О. Кобилянська) 4. Зважте кожний крок, аби не наробити помилок. (Р. Тре- тьяков) 5. Щоб зірвати одну квітку, треба виростити десять. (В. Сухомлинський)

287. Citiți frazele cu voce. Traduceți-le în limba ucraineană, utilizînd elemente de relație necesare.

1. Ca să scapi de fum, de multe ori te arunci în foc. (Folclor) 2. Ieși la plimbare, pentru ca să te recreezi după o muncă asiduă. 3. Ca să citești integral «Voinicul în piele de tigru» de Ș. Rusta- veli, trebuie să împrumuți cartea de la bibliotecă. 4. Ca să obții un succes, trebuie să muncești mult. 5. Trebuie să înveți intens, ca să eviți eșecul la testarea independentă.

288. Discutați ! Răspundeți la întrebările:

1. Cum credeți, educația răspunde azi necesităților societății?

2. Care sînt problemele din domeniul educației?
3. Care probleme vă par mai greu de rezolvat?
4. Cine dintre dvs. a visat să devină profesor?
5. Cum credeți, care este trăsătura de bază a unui profesor bun?
6. Pe care elevi îi considerați dificili?

289. Alegeți o afirmație din variantele propuse și comentați alegerea ori propuneți varianta dvs.

1. Au nevoie de îndrumător copiii:
 - fără caracter;
 - fără dorință de a învăța;
 - fără inițiativă.
 -
2. Copiii care manifestă inițiativă sînt:
 - deștepți;
 - talentați;
 - responsabili;
 -
3. Copiii încep să se orienteze în problemele vieții la vârsta de:
 - 10 ani;
 - 12 ani;
 - 16 ani.
 -
4. Copiii
 - încep să se formeze ca cetățeni din copilărie;
 - au dreptul la părerea sa;
 - sînt oglinda părinților;
 -

290. Discutați, apoi relațați argumentînd pe care ușă va intra un copil care vrea să învețe:

- a bibliotecii;
- a bazinului de înot;
- a școlii;
- a cinematografului;
- a discotecii?

291. L. Tolstoi spunea: «Dacă învățătorul are dragoste doar pentru profesia sa, el este un învățător bun. Dacă învățătorul are dragoste pentru profesie și pentru elevi, el este un învățător desăvârșit.»

✓ Sînteți de acord cu afirmația titanului literaturii ruse?

✓ Formulați 3 sfaturi pentru tinerii care vor să devină pedagogi.

292. Citiți cu voce. Încercuiți cuvîntul «da» sau «nu» pentru a indica părerea dvs. referitor la ideile date. Argumentați.

• Educația trebuie să fie un domeniu prioritar al societății.	da	nu
• Liceul este o instituție de tip nou.	da	nu
• Numai liceul trebuie să pregătească elevul pentru viață.	da	nu
• Școala oferă copiilor șansa de a face studii superioare.	da	nu
• Ideea de democrație este esențială pentru școala de azi.	da	nu
• Elevii de azi sînt foarte ingenioși.		
• Elevii la etapa actuală beneficiază de multă informație necesară.	da	nu
• Societatea apreciază mult munca profesorului.	da	nu
• Nu este suficient ca elevul să cunoască, el trebuie să poată aplica în practică cele învățate.	da	nu

293. Citiți. Completați gîndul transformîndu-l într-o frază cu subordonate. Argumentați-vă completarea gîndurilor.

1. Pentru mine școala înseamnă...
 2. Școala are scopul de a ...
 3. Formarea caracterului începe la grădiniță...
 4. Elevul contemporan trebuie să fie...
 5. Consider că la momentul actual școala trebuie să fie...
- ✓ Analizați structura frazelor obținute.

294. Citiți proverbele, apoi copiați-le înscriind în paranteze întrebările la care răspund propozițiile subordonate.

1. Nu trece gîrla, dacă nu-i vezi fundul. 2. Dacă ai carte, ai și parte. 3. De-ar ști omul ce-ar păți, nici din casă n-ar ieși. 4. Omul, de n-ar ofta, cu totul s-ar venina. 5. De n-ar fi hoți, n-ar trebui temnițe.

**Repere
teoretice**

- Propoziția subordonată, care determină predicatul din propoziția regentă, arătînd condițiile de care depinde realizarea sau nerealizarea acțiunii respective, și răspunde la întrebările *cu ce condiție? în ce condiție?*, se numește **propoziție subordonată circumstanțială condițională (CCȚ).**

- Subordonata circumstanțială condițională se introduce în frază prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale: *dacă, de, doar (ă), cînd, cum, numai că, în caz că, cu condiția să, din moment ce* etc.

Propozițiile subordonate circumstanțiale condiționale pot ocupa orice poziție în raport cu regenta și întotdeauna se izolează.

1. Nu intra în joc, *dacă nu vrei să joci.*
2. *Dacă este pămînt,* atunci sînt de toate.
3. Omul, *dacă e sănătos și muncește,* cîștigă.

295. Citiți textul. Identificați propozițiile subordonate circumstanțiale condiționale. Remarcați topica și jonctivele prin care se introduce fiecare subordonată condițională.

Dacă ai venit cu cineva într-o casă străină, nu intra primul. Propune-i însoțitorului să treacă înaintea ta.

Dacă ai venit cu o fată, deschide ușa și dă-i voie să intre ea prima.

Într-o cameră cu multă lume nu se dă mîna cu fiecare în parte, ci e bine doar să-i saluți.

Dacă în cameră a intrat un adult, ridică-te și nu te așeza pînă nu se așază el.

Dacă a intrat o fată cedează-i locul.

✓ Continuați *Codul bunelor maniere*, exprimîndu-vă prin fraze ce vor conține propoziții subordonate circumstanțiale condiționale.

296. Scrieți din memorie 5 reguli de ortografie a limbii moldovenești, ce conține cel puțin o subordonată circumstanțială condițională.

Model: *Substantivele compuse se scriu prin liniuță, dacă...*

297. Analizați textele argumentative din științele exacte (matematică, chimie, fizică): deduceri de formule, demonstrații de teoreme, definiții. Apreciați rolul propozițiilor subordonate condiționale în aceste texte.

298. Continuați prin regente sau subordonate corespunzătoare părerii dvs. exemplele de mai jos.

1. Dacă nu s-ar strica vremea ... 2. De-ar fi un iaz aici ... 3. Ai merge și tu cu noi ... 4. Aș pleca în tabără ... 5. Dacă vrei să vă căliți... 6. De vei urma sfatul meu ...

299. Citiți perechile de propoziții. Construiți cu fiecare pereche o frază cu propoziție subordonată circumstanțială condițională.

1. Voi pleca la râu. Să treci pe la mine. 2. Săndel va termina de citit cartea astăzi. Mîine mi-a împrumuta-o mie. 3. Lorica își va face lecțiile. Se va duce la teatru și ea. 4. Mama nu va întârzia. Vom merge împreună la gară. 5. Nu-ți arde de plimbare. Șezi acasă. 6. Nu-mi dai crezare. Riști să rămîi acasă.

300. Traduceți propozițiile în limba moldovenească. Identificați dacă elementele de relație sînt sinonimice cu cele din limba moldovenească.

1. Завжди шумить ріка, коли вона мілка. (Нар. тв.)
2. Коли весело живеться, до роботи серце рветься. (Нар. тв.)
3. Пригадай собі голос матері, якщо хочеш почути совість. (Д.Павличко)
4. Раз добром нагріте серце, вік не прохолоне. (Т. Шевченко)
5. Коли біда докучить, то й розуму научить. (Нар. тв.)
6. Кожна людина повинна в душі бути поетом, якщо вона залюблена у світ. (І. Цюпа)

301. Citiți frazele. Traduceți-le în limba ucraineană.

1. De te vor pofti la masă, nu te trage sub masă. (C. Negruzzi)
2. Omul, dacă nu face nimic bun și frumos, se stinge ca roua.

(R. Lungu) 3. Timpul e mort, cînd se duce fără rost. (Em. Bucov)
4. De vorbești puține și bune, arăți înțelepciune. (Folclor) 5. Orice profesie este onorabilă, dacă se bazează pe tradiții nobile. (A. Șalari)

302. Discutați răspunzînd la întrebările:

- a) Cine dintre dvs. consideră că formarea caracterului începe de la grădiniță?
- b) Lucrurile pe care le învățăm la grădiniță ne prind bine toată viața?
- c) Cum credeți, ce rol are grădinița în viața copilului?
- d) Ce rol a jucat grădinița în viața dvs.?
- e) Vă mai amintiți anii de grădiniță? Relatați despre un moment educativ de neuitat.
- f) Cei mici din familia dvs. frecventează grădinița? Se deosebesc de cei ce nu merg la grădiniță? Prin ce?

303. Citiți cu voce textul. Determinați stilul. Expuneți rezumativ conținutul.

Ce am învățat la grădiniță

O mare parte din lucrurile pe care trebuie să le știu despre felul cum trebuie să trăiesc, ce să fac și cum să exist le-am învățat la grădiniță.

Iată lucrurile pe care le-am învățat. Împarte tot ce ai. Fii corect. Nu lovi pe nimeni. Spune că-ți pare rău atunci, cînd lovești întîmplător pe cineva. Pune lucrurile la loc, de unde le-ai luat. Nu pune mîna pe ce nu-i al tău.

Învață ceva și gîndește ceva în fiecare clipă; desenează, pictează, cîntă, joacă-te și lucrează în fiecare zi cîte puțin.

Cînd ieșiți în sat, în oraș, aveți grijă cum traversați strada: țineți-vă de mîini și treceți strada împreună. Fii atent la lucrurile minunate din jur.

Imaginați-vă ce lume bună am fi — întreaga lume — dacă am avea o politică ce ne-ar obliga să punem toate lucrurile la locul lor.

Și este adevărat (indiferent de faptul cîți ani aveți) că atunci, cînd ieșiți în lume, este mai bine să vă țineți de mîini și să stați împreună.

(E. Constantinovici)

✓ Lucrurile despre care povestește autoarea în text le-ați în-
sușit la grădiniță sau pe băncile școlii?

304. Alegeți care este ideea de bază a textului (ex. №303)
sau propuneți varianta dvs.

- Maturul trebuie să rămână copil toată viața sa.
- Învățătura de mic prinde bine toată viața.
- Orice copil este o minune.
-

✓ Cum credeți, oare într-adevăr omul învață la grădiniță tot
ce este necesar să știe în viață?

✓ Explicați următoarele afirmații:

- Împarte tot ce ai.
- Învață ceva și gândește ceva în fiecare clipă.
- Fii atent la lucrurile minunate din jur.

AUTOEVALUARE

I

1. Care frază se numește joncțională?
2. Care este deosebirea dintre fraza formată prin coordonare
și fraza formată prin subordonare?
3. Care propoziții independente dintr-o frază sînt adversative.

II

1. Completați propozițiile cu cîte o subordonată. Determinați
tipul subordonatelor.
 - a) Munca se transformă în frumusețe cînd...
 - b) În țara noastră toți vor pace fiindcă...
 - c) În spatele norilor negri s-a ascuns un soare care...
 - d) Mai dulce și mai bună decît toate e limba mea deoa-
rece...
 - e) Noi pentru pace viața ne zidim căci...
 - f) Dacă e rușine să trăiești fără carte... .

✓ Motivați punctuația în frazele obținute.

2. Citiți textul. Identificați frazele și analizați-le conform al-
goritmului cunoscut.

Lucrăm ca să câștigăm și să cheltuim banii. E bine ca fiecare dintre noi să aibă grijă să nu cheltuiască banii fără rost, pentru că rolul banilor în viața noastră este foarte mare.

Cu bani cumpărăm alimente, cărți, tablouri, bijuterii, cu bani plătim întreținerea apartamentelor. Dar atenție! Banii nu trebuie să fie scopul suprem al vieții, deoarece nu doar cu bani ești bogat!

3. Dvs. ce părere aveți:

Omul e bogat numai avînd bani? Exprimați-vă opinia în 2-3 fraze formate prin coordonare/subordonare.

III

1. Citiți textul. Expuneți-l detaliat, determinați stilul.

Sănătatea este cea mai mare comoară a omului. Dacă ești sănătos, te poți bucura de viață, îți poți face planuri de viitor și le poți realiza, îi poți ajuta pe alții. Totdeauna ești bine dispus și vesel.

Fiecare om trebuie să înțeleagă că sănătatea este în mâinile proprii. Trebuie să facem totul ca s-o menținem. Mișcarea regulată reprezintă unul din cei mai însemnați factori, care vă ajută să rămîneți sănătoși, indiferent de vîrstă. Exercițiile fizice contribuie la reducerea surplusului de calorii și a greutateii. Ele reglează tensiunea arterială, reduc nivelul colesterolului din sînge și întăresc imunitatea.

Sănătatea depinde de modul nostru de viață.

2. Completați cu variante proprii:

a) mănînc multe legume, pentru că:

✓

✓

✓

b) Mă plimb zilnic la aer liber, pentru că :

✓

✓

✓

c) Merg mult pe jos, pentru că:

✓

✓

✓

d) Practic zilnic sportul, pentru că:

- ✓
- ✓
- ✓

3. Comentați (3 fraze) proverbul *Minte sănătoasă în corp sănătos.*

FRAZA NEJONCȚIONALĂ CU PROPOZIȚII SUBORDONATE

305. Citiți frazele, analizați-le structura și observați cum sînt legate propozițiile independente.

1. Era noapte, era toamnă, era răcoare. (I. Druță) 2. Bătrînul își pregăti din timp coasa, se ridică și ieși prin poartă. (N. Esinencu) 3. Dimineța Ion deschidea difuzorul, făcea gimnastică, se spăla cu apă rece, îmbuca ceva și o pornea la lucru. (A. Roșca) 4. Arta e lungă, viața e scurtă. (Seneca) 5. Apa trece, pietrele rămîn. (Folclor) 6. Ciobanul s-a așezat, a rezemat dîrjaua de umăr, a scos fluierul din brîu, l-a pus la gură și a început a cînta. (I. Cana)

Repere teoretice

- În exemplele de mai sus propozițiile coordonate s-au introdus în cadrul frazei nu cu ajutorul conjuncțiilor, ci prin juxtapunere.
- În fraza nejoncțională cu propoziții coordonate acțiunile, stările pot avea aspect terminat și aspect neterminat. Din acest motiv se cunosc fraze cu propoziții coordonate juxtapuse închise și deschise.

Închise se numesc acele fraze, în care șirul de propoziții juxtapuse se încheie cu o propoziție copulativă, introdusă prin **și**.

Deschise se numesc acele fraze, în care șirul de propoziții juxtapuse nu se încheie.

306. Identificați care din frazele ex. № 305 sînt închise și care — deschise. Motivați răspunsurile.

Repere teoretice

- Spre deosebire de frazele cu propoziții coordonate juxtapuse, cele cu propoziții subordonate juxtapuse au o punctuație variată.

Subordonatele juxtapuse sînt de mai multe feluri:

a) **Propoziții subordonate complete**, care se izolează de regente prin **două puncte**:

Atunci Costel s-a gîndit: *a venit momentul pentru un pas mai hotărît în viața mea.*

b) **Propoziții subordonate atributive**, care se izolează de regente prin **două puncte** sau **tireu**:

Se pornise zvonul: *el era bolnav.* (N. Vieru)

A trecut frontul. Multe case sînt năruite și numai mormanele de piatră neagră sînt o mărturie — *nu demult a fost aici lăcaș omenesc.* (Ana Lupan)

c) **Propoziții subordonate modale**, care se izolează de regente prin **două puncte** sau **tireu**:

— Ei, așa-i întotdeauna: *ochii sperie, mîinile bucură.* (A. Lipcan)

— Ce mai ard stejarii iștea — *poți face lumînări la para lor.* (I. Druță)

d) **Propoziții subordonate temporale**, care se izolează de regente prin **tireu** sau **virgulă**:

Citești mai mult, mai mult știi.

Te invită — trebuie să vii. (F. Vidrașcu)

e) **Propoziții subordonate cauzale**, care se izolează de regente prin **două puncte** sau **tireu**:

Ștefănică se bucură: *a descoperit pe cunoscătorul celor mai frumoase colinde, pe moș Manole.* (A. Șalari)

De noi să nu s-atingă –

Am fost mai ieri soldați. (P. Darienco)

f) **Propoziții subordonate condiționale**, care se izolează de regente prin **tireu**:

Vrei să devii un bun specialist — trebuie să înveți mult.

307. Citiți frazele. Identificați subordonatele. Explicați utilizarea punctuației în frazele juxtapuse.

1. Unii poate că și pricepeau vreo cursă, dar, odată întrînd, nu se mai puteau înturna: porțile erau străjuite... (C. Negruzzi)
2. — Să-ți spun pe față: mă cam tem. (P. Darienco)
3. ...Furat de gânduri la fereastra autobuzului, zărește departe, pe-o coastă de deal, o umbră de trecător și se gîndește — o fi fiind moșneagul acela... (I. Druță)
4. Era o deprindere veche a sa: să-și frămînte mîinile emoționat.
5. Moș Mihail a mai întrebat o dată, dar nu i-a mers — mătușa nu i-a răspuns.
6. Bine faci — bine găsești.
7. Cititorii întreabă, gazeta răspunde.

308. Citiți cu voce. Puneți semnele de punctuație în spațiul punctat și motivați alegerea.

1. Ține minte ... pentru binele făcut vei fi răsplătit.
2. Noi nu înțelegem ... voi vreți a noastră limbă/S-o înnoiți, surpîndu-i temeurile vechi. (A. Mateevici)
3. Și eu aș zice așa ... o viață are omul ș-o floare-n pălărie. (I. Druță)
4. Un lucru m-a mirat la el ... niciodată versurile ce scria nu erau în analogie cu starea sufletului său. (V. Alecsandri)
5. Ea stă locului înduioșată ... copilul ei se duce azi la școală.

309. Citiți frazele, numerotați propozițiile, identificați subordonatele, puneți semnele de punctuație necesare. Argumentați.

1. Ai carte, ai parte. (Folclor)
2. Grai ce-nvie și încîntă./ Atingi piatra piatra cîntă . (V. Romanciuc)
3. Toată lumea-i fără lume,/Numele e fără nume/Îl invoc, dar nu-l aud. (A. Codru)
4. Ți-ai luat angajamentul îndeplinește-l.
5. Eu simt/Fără tine (muză)/Serile-s reci. (Em. Bucov)
6. Am o singură mare dorință să ajung un profesor bun.

✓ În baza enunțului № 1 alcătuiți un dialog.

Vocabular

a invoca — *aici*: a chema.

310. «Spicuiți» din literatura artistică moldovenească și universală 3 fraze cu subordonate introduse prin semnul *două*

puncte, 2 introduse prin *tireu* (*linie de pauză*) și 2 introduse prin *virgule*. Stabiliți tipul acestor subordonate și pauzele cerute de semnele respective de punctuație.

311. Scrieți prin dictare proverbele de mai jos.

1. A trăi înseamnă a munci: a munci înseamnă a trăi. 2. Unul pentru toți — toți pentru unul. 3. Nu crede din auzit — crede din văzut. 4. Ne-a fost țara boierească — acum este omenească. 5. Vorba deșartă nu se ia în seamă: cel de lucrează îi om de seamă. 6. Cercetează bine toate: fără asta nu se poate. 7. Bine semeni — bine culegi.

312. Citiți cu voce textul.

Codrii Moldovei

Dealuri păduroase, văi cu nuci seculari. Dumbrăvi și poiene pline de aroma florilor și a ierbii, drumuri șerpuitoare, care te îndeamnă mereu să le străbați pas cu pas — toate acestea sînt parte din plaiul natal.

Codrii Moldovei

Orice pădurar îți povestește de codrul bătrîn și des, de stejarul al cărui trunchi nu-l pot cuprinde trei persoane. Nu demult, în valea Buda erau mulți zimbri, acuma vezi căprioare, veverițe sprintene, cerbi blînzi. Pădurarul cunoaște toate dealurile și hîrtoapele, povîrnișurile și cotiturile apelor. Știe unde se ascunde vidra, mistrețul, bursucul.

Zîmbind cu înțelegere, se închină în fața stejarului ca în fața unui rege al pădurii. Apoi îți numără speciile de arbori: carpenul, teiul alb, ulmul, paltinul de munte, arțarul, cornul, sorbul, fagul.

La Mîndra crește cel mai înalt fag din Moldova. Are 27 de metri. Gigantul verde străjuiește pădurea.

Ce sînt codrii? Cele mai bogate livezi și podgorii, crame ospitaliere, sate străvechi, izvoare reci și triluri de păsări, aroma florilor, poteci verzi, asemenea cîntecelor populare. Și tocmai de aceea freamătul lui dăinuie în balade și în basme de demult, în ornamente pe porți și pe covoare, în cîntece de haiducie și cele de dor.

Unică e zona codrilor cu frumusețile ei fără seamăn, cu flora și fauna ei bogată, cu istoria și legendele ei. Oamenii din zona codrilor poartă întotdeauna cu dînșii virtuțile plaiului.

Natura Moldovei e încîntătoare, zona de codri avînd un farmec deosebit. Cei care vizitează Moldova rămîn surprinși de măreția codrilor ei.

(N. Callo)

✓ Aflați cu ajutorul *Dicționarului explicativ* sensul cuvintelor: *hîrtop, povîrniș, vale, deal*.

✓ Spuneți care sînt deosebirile dintre aceste forme de relief.

313. Discutați în baza textului (ex. № 312).

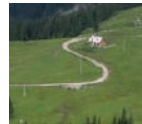
1. Despre ce se vorbește în text?
2. Cine poate povesti lucruri interesante despre codri?
3. Cui îi este adresat, de fapt, textul?
4. Cum înțelegeți afirmațiile:
 - a) se închină în fața stejarului ca în fața unui rege al pădurii;
 - b) freamătul lui dăinuie în balade și în basme de demult;
 - c) unic e codrul cu frumusețile lui.
5. Sînteți de acord cu ideea că stejarul este regele codrului? Argumentați-vă părerea.
6. Ce s-ar întîmpla dacă codrii Moldovei ar fi distruși?
7. Cum influențează zona de codri viața omului?
8. Care copac este simbolul plaiului moldav? Dar al celui ucrainean?
9. Ce este codrul: o mare bogăție sau o mare frumusețe?
10. Are oare codrul nevoie de protecția noastră?

11. Cunoașteți un cântec sau versuri despre codri?

12. Ați dori să vă alegeți profesia de pădurar? Argumentați.

314. Îmaginați-vă că aveți în față cinci imagini: a unui inel, a unei cărți, a unei mingi de fotbal, a codrilor, a unui drum de țară. Care din aceste imagini ar simboliza: *fericirea, minunea, învățătura.*

✓ Motivați-vă opțiunea.

 315. Scrieți un eseu (1,75 pag.) «Codrule, codruțule, ce mai faci drăguțule?» Vorbiți despre natură la etapa actuală și ce se întreprinde pentru a o ocroti. Construiți schema unei fraze, folosită la alcătuirea eseului.

316. Citiți un articol de ziar și completați fișa de mai jos.

Fișa articolului de ziar

1. Titlul articolului _____
2. Ziarul _____ Data _____ Pagina _____
3. Scrieți cinci cuvinte noi, găsite în articol, și definiția lor în limba moldovenească.
 - a) _____
 - b) _____
 - c) _____
 - d) _____
 - e) _____
4. Scrieți sumarul articolului, completând rubricile de mai jos:
Ce s-a întâmplat _____
Unde: _____
Cînd: _____
Cum: _____
De ce: _____

5. Scrieți întrebările care v-au apărut după citirea acestui articol

6. Care este opinia dvs. în legătură cu problema abordată în articol?

7. Ați mai auzit sau ați mai citit despre acest eveniment și din alte surse? Arătați sursa/sursele.

8. Diferă informația prezentată în acest articol de cea ce cunoașteți dvs.? Dacă da, prin ce?

9. Precizați tipul articolului citit:

a) articol care abordează probleme ecologice;

b) articol care se referă la problema ocrotirii naturii;

c) articol despre frumusețea naturii.

d) _____

317. Citiți frazele. Transformați-le în fraze cu subordonate joncționale.

1. Tractorul ne duce înainte cu avînt — plugul de lemn ne trăgea înapoi spre mormînt. (Folclor) 2. Te uiți în oglindă — ea îți duce nasul la ureche. (I. Druță) 3. Aprinzi foc — iese fum. (Folclor) 4. Ți-i voința de oțel — ai s-ajungi iute la țel. (Folclor) 5. S-a ivit Bujor în țară — pe ciocoi mi-i bagă-n fiară. (Folclor) 6. Ionică știe acum: acest pămînt este al lui.

318. Citiți frazele. Transformați-le în fraze cu subordonate juxtapuse.

1. Victor a înțeles că ceva nou se petrece în viața lui. 2. Fra-cul îl strînge pe boier de-i plesnesc ochii. (C. Negruzzi) 3. Tro-fimaș a scos de sub pat doi caloși mari, care nici măcar nu erau

din pereche. (I. Druță) 4. Nici nu putea dihania să se lipsească de hergelie, căci cum îl vedea armăsarul pre lup ridica coada pe spinare. (D. Cantemir) 5. Gheorghe muncea cât trei, fiindcă visa să aibă o gospodărie. 6. Aveți bunătate de vorbiți mai moldovenește, cucoane, căci eu unul nu pricep nimica, păcatele mele! (I. Creangă)

319. Vasile Alecsandri scria în «Idealul virtuților»: «Acest domn pentru moldoveni cuprinde toate faptele istorice, toate monumentele, toate isprăvile și așezămintele făcute cu cinci veacuri de ațiția stăpînitori»... Cum credeți, despre care domnitor al Moldovei este vorba? De ce?

320. Citiți textul. Determinați stilul motivînd. Expuneți-l după un plan întocmit.

Ștefan cel Mare

Una din personalitățile de excepție ale istoriei moldovenilor, Ștefan cel Mare, a domnit între anii 1457-1504.

Ștefan cel Mare nu era mare de statură, dar mare la minte și cu chibzuială.

Ștefan cel Mare

Era mare la sfat și la fapte, cum n-a mai fost altul ca el și poate nici n-a mai fi vreodată.

Deși era mic de stat, era iute, încît se bătea cu treizeci de oameni deodată, fără să se teamă că va fi biruit.

Cînd s-a născut, ursitoarele i-au prezis că va fi un om mare și vestit în toată lumea și multe fapte bune are să facă, și pe mulți dușmani îi va omorî — după cum a și fost — și i-au pus numele Ștefan.

În timpul domniei sale, Ștefan cel Mare a dus o politică de întărire a statului, de oprire a expansiunii turcești.

Ștefan cel Mare a transformat Moldova într-o forță de prim rang în spațiul european.

A purtat 36 de lupte, din care a ieșit învingător în 34, și a ridicat peste 40 de biserici și mănăstiri.

Mănăstirea Putna. 1463

Este înmormîntat în mănăstirea Putna.

(După L. Petrenco)

✓ Selectați din text frazele formate prin coordonare, frazele formate prin subordonare.

✓ Alcătuiți dialogul «Ștefan cel Mare — personalitate de excepție a istoriei moldovenilor».

321. Găsiți în text (ex. № 320) informația despre:

- anii de domnie a lui Ștefan cel Mare;
- politica internă și externă;
- luptele purtate cu turcii;
- construcția de biserici și mănăstiri.

322. Caracterizați-l pe domnitorul Ștefan cel Mare, pornind de la spusele lui V. Alecsandri: «El era adevăratul Domn în toată puterea cuvîntului. Nici una din însușiri nu-i lipsea: vitejie, suflet mare, iubire de dreptate unită cu tărie de suflet».

323. Traduceți în limba moldovenească. Vorbiți despre punctuația din frazele nejonctionale în limba ucraineană.

1. Приїхали до лісу — зійшло сонце. (Г. Тютюнник) 2. Ду-май перед весіллям — не будеш задумуватися після нього. (Нар. тв.) 3. Мороз такий — ніхто не виткне носа. (Л. Костенко) 4. Ну так знай же: я тебе давно люблю. (І. Цюпа) 5. Добро стратиш — наживеш, честь утратиш — пропадеш. (Нар. тв.)

324. Citiți. Traduceți în limba ucraineană, utilizînd elemente de relație sinonime cu cele din limba maternă.

1. Întotdeauna ține minte:/Viața-ncepe de la abecedar. (P. Crucienuc) 2. Muncești mai bine — câștigi mai mult. (Folclor) 3. Una o stingherea: nu știa ce broboadă să-și pună pe cap. (V. Beșleagă) 4. S-a uitat spre căsoaie — căsoaia se clătina, s-a uitat spre vîrfurile salcîmului — vîrfurile salcîmului se clătina. (V. Beșleagă) 5. Ai scăpat vremea — ai scăpat și roada. (Folclor)

325. Discutați!

1. Numiți țările cu care Ucraina are relații economice?
2. Care sînt organisme internaționale la care Ucraina ia parte?
3. Cum credeți, de ce Ucraina trebuie să colaboreze cu alte state?
4. Ce trebuie să întreprindă Ucraina pentru a fi admisă de Uniunea Europeană?
5. Vorbiți despre:
 - poziția geografică a Ucrainei;
 - proclamarea independenței Ucrainei;
 - adoptarea constituției țării noastre;
 - sistemul politic;
 - durata mandatului de președinte în Ucraina;

- modul de alegere al Președintelui;
 - organul legislativ;
 - modul de alegere a Parlamentului.
6. Cum credeți, de ce o delegație străină are nevoie de aceste date?
 7. Ce date mai sînt necesare, pentru ca membrii delegației să-și formeze o imagine de ansamblu despre Ucraina?
 8. Unde ar putea găsi ei aceste date necunoscute?
 9. Numiți datele care sînt considerate sărbători oficiale în țara noastră?

✓ Dacă, pentru a răspunde la aceste întrebări, întîlniți greutăți, apelați la ajutorul profesorilor de geografie, de istorie, părinți.

326. Audiați textul.

Europa: de la Planul Marshall la Uniunea Europeană

După cel de-al doilea război mondial Europa s-a schimbat ireversibil. Nici unul din liderii mondiali ai anilor 30 nu a putut să-și imagineze ceea ce s-a întîmplat după acest război.

După cum se știe, în 1948 a fost constituită Organizația pentru Cooperare Economică Europeană (OCEE), care avea drept scop administrarea Planului Marshall. Mai tîrziu, OCEE s-a transformat în Comunitate Economică Europeană, apoi în Uniunea Europeană.

Au fost necesare investiții de miliarde de dolari pentru a crea infrastructura și instituțiile europene de astăzi. Este clar că finanțarea în cadrul Planului Marshall a contribuit enorm la reconstrucția și unitatea europeană.

Există însă o moștenire mult mai importantă decît toate aceste instituții. Această moștenire este concepția că pacea durabilă, prosperitatea și securitatea pot fi obținute numai prin dezvoltare economică și prin cooperare. A trebuit să treacă jumătate de secol pentru a înțelege că relațiile economice contribuie la dezvoltarea economică. Astăzi acest lucru este clar pentru toți.

Lumea trăiește acum o perioadă a creșterii economice și a realizărilor tehnice, la care generațiile precedente nici nu puteau visa. Mecanismul economiei de piață a accelerat progresul lumii și a transformat societatea umană.

Experiența ultimei jumătăți de secol a fost o lecție. Europa a renăscut din ruinele războiului datorită interacțiunii economice și sprijinului acordat de statele dezvoltate partenerilor lor comerciali.

Astăzi această experiență servește drept model pentru a se ajunge la adevărata globalizare. Ceea ce a avut loc în Europa trebuie să se realizeze în întreaga lume.

Economia globală a comerțului și a investițiilor ar trebui să cuprindă toate țările. Aceasta va permite stabilirea unei securități globale și va face posibilă soluționarea problemelor țărilor în curs de dezvoltare.

(După I. Bărbuță)

- ✓ Determinați stilul textului. Cum ați stabilit? Argumentați.
- ✓ Notați informația în tabelul:

Informații cunoscute	Informații necunoscute
----------------------	------------------------

- ✓ Rezumați primele două alineate într-o frază. Determinați tipul frazei, identificați numărul propozițiilor din componența ei.

Vocabular

ireversibil — de neschimbat.

327. Răspundeți la întrebările de mai jos, apoi formulați întrebări în baza textului (ex. №326) și adresați-le unul altuia.

1. Ce s-a întâmplat cu Europa după cel de-al doilea război mondial?
2. Când s-a constituit Organizația pentru Cooperare Economică Europeană?
3. Care era scopul ei inițial?
4. Ce transformări a suferit această organizație?

5. Care este cea mai importantă moștenire a procesului de transformare, produs în Europa după cel de-al doilea război mondial?
6. Care sînt cei mai importanți factori, care contribuie la progresele economice și sociale?

328. Găsiți în text (ex. №326) fragmentele în care se vorbește:

- a) despre transformările produse pe continentul Europa după cel de-al doilea război mondial;
- b) despre constituirea organizațiilor și instituțiilor care au contribuit la reconstrucția și unitatea europeană;
- c) despre sprijinul acordat de statele dezvoltate partenerilor lor comerciali în perioada de după război?
- d) despre rolul cooperării și relațiilor de piață în dezvoltarea economică a lumii;
- e) despre importanța experienței acumulate de statele europene pentru toată lumea.

✓ Identificați în fragmentele găsite frazele. Analizați-le structura.

329. Transcrieți exemplele de mai jos, potrivit prepoziției cerută de context. Alăturați propozițiilor date subordonate (la alegere), determinați tipul lor. Desenați schemele a trei fraze.

1. O carte interesantă se citește cu/în liniște. 2. Operele acestui pictor sînt admirate la/de multă lume. 3. Televizorul ne aduce știri din/după toate părțile globului. 4. Noi ne bucurăm pentru/despre voi. 5. În fiecare duminică plec cu familia la/în parc. 6. Parlamentul este ales de întregul popor pe/la o perioadă de patru ani.

AUTOEVALUARE

I

1. Care frază cu subordonate este juxtapusă?
2. Care fraze cu propoziții coordonate sînt închise?
3. Enumerați subordonatele juxtapuse pe care le cunoașteți.
4. Ce semne de punctuație se aplică la propoziția subordonată atributivă juxtapusă?
5. Numiți propoziția subordonată juxtapusă, care se izolează de regentă numai prin tireu.

II

1. Transformați propoziția dată într-o frază joncțională formată prin subordonare.

Aderarea la Uniunea Europeană este posibilă după îndeplinirea tuturor condițiilor impuse de această organizație, după o normalizare cu țările vecine, după depășirea crizei economice.

2. Analizați după algoritmul cunoscut (ex. № 214) fraza:

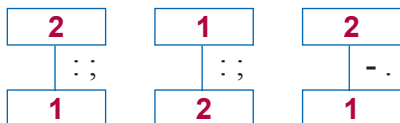
Dacă un stat va adera la Uniunea Europeană, se va ridica nivelul de trai al populației acestui stat, cetățenii vor putea călători în orice stat din Europa și va spori volumul investițiilor străine în economia țării.

3. Transformați fraza de mai sus (II, 2) într-o frază formată cu propoziții subordonate juxtapuse.
4. Selectați din presa periodică (reviste, ziare) 5 exemple de fraze cu propoziții subordonate juxtapuse. Comentați punctuația utilizată.
5. Citiți frazele. Transcrieți-le punînd semnele de punctuație necesare.
 - a) Faci un pas greșit te înghit valurile. (Ia. Cutcovețchii)
 - b) Jurăm pe-a noastră libertate nici un dușman n-o să ne scape. (P. Tîcina)
 - c) Trimișii erau mulțumiți drumul lung a rămas în urmă. (Ia. Zbanațkii)
 - d) Eu cu mîna pe inimă jur de pe buzele mele să sune adevăr și îndemn pentru lume, vorba dreaptă minciuna să bată. (L. Damian)

e) Lui Onache i-a plăcut ideea putea să plece din sat.
(I. Druță)

f) E adevărul cel mai adevărat munca îi aduce omului cele
mai reale și sincere satisfacții. (A. Șalari)

6. Construiți fraze conform schemelor:

III

1. Citiți în gând. Determinați tipul, stilul, ideea textului.

Marele Șevcenko

Există o asemănare între fluvii și poeți. Fluviile curg aducînd izvoarele stepelor și munților cu apa cărora răcoresc meleagurile, poeții adună izvoarele înțelepciunii poporului, adăpînd la rîndul lor inimile oamenilor.

Monumentul lui T. Șevcenko la Kiev. 1939

Poate de aceea, cînd vezi Niprul, cînd auzi bandura, însoțind cîntecele Ucrainei, te gîndești întîi la Șevceko, așa cum te gîndești la Eminescu atunci, cînd peste livezile și pădurile noastre răsare Luceafărul.

De multe ori am fost pe malurile Niprului, l-am văzut ziua și noaptea, pe soare și pe ploaie, iar în valurile lui verzi am deslușit cîntecele marelui Cobzar. Uneori, cînd se apropie o ploaie mare și vîntul aleargă înaintea ei, Niprul se întunecă. Valurile lui devin albe și neostoite, iar din frămîntarea lor se iscă parcă același cîntec cunoscut și îndrăgit de toți.

După cum valurile acestea se ridică din adîncurile apei, tot așa poetul s-a ridicat în mijlocul poporului. În asemenea clipe Niprul parcă exprimă sentimentele de revoltă, care clocoteau în vremurile celea în inima lui Șevceko.

(După A. Lupan)

Vocabular

neostoit — neobosit.

- ✓ Formulați șase întrebări asupra textului și rugați-l pe colegul dvs. să răspundă la ele.
- ✓ Relatați, într-un text de 2 pag., despre activitatea literară a lui T. Șevceko.

FRAZA CU CÎTEVA PROPOZIȚII SUBORDONATE

Repere teoretice

- Fraza formată prin subordonare poate avea una sau mai multe propoziții subordonate. Luînd în considerare structura lor, frazele cu mai multe subordonate se clasifică astfel:
 - a) fraze cu subordonate omogene;
 - b) fraze cu subordonate neomogene;
 - c) fraze cu propoziții consecutiv subordonate (de treaptă).

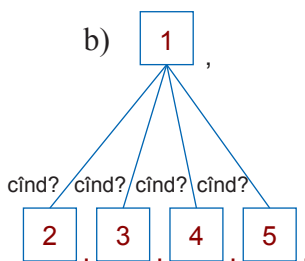
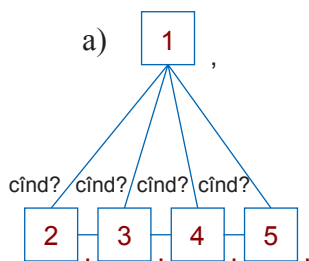
Fraze cu propoziții subordonate omogene

330. Citiți fraza. Numerotați propozițiile din componența ei, tipul subordonatelor și cuvîntul pe care îl determină.

Dar poate aceste gînduri i-au venit lui Lion mai tîrziu, cînd în norii pe cer a văzut fantasme, cînd la nunțile din sat a cules momente poznatice, cînd o fată bălaie cu ochi albaștri i-a răpit liniștea, cînd a pornit și el să-și caute un punct de sprijin și o conduită în viață ca orice flăcău de seama lui.

(G. Meniuc)

✓ Priviți cu atenție schemele. Care din ele corespund structurii frazei de mai sus:

Repere teoretice

- Două sau mai multe propoziții subordonate, care determină același regent și răspund la aceeași întrebare, se numesc **propoziții subordonate omogene**.
- Omogene pot fi propozițiile subordonate atributive, complete, circumstanțiale.
- Subordonatele omogene se introduc în frază prin conjuncții subordonate, cuvinte conjunctive, conjuncții coordonatoare, prin juxtapunere și se izolează, de obicei, prin **virgulă** și mai rar prin **punct și virgulă**.

Cînd au trecut linia de fier de la Cobilnea și au intrat în pădurea Cuhureștilor, s-a luminat de zi.

(I. C. Ciobanu)

Gura babei umbla cum umblă melița: că fata moșneagului nu ascultă, că-i ușernică, că-i leneșă, că-i soi rău. (I. Creangă)

Mergem la bibliotecă să cerem sfaturi bibliotecarei, să culegem informații, să completăm «Fișa articolului din ziar».

331. Citiți fraza. Explicați componența ei, elementele de relație și punctuația. Desenați schema frazei.

Amurgul unei zile de vară în câmpie

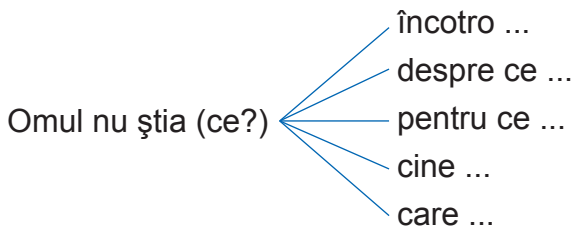
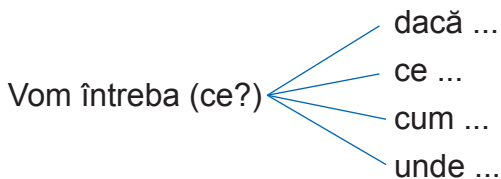
Încep ele a răzbate în câmpie, frumoasele nopți de vară.

(I. Druță)

Atunci cînd amurgul vine să îmblînzească marea osteneală a unei zile de vară, atunci cînd mîinile bătătorite se lasă furate de visul unei mîngîieri, atunci cînd adoarme în valea satului bătaia unei căruțe întîrziată la drum, atunci cînd te prinde pe neașteptate suspinul singurățății și te doare, și milă ți se face pentru bietul tău noroc, abia atunci

332. Completați schemele cu subordonate omogene.

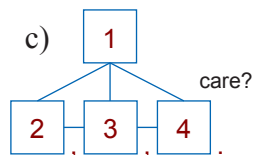
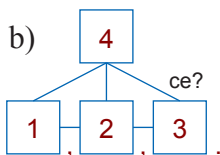
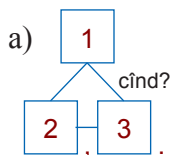

333. Citiți frazele. Urmăriți cu atenție utilizarea semnelor de punctuație, apoi prezentați informația «Semnele de punctuație în fraza cu subordonate omogene».

1. Eu cînt pe cei ce-n jug și chin pe-a lor spinare țara țin, care-n robie și necaz voinici, puternici au rămas. (A. Mateevici) 2. Se vedea cum arde spicul pe ogor și cum apa dulce seacă în izvor. (L. Deleanu) 3. Înveți și cînd citești, și cînd scrii, și cînd asculți. 4. Priviți cum zboară șoimii scâlțați în ploi de soare și spintecă văzduhul cu aripi sclipitoare; cum trec în escadrile prin zările albastre, cum ne păzesc munca și cerul țării noastre. (A. Lupan)

334. Alcătuiți trei fraze cu subordonate omogene după schemele date:

335. Citiți frazele. Plasați semnele de punctuație care lipsesc. Determinați tipul subordonatelor omogene. Desenați schemele frazelor.

1. Încă în adâncul veacurilor când lumea nu *visa* motoare când habar n-avea de «păsările de fier» când natura părea de neînfrînt oamenii și-au data seama de magica putere a prieteniei, unirii și frăției. (P. Crucienuc)

2. Ciobănița vine de undeva, din acele vremuri neînchipuit de îndepărtate pentru Tonea când stea era încă sălbatică și ciobanii trăiau în bordeie cu beșici de oaie în loc de ferestre. (O. Gonciar)

3. Și întâia dată s-a gândit Mișa că geanta îi cam grea că drumurile îs lungi că pîinea poștașului îi amară. (I. Druță)

4. Unde-s florile frumoase

Unde-s fetele voioase

Unde-s doinele duioase

Să te duci la răsărit

La cel loc nebiruit

Unde-s paloșele crunte

Unde cresc stejari de munte

Unde nasc voinici de frunte.

(V. Alecsandri)

✓ Găsiți un sinonim pentru cuvîntul evidențiat și încadrați-l într-un enunț.

336. Citiți textul. Expuneți-l rezumativ, în limba moldovenească, după un plan întocmit.

Наша батьківщина

Вирушаючи в захоплюючу подорож Україною, зробимо зупинку в столиці та у обласному центрі Одеса. Придивімося до краси рідного краю, прислухаймося до шепоту історії.

Територія України — 603 тисячі 700 квадратних метрів, де проживає близько 48 мільйонів людей. В Україні є п'ять міст — «мільйонерів» із населенням понад мільйон. Це Київ, Дніпропетровськ, Донецьк, Одеса.

До складу України входять 24 області та Автономна Республіка Крим.

Більшість населення нашої держави становлять українці. Серед інших народів, що населяють Україну, — росіяни, білоруси, молдовани, поляки, євреї, болгари, греки, румуни, вірмени, німці, угорці, роми, татари.

Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

Столиця України — місто Київ.

Не віряться, що центральній площі Києва — сучасного Майдану Незалежності — на початку дев'ятнадцятого століття не було зовсім. Тут був пустир — Козине болото, до якого підходили давні оборонні вали ... І тільки в середині дев'ятнадцятого століття почали з'являтися кам'яні будівлі.

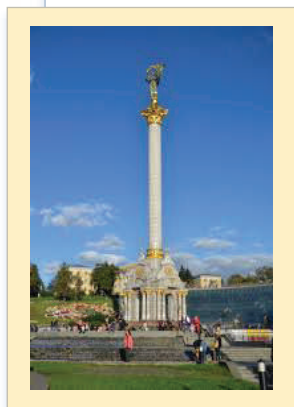
Центр Києва за останні роки невідомо змінився: на Майдані височить монумент Незалежності, напроти нього — пам'ятник покровителю міста, начальнику ангельського війська Архістратигу Михайлу.

Окрасою столиці України є Софійський собор, збудований князем Ярославом Мудрим в одинадцятому столітті з нагоди перемоги над печенігами. Тут була перша в Київській Русі бібліотека.

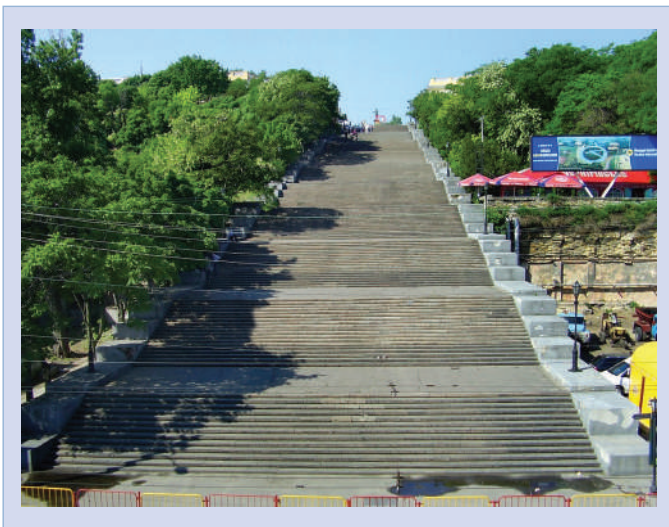
З-поміж зелені виблискують на сонці башні храмів Києво-Печерської лаври — чоловічого монастиря, заснованого в одинадцятому столітті. (З довідника.)

На території сучасного міста Одеси було татарське поселення Хаджибей, яке вперше згадується 1415 року. Тут 1794 року почали будувати нове місто, яке тепер перетворилося на великий індустриальний центр, важливий міжнародний морський порт.

Назву Одеса місто отримала у 1795 року. Це найменування запропонувала Російська Академія наук. Назвали місто на згадку про давньогрецьку колонію Одесос.

Monumentul
Independenței din Kiev.
2001

Treptele Potiomkin la Odesa.1841

Odesa i mare neviddilni. Os' krasivii Primors'kii bulvar i napivkrugla plosha. Vid ploshi do moria ziidemo Potjomkins'kimi sходами. Zacharuemo's' arhitekturnimi pam'jatkami: ploshami, sporudoiu Teatru operi ta baletu.

(За І. Вихованцем)

✓ Răspundeți la întrebările:

1. Cîte regiuni sînt în Ucraina?
2. Numiți popoarele care locuiesc pe teritoriul Ucrainei.
3. Enumerați însemnele de stat ale Ucrainei.
4. Povestiți despre istoria Kievului, pe care ați aflat-o din paginile manualului de istorie.
5. Ați vizitat vreodată orașul Odesa? Ce v-a impresionat mai mult?
6. Care este cel de-al cincilea oraș-milionar din Ucraina. Pentru a formula un răspuns corect, apelați la ajutorul profesorului de geografie.

✓ Alcătuiți un dialog în baza textului «Наша батьківщина».

337. Aflați, cu ajutorul *Dicționarului explicativ*, sensurile cuvintelor: *cuvîntare, alocuțiune, raport, referat, discurs.*

338. Timp de 7 minute scrieți ideile pe care le aveți în legătură cu subiectul: *De ce trebuie să fim generoși?*

339. Comparați-vă ideile cu ale colegului. Alegeți 3-4 idei pe care le împărtășiți ambii și legați enunțurile disparate prin diferite jonctive. Formulați împreună un text coerent.

340. Dezvoltați, prin diferite propoziții subordonate, textul inițial. Citiți expresiv varianta obținută în fața clasei.

341. Analizați cuvîntarea / alocuțiunea / discursul unui coleg, remarcînd:

- Cine a vorbit?
- Ce idei a promovat?
- Ce argumente a avut pentru fiecare idee?
- Cum s-a adresat ascultătorilor?
- Cum a captat și a menținut atenția auditoriului?
- Cum și-a modelat intonația?

342. Rezumați una din cuvîntările/alocuțiunile ascultate.

343. Evocați în memorie o ședință la care ați participat. Descrieți-o, menționînd:

- Cine a deschis ședința?
- Ce a spus?
- Cine a luat cuvîntul mai tîrziu?
- Ce decizii s-au luat?
- Cine și cum a încheiat discuția?
- Dacă ați (fi) avut ocazia să vorbiți, ce ați (fi) spus?

344. Acumulați individual idei pentru elaborarea unui discurs, prin care vă exprimați atitudinea într-o discuție, cu subiectul:

A învăța nu e chiar greu, a obține rezultate bune, învățînd, e mai greu.

345. Redactați textul discursului, apoi prezentați-l oral.

346. Discutați problema (ex. № 344) în grup și rezumați, în scris, în limita de 1/2 pagină, discursul unui coleg.

347. Alegeți varianta corectă!

De asupra/deasupra/de-a supra; ieri sară/eri seară/ieri-seară;
de odată/deodată; bunăcuviniță /bună-cuviniță; foto model/foto-
model; acu-punctură/acupunctură; prim ministru/ prim-ministru;
primministru.

348. Citiți frazele, traduceți-le în limba moldovenească, apoi determinați tipul propozițiilor subordonate.

1. Хтось Мухам набрехав, що на чужині краще жити, що слід усім туди летіти. (Л. Глібов) 2. Тому я мрію так життя прожити, щоб кров і піт віддати землі своїй, щоб у плодах мої хилились віти, щоб розроставсь в глибинах корінь мій. (М. Стельмах) 3. Навіть квітка квітує для того, щоб заставити після себе насіння, щоб знову відтворити свій квіт у майбутньому. (О. Гончар) 4. Там, де пропускають гори тишу, де коріння мие біла піна, на зелену гімнастюрку лісу ягоди розвішує калина. (В. Ткаченко)

349. Citiți cu voce frazele, traduceți-le în limba ucraineană. Observați utilizarea semnelor de punctuație în limba ucraineană.

1. Am aflat că trenul întârzie, dar pasagerii sînt în siguranță. 2. Dacă vrei să fii vînjos, dacă vrei să fii frumos, ocupă-te cu sportul. (B. Istru) 3. Irina îi povestea că e în clasa a noua, că a început să se ocupe cu sportul. (G. Gheorghiu) 4. Învățătorul ... abia atunci și-a dat seama că n-a fost acasă de dimineață, că cineva îl așteaptă, că ziua-i pe sfîrșite. (G. Malarciuc)

350. Dictare auditivă.

Pacea

Picasso, cînd a vrut să întruchipeze pacea, a întruchipat-o într-un hulub alb în plină acțiune nu ca pe o constatare, ci ca pe-o nemărginire în toate cele patru puncte cardinale ale pămîntului. Culoarea hulubului — albă. Simbol al curățeniei sufletești, al liniștii omenești, al încrederii în lumină, în frumos. Hulubul lui Picasso e ca toți hulubii. Pare că numai ce s-a așezat pe pămînt. A coborît din zbor. Dar îl deosebește de ceilalți ochiul de veghe. O liniște neliniștită. Dacă ai încerca să traduci în cuvinte privirea

hulubului, ai constata cu uimire că preîntîmpină: «Oameni, fiți vigilenți!» Sau fiți veghetori: e una și aceeași. Și miracolul hulubului alb e tot mai mare.

Picasso. Hulubul păcii. 1949

Pacea are toate culorile posibile — de la verdele deschis al coltelui pornit spre a face rod pînă la albul imaculat al zăpezilor depuse peste tihna pămîntului. De aceea pacea ar trebui să fie scrisă totdeauna cu majusculă.

(După V. Teleucă)

Fraza cu propoziții subordonate neomogene

351. Citiți frazele. Determinați numărul propozițiilor în frază, numărul subordonatelor și tipul lor, întrebările la care răspund și cuvintele (îmbinările de cuvinte) pe care le determină.

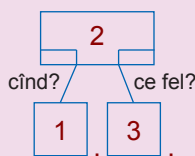
1. În timp ce ei cărau lucrurile în sarai, pe terasă apăru Sabina, care privea ruperea gheței. (N. Costenco) 2. Când intra în miezul povestirii, el uita cu cine vorbește. (A. Șalari)

✓ Desenați schemele frazelor.

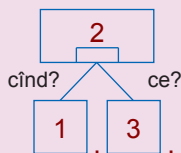
Repere teoretice

- Două sau mai multe propoziții subordonate, care determină unul și același cuvînt (sau îmbinare de cuvinte) sau diferite cuvinte (îmbinări de cuvinte) și răspund la diverse întrebări, se numesc **propoziții subordonate neomogene**.
- Subordonatele neomogene se introduc în fraze prin aceleași jonctive ca și toate subordonatele respective.

Cînd mi-am venit în fire¹, am simțit o durere surdă², care-mi frigea spatele³. (C. Aitmatov)

Cînd se întorceau în sat¹, Lion îi povestea² cum că-ută mereu rădăcini de tot felul³. (G. Meniuc)

352. Citiți frazele, apoi analizați structura sintactică a lor:

1. Cînd în zori ostașii au trecut Nistrul, s-au plecat pădurile cărunte să-nsemne-n letopiseț slava. (B. Istru) 2. Dacă nu-i spui omului *neajunsurile* lui drept în față, el întotdeauna va crede că-i curat și sfînt. (I. Canina) 3. Cînd se întorcea tîrziu de la muncă, bunelului îi părea rău să-și trezească nevasta. (M. Stelmah) 4. Pe cît te ascult mai mult, cu atît mă conving că ai pură dreptate. 5. Cînd am ajuns în capătul din vale al viei, am zărit și bordeiul pe care-l căutam atîta vreme.

✓ Analizați după structură cuvîntul evidențiat.

353. Citiți frazele. Transcrieți-le punând semnele de punctuație necesare.

1. Când îl vedea din nou se bucura de parcă ar fi văzut un vechi prieten. (A. Lipcan) 2. Lăpușneanul pe care îl înștiințase de pornirea norodului trimise pe armașul să le afle dorința. 3. Dar pînă să se dumirească el fata dispăru tot așa de neașteptat după cum se și ivise. (G. Gheorghiu) 4. Soarele era pe jumătate îmbrățișat de orizontul care părea acum ca de foc cînd Geamăna cobora spre satul din vale. (I. C. Ciobanu) 5. Cînd venea duminica și sărbătorile fata babei era împopoțonată și netezită la cap de parcă o linsese vițeei. (I. Creangă)

Vocabular

armașul — ostaș.

✓ Desenați schemele primelor trei fraze.

354. Alcătuiți un răvaș prietenului aflat peste hotare, în care povestiți despre ultima activitate extrașcolară, la care ați participat. Folosiți fraze cu propoziții subordonate omogene și neomogene.

355. Citiți dialogul, apoi discutați despre bani și fericire. Alcătuiți un text în care vă exprimați părerile. Credeți că fericirea constă numai în bani?

Săndel: Bună ziua, Grigoraș!

Grigoraș: Bună ziua, Săndel!

Săndel: Unde ai fost?

Grigoraș: Vin de la prietenii mei. Am avut cu ei o discuție despre bani.

Săndel: A, despre bani! Interesant!

Grigoraș: Eu am zis că banii n-aduc fericirea și a început discuția...

Săndel: Îmi imaginez!

Grigoraș: Mulți cred că eu nu am dreptate. Tu ce crezi?

Săndel: Eu cred că ai perfectă dreptate.

Grigoraș: Eu zic că fericirea nu constă numai în bani.

Săndel: Trebuia să le amintești de vorba cântecului, care spune că mult mai de preț e iubirea.

Grigoraș: Într-adevăr. Mă bucur că ești de aceeași părere cu mine.

356. Sînteți acasă și luați cina în familie. Improvizați o discuție despre cum trebuie cheltuiți banii.

Continuați dialogul:

Tata: De ce cheltuiți atîția bani?

Fiul: Dimpotrivă, eu cred că toate lucrurile pe care le cumpărăm sînt necesare.

Mama: Și discurile pe care le cumperi în fiecare lună?

Fiul: Da, și discurile. Mie îmi place foarte mult muzica clasică.

Tata: Îmi permit să vă contrazic! Tu cumperi nu numai discuri cu muzică clasică. Trebuie să faci o selecție.

Fiica:

357. Citiți în gînd textul. Expuneți-l detaliat în limba moldovenească. Intitulați-l.

Символіці кольору присвячено десятки томів наукових праць. Адже протягом тисячоліть кольори відігравали важливу роль у житті людей.

Спочатку люди бачили світ лише в чорно-білих фарбах, згодом почали розрізняти кольори сонячного спектру: червоний, жовтогарячий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий. Поступово кожен з кольорів набув певних символічних характеристик, став знаковим.

Червоний колір асоціюється з кров'ю та вогнем. З одного боку, він символізує повноту життя, свободу, урочисть, радість, з іншого — ворожнечу, агресивність. Цей колір має цілющі властивості, охороняє від чаклунства, є засторогою, попередженням.

Жовтогарячий колір — веселий, життєрадісний, полум'яний — символізує сонце, радість, владу, розкіш.

Жовтий колір — теплий, веселий — символізує світло, радість, повагу. Це — колір золота, зрілого колосся, сонця, піску. *Саме тому на прапорах багатьох країн можна побачити жовті смуги, що символізують золоту ниву, як на Державному Прапорі України, або пісок, як на прапорах деяких африканських країн.*

Зелений — колір трави, листя. Він означає злагоду, мир, спокій, надію, сили. У багатьох народів зелений колір — знак юності, надії, радості, але разом з тим і незрілості, недосконалості.

Блакитні квіти цикорію, волошок, незабудок, як і блакитний колір у веселці, символізують ніжність, покірність, вірність, легкий сум, далечинь.

Синій — колір спокійний, сентиментальний, серйозний — колір неба і моря. Він символізує пошану, довір'я, безкінечність, сум.

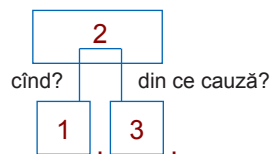
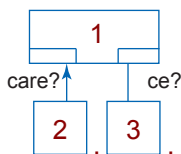
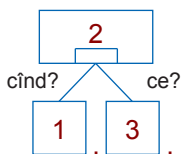
Фіолетовий — колір фіалки, його назва походить від назви цієї квітки. Як і сама квітка, є символом ніжності, вірності, легкої засмути.

(За книгою «Словник символів України.»)

✓ Traduceți fraza evidențiată și analizați structura ei sintactică.

✓ Dialogați, împreună cu colegul (a) de bancă, în baza conținutului textului.

358. Citiți frazele. Identificați căror fraze corespund schemele:

1. De la aria dreaptă, unde călătoreau tătarii, cei doi zăriră cum vine în galop năprasnic un călăreț. (M. Sadoveanu) 2. Când e joc în sat, copilul tău trebuie să fie în rînd cu lumea, pentru că

altminteri te prinde a vorbi satul de rău. (I. Druță) 3. În vreme ce nenorocitul Moțoc pierea în acest fel, Lăpușeanul porunci să ridice masa. (C. Negruzzi)

359. Audiați textul. Identificați asemănările și deosebirile dintre conținutul acestui text și cel din ex. № 357.

Magia culorilor

Culoarea gri se potrivește tuturor oamenilor de afaceri, fără excepție. Asortată cu alb, culoarea gri subliniază seriozitatea și calitățile profesionale. Un detaliu liliachiu îi dă acestei culori un aspect nobil.

Culoarea neagră este ideală pentru toate doamnele, iar culoarea albă are o excepție. Nu e recomandată persoanelor cu tenul palid. Negrul atribuie eleganță și seriozitate. Albul — puritate și bunătate sufletească.

Culoarea albastră sau bleu este recomandată tuturor oamenilor de afaceri. Este culoarea cea mai populară. Atribuie seriozitate și inteligență. Albastrul este culoarea puterii și autorității. Este o culoare foarte potrivită pentru o emisiune televizată. Bleu este culoarea perfecțiunii. Albastrul este culoarea intuiției și a înțelepciunii.

Culoarea liliachie stimulează fantezia și tendința spre nou. Această culoare îndeamnă la creație. Culoarea liliachie este preferată de oamenii sensibili, emotivi, nobili.

Culoarea verde calmează. Este culoarea fidelității și perseverenței. Poate fi purtată la multe întâlniri de afaceri, cu excepția negocierilor politice.

✓ Formulați cinci întrebări cu cinci variante de răspuns.

360. Citiți și răspundeți oral la varianta pentru care optați, apoi scrieți răspunsul în caiete. Ce fel de fraze ați obținut? Motivați-vă răspunsul.

1. Prietenei mele îi place culoarea albă, pentru că:
 - a) subliniază seriozitatea;
 - b) exprimă puritate sufletească.

2. Vera preferă culoarea liliachie, pentru că:
 - a) stimulează fantezia;
 - b) îndeamnă la creație.
3. Liliana poartă haine de culoare verde, pentru că:
 - a) această culoare calmează;
 - b) îi place.
4. Ion preferă culoarea albastră, pentru că:
 - a) este un om de afaceri;
 - b) este culoarea fidelității.
5. Eu iubesc culoarea ..., pentru că:
 - a)
 - b) (*completați*)

361. Citiți pe roluri dialogul, apoi discutați despre semnificația culorilor.

Diana: Alina, bună ziua!

Alina: Bună ziua, Diana!

Diana: Cum crezi, culoarea liliachie se asortează cu gri?

Alina: După părerea mea, se asortează.

Diana: Dar prietena mea Ana crede că nu.

Alina: Aceasta e opinia ei. Eu aș spune că se asortează foarte bine. Doar culoarea gri este culoarea persoanelor sobre, iar cea liliachie este culoarea celor care vor să impresioneze.

Diana: Vai! Dar de unde știi toate acestea? Dacă nu greșesc, ai participat la un seminar cu tema «Semnificația culorilor».

Alina: Exact. Pot afirma că astfel de seminare sînt foarte binevenite pentru a învăța cum să combinăm culorile la diferite ocazii.

Diana: Ai dreptate. Eu cred că este important și pentru viața noastră cotidiană.

Alina: Aș menționa că sînt importante mai ales pentru femei aceste cunoștințe.

Diana: Îți mulțumesc pentru informație. La revedere!

Vocabular

sobru — moderat, cumpătat, reținut.

✓ Identificați, în replicile dialogului, expresiile ce permit să ne exprimăm opinia.

362. Rezumați (3 fraze) dialogul (ex. № 355) și analizați structura sintactică a frazelor.

363. Găsiți greșelile!

L-a școală; la vale; la întâlnit; luna mai; m-ai bine; m-ai văzut; cartea sa; mamă sa; s-a dus; sa împăcat; ne-am convins; ne-am repezit; neam bun.

364. Identificați cu ajutorul dicționarelor sensurile și sinonimele cuvântului *teză*.

365. Întocmiți câteva teze cu referință la tema «Propozițiile subordonate circumstanțiale concesive și consecutive».

Rețineți! Tezele trebuie să conțină motivarea, argumentarea afirmațiilor, unele explicații, concluzii, părerile proprii, informațiile culese din literatura analizată.

366. Citiți tezele colegului. Discutați divergențele de opinii, apoi formulați un text-teză coerent.

367. Analizați teza alcătuită în comun de către doi elevi. Remarcați dacă, la întocmirea tezei, s-a ținut cont de indicații.

Fraza cu propoziții consecutiv subordonate

368. Citiți fraza. Analizați structura ei sintactică. Desenați schema frazei.

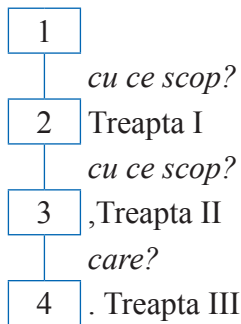
Boierii se bucurau de o schimbare ce le da nădejde că vor putea ocupa iarăși posturi, ca să adune noi avuții din sudoarea țaranului. (C. Negruzzi)

Repere teoretice

- Două sau mai multe propoziții subordonate, care se determină în mod consecutiv (una pe alta), se numesc **propoziții consecutiv subordonate (consecutive)**.

• Subordonatele consecutive se introduc în fraze prin diferite jonctive.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți 1/, *ca să se ducă* 2/ *să se bată el singur cu oștile împăratului* 3/ *ce-l dușmănea pe tată-său.* 4/

369. Citiți frazele. Transcrieți-le. Stabiliți numărul și tipul subordonatelor. Construiți schemele.

1. Izvoarele își tulburau adîncurile, ca să-și azvîrle afară undele lor, pentru ca fiecare din ele să poată cînta ca dînsul, cînd vor șopti văilor și florilor. (M. Eminescu) 2. Eu cînt, căci văd că ele vin, acele zile de senin. (A. Mateevici) 3. Mă bucur, că trăiesc pe lumea asta, unde sînt stele și oameni buni. (M. Stelmah) 4. Cu toate acestea, Lăpușneanul era neliniștit, căci nu putuse pune mîna pe Stroici și Spancioc, care ședeau la Camenița... (C. Negruzzi)

✓ Indicați prin rescriere care dintre cele trei variante grafice este corectă:

1) a) așază, înșală; b) așează, înșeală; c) așiază, înșială.

2) a) alee, idee, liceie; b) aleie, ideie, liceie; c) alee, idee, licee;

370. Citiți cu atenție. Cum credeți, cine este autorul acestui fragment. Cum ați determinat?

Pămînt sfînt al străbunilor, pămînt al părinților, pămînt al copiilor noștri și nu știu cum ar mai putea fi ea numită acea matcă a neamului, acel fior dulce al inimii ce te zguduie de

fiecare dată, cînd rămîi față în față cu el. Pămînt arat, arat și semănat, frunze verzi printre bulgări negri, basmale de aburi plutind pe nesimțite peste văi. Iar de sus, se tot cerne o pace albastră, milenară, iar din depărtare, tot vin, izvorînd, bătrînii noștri codri. Și e atît de curată, atît de frumoasă e această vatră strămoșească, încît, la un moment dat, îți vine să-ți dai viața pentru ea, apoi să te mai naști o dată, să mai trăiești o lungă viață de om, rămînîndu-i credincios.

— Și-i frumoasă lumea asta, nu?

— Frumoasă!

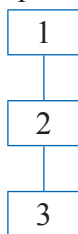
✓Rescrieți patru cuvinte-cheie din acest fragment.

✓Scrieți cîte un sinonim neologic pentru adjectivele sfînt, credincios, plasîndu-le în contexte adecvate.

✓Recitați textul Nașa baticivșcîna (ex. 336). Ce este comun între acest text și cel de mai sus?

371. Citiți frazele. Meditați asupra structurii lor sintactice și determinați care din ele corespund schemei:

1. Щоразу, коли проїжджаєш Малишковими краями, почуваш, як повно перелив він у свою поезію красу навколишнього світу. (О. Гончар.) 2. Любо ти спатимеш, поки не знатимеш, що то печаль... (Л. Українка.) 3. Дівча стояло, хоч гукала мати, бо скрипці в унісон співало серце. (М. Бакай.) 4. Я чув, як плачуть журавлі, коли у вирій відлітають. (М. Бакай.)

372. Meditați, producînd un text de 1,5 pagină, asupra aforismului: «În viață să nu fii ca un tăciune care nu arde, dar scoate numai fum». Utilizați fraze cu mai multe subordonate.

373. Comentați, în trei enunțuri, sugestia figurii de stil *Iar de sus se tot cerne o pace...*

Propuneți pentru fragmentul ex. 370 un titlu care să fie exprimat printr-o comparație.

Desfășurați, în 2-3 fraze, imaginea artistică *basmalele de aburi plutind pe nesimțite peste văi*.

374. Citiți fragmentul și comentați semnele de punctuație. Traduceți fragmentul în limba ucraineană, substituind cele *două puncte* prin elemente de relație.

Abia mai târziu Ion observă: picioarele îi stau în apă. Își dădu seama: n-are rost să strige. Rămînea o singură soluție: să aștepte. L-a legănat apa pînă spre cîntatul cucoșilor.

(După P. Boțu)

375. Dictare auditivă.

Să scrii despre pace nu înseamnă a compune numai versuri în care se cere pacea, se proslăvește pacea sau în care sînt stigmatizați ațîțătorii de război. În realitate scrii despre pace și atunci, cînd scrii despre tot ce face ca viața să merite a fi trăită. Proslăvește pacea și poetul care ne învață să iubim viața.

Pace vrem!

Pacea e proslăvită și de acel ce ne învață s-o apărăm și s-o păstrăm. Dacă vrem să ne învățăm a sluji cauzei păcii, trebuie să ne învățăm totodată a trăi și a turna în viață un conținut nou, minunat pentru toată lumea. Cine prețuiește cu adevărat viața în ceea ce are mai nobil și mai neprihănit, acela nu poate rămîne indiferent cînd e vorba de apărarea ei, de lupta împotriva războiului. Acela se va încadra activ în primele rînduri ale luptătorilor pentru pace.

✓ Intitulați textul. Determinați ideea lui.

✓ Construiți dialogul *Vrem pace în țară!*

În lume pace vrem!

376. Citiți textul, substituiți punctele de suspensie cu elementele de relație date mai jos. Traduceți textul în limba moldovenească.

Диво Катерини Білокур

Катерина ще не знала, якій картині зацвіте цей дикий мак, ... передчувала, ... неодмінно його намалює. Мак так пахнув, ... звертався до неї. Він оповідав, ... йому добре, ... зараз літо ... гріє сонце. «Дивися, ... говорив він, на мене, скільки хочеш, ... сьогодні при заході сонця я впаду».

K. Bilokur. Casa din Bogdanovka. 1955

Художниця побачила, ... на руку сіла бджола, ... потім перелетіла на полотно. Вона сіла на змальовану квітку ... почала порсатися в пелюстках.

(За В. Яворівським)

Pentru informație: що, наче, проте, ніби, тому, що, і, як, й, а, бо.

377. Scrieți corect, meditănd asupra fiecărui cuvânt.

Plecatam, spălatumam, amintindușil, ducăse, adresațivă, căutînduțile, fîți, ado, adăil, aduceținile, zii, întrebuintînduse, văzuto, jeluimaș, spunîndunile, dul, luațivă.

378. Citiți textul.

Fața omului:cultura

În iureșul avîntatelor prefaceri industriale și tehnice omul caută să nu piardă legătura cu pămîntul, cu roadele solului și ale subsolului. Omul caută să rămîna om. Iar la om totul trebuie să fie frumos. Omul, cît trăiește, aspiră spre frumos și spre bine. E un adevăr.

Și totuși se iscă o întrebare: oare fiecare om își realizează aspirațiile, visul? Orice om ajunge să fie Om?

Cînd spunem că la om trebuie să fie totul frumos, ne gîndim, bineînțeles, nu atît la frumusețea exterioară a unei anumite persoane, cît mai ales la profilul ei spiritual. Poartă oare acest profil pecetea culturii, a cunoștințelor bogate și multilaterale?

Cultura, precum se știe, îl înobilează pe om. Îi dăruie căldura sentimentului înălțător, lumina gîndului înaripat. Omul cult nu poate avea un caracter închis, egoist. Altruismul este calitatea lui esențială. Dar nu numai aceasta.

Cultura îl ajută pe om să se orienteze just în viața de toate zilele, să-și valorifice tot mai din plin aptitudinile, posibilitățile, drepturile — în condițiile care i-au fost create. Mai mult chiar: omul bogat sufletește se încadrează cu ușurință în colectivitatea producătoare de bunuri și valori, știe a primi și a da, în măsură egală, cu dărnicie.

Într-un cuvînt, ce înseamnă să fii om? Care sînt factorii ce determină gradul de cultură a omului zilelor noastre?

(M. Garaz)

✓ Determinați stilul textului. Motivați alegerea stilului.

✓ Ce înseamnă să fii om în versiunea dumneavoastră? Argumentați.

✓ Desenați schema frazei evidențiate în text.

379. Scrieți textul unui referat cu tema «Destinul unui tezaur desconsiderat», avînd drept izvor de inspirație antologia «Primele istorii ale Moldovei» de V. Stati.

Rețineți!

Referat se numește textul în baza căruia se organizează o conferință. Acest tip de lucrare necesită o pregătire prealabilă specială.

Un referat poate fi însoțit de materiale ilustrative, scheme, tăblițe, reproduceri, imprimări. Volumul referatului va fi conceput în funcție de timpul rezervat, plus timpul necesar pentru întrebări.

Viteza lecturii unui referat nu depășește 300 de semne pe minut.

Efectul expunerii va spori, dacă veți cunoaște citate, cifre, idei și afirmații ale unor personalități.

380. Cu toții cunoaștem proverbul «Prietenul la nevoie se cunoaște». Fără îndoială, ați avut ocazii când ați putut afirma, prin propriul exemplu, sensul acestui proverb. Reieșind din cele spuse, alcătuiți un text-raționament «Merit eu să fiu numit (ă) prieten (ă)?» (în baza unui caz concret din viața personală).

Subliniați, în textul realizat, propozițiile atributive.

381. Răspundeți în scris la întrebarea «Ce este o faptă?», apoi citiți textul și verificați dacă ideea dvs. este și în text.

Vorbe și fapte

În viața cotidiană oamenii se manifestă prin vorbe și fapte. Pe zi ei pronunță mii de cuvinte și vorbele acestea pot avea un efect diferit. De exemplu, din intenții bune, cineva îi spune unui coleg de serviciu că arată astăzi foarte bine. Mai înainte cineva i-a spus că nu arată bine deloc. Pe cine să creadă colegul?

Fără să comunice, oamenii nu pot să transmită idei, să-și exprime sentimentele. Ei vorbesc mult și despre multe. De multe ori vorbele nu coincid cu faptele.

Unul care a trăit deja o viață lungă susține că fapta este un comportament, o acțiune în anumite circumstanțe ale vieții. O faptă bună este ajutorul pe care îl acordăm cuiva atunci, când acesta are nevoie de el. Sau poate fi o susținere morală sau financiară.

Colegul său de serviciu afirmă că fapta este omul. Sînt fapte bune și fapte rele. De ce oare oamenii uneori fac fapte rele? Poate din rea-voință, poate din lipsă de responsabilitate, poate din prea multă durere.

Altul face mult bine, ajută din suflet oamenii și nu strigă în gura mare ce a făcut. Acesta dă dovadă de multă omenie. Celălalt, din contra, face un lucru neînsemnat, de importanță mică, însă se laudă la toți. El nu se liniștește pînă nu le spune tuturor ce a făcut.

Vecina are altă părere. Ea spune că vorba este imaginea faptelor.

Dacă faptele oamenilor coincid cu vorbele lui, atunci el este un om în adevăratul sens al cuvîntului. Dacă vorbele și faptele nu coincid, acesta trebuie să cadă pe gînduri.

(După A. Cojocaru-Zavadschi)

✓ Expuneți textul fragmentar.

✓ Identificați în ultimele două aliniate frazele. Ce fel de subordonate conțin ele?

382. Relatați dacă acceptați următoarele idei formulate în text (ex. № 381):

- a) fapta este omul;
- b) fapta este un comportament;
- c) faptele rele sînt din rea-voință;
- d) fapta bună este un ajutor dat la nevoie.

✓ Completați propozițiile în baza textului, apoi — cu varianta dvs.

În baza textului	Varianta personală
Oamenii se manifestă ...	Oamenii se manifestă și prin ...
Fără să comunice, oamenii ...	Fără să comunice, oamenii ...
Unul susține că fapta bună este un ajutor ...	Susțin că fapta bună este ...

În baza textului	Varianta personală
Colegul afirmă că oamenii fac fapte rele din ...	Eu cred că oamenii fac fapte rele ...
Vecina spune că vorba este ...	După părerea mea vorba este ...

383. Citiți textul.

Ce poate fi mai omenesc decît grija părintească? Chiar și atunci, cînd viața lor se trece încet-încet, părinții ne vin cu povește și ne doresc binele și fericirea. Dar scurgerea timpului nu poate fi oprită niciodată. Și părinții noștri, luminoși ca sfinții, pleacă din viață. Dacă ar fi în puterile și voia noastră, ne-am ruga și i-am chema înapoi, dar ... rămîne o singură rugă: *Doamne, fă-i nemuritori pe părinții care mor!*

✓Cum credeți, care este raportul dintre faptele bune și cele rele, pe care le face omul în viața sa?

✓Amintirile despre cei dragi, cinstirea părinților este o faptă bună sau obligația celor vii? De ce?

✓Construiți schema primei fraze din text. Determinați tipul ei.

✓Bifați varianta pentru care optați. Argumentați.

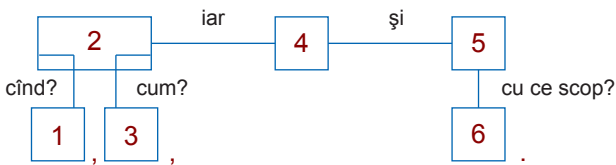
- Eu cred că fapta bună este:
 - un ajutor dezinteresat;
 - o susținre morală;
 - un comportament corect.
- Cînd faci fapte bune, te simți:
 - important;
 - cel mai bun;
 - om mare.
- Cînd faci fapte rele, ești considerat:
 -;
 -;
 - (completați)

Fraze mixte

384. Citiți expresiv frazele, apoi analizați schemele lor. Observați numărul propozițiilor principale, regente, subordonate și felul relațiilor dintre ele.

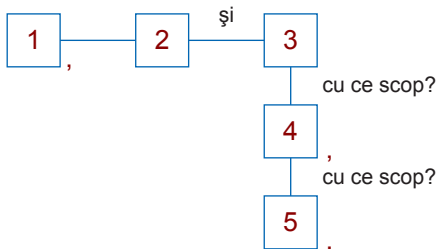
1. Când asupra capului meu cîrlionțat se abătuse nenorocirea 1/, mama căuta să mă mîngîie 2/cum putea cu cîntecul ei fecioresc, 3/iar noaptea plîngea 4/și implora destinul 5/să fie drept cu copilul ei. 6/

(M. Stelmah)

2. Am să-mi scot inima din piept, 1/
 Am să-i dau aripi 2/ și am s-o îndrept 3/
 Să zboare-n munți-mi depărtați, 4/
 Să ducă dorul meu nespus
 Peste cîmpii și mări spre-apus
 În neuitații mei Carpați. 5/

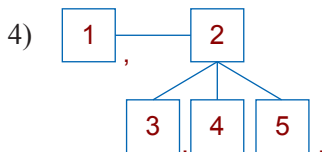
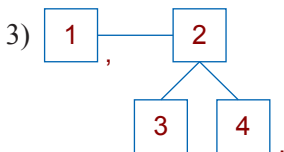
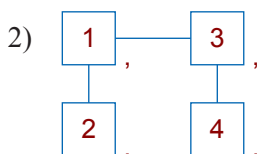
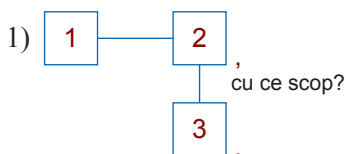
(D. Pavliciko)

Repere teoretice

Fraze mixte se numesc construcțiile sintactice alcătuite din două sau mai multe propoziții coordonate și una sau mai multe subordonate. Structura acestor fraze este foarte variată.

385. Citiți frazele, apoi cercetați schemele și identificați căror fraze corespund ele.

1. Ciocîrlanul îi arăta apoi călătorului o fîntînă, îi spune cu cine are să se întîlnească și ce să vorbească. (I. Creangă) 2. El a auzit, dar nu știa că Nina Ivanovna a urmat din fragedă copilărie o școală de balet, că încă de pe atunci specialiștii erau încîntați de aptitudinile ei și că la vîrsta de paisprezece ani, la un concert de amatori pe scena Teatrului Mare, ea a cules cele mai calde aplauze. (L. Barschi) 3. Ziua muncea în cîmp, pentru că-i plăcea, iar seara se ducea la școala de seară, deoarece se înscrișese în clasa a cincea. (Ana Lupan) 4. Stăpînul meu era tulburat de tot și nu găsea nici două cuvinte, ca să înceapă convorbirea. (V. Alecsandri)

386. Citiți frazele. Observați structura lor, punctuația folosită, mesajul comunicat. Propuneți variante de scheme pentru aceste exemple.

1. Copilul, încălecat pe bățul său, gîndește că se află călare pe un cal din cei mai strașnici, pe care aleargă cu voie bună, și-l bate cu biciul, și-l strunește cu tot dinadinsul, și răcnește la el din toată inima de-ți ia auzul, și, de cade jos, crede că l-a trîntit calul, și pe băț își descarcă mînia în toată puterea cuvîntului. (I. Creangă) 2. Într-o zi, pe cînd pășteam vaca, am alergat s-o întorc și nici n-am observat cum am căzut într-o groapă, un fel de fîntînă pătrată cum se sapă pe la noi în grădinile de zarzavat. (Iu. Cîrchelan) 3. Țîncușorul lor umblă prin ogradă, bîțîie din coadă și se miră că nu mai are nimic legat de dînsa. (I. Creangă) 4. Pîrîiașul

acesta, în care vara apa abia ajungea la genunchiul broaștei, se umfla cînd se lua omătul și-i închidea pe amărăneni în sătișorul lor pînă la scursul apelor. (Ana Lupan)

 387. Citiți frazele. Traduceți-le în limba moldovenească. Identificați numărul și tipul propozițiilor. De cîte feluri sînt frazele mixte în limba ucraineană.

1. Не вмирає наша слава, не вмирає наша честь, бо живе в нас сила жвава, бо робітники в нас єсть. (В. Самійленко)
2. Багато сходяв я стежок і доріг, подій пережив я багато, та серце жагуче я й вірне зберіг, щоб чесно сьогодні ступить на поріг старої батьківської хати. (М. Марфієвич)
3. Нова доба над нами розквіта, та слава Лесі вічно з нами буде, як меч проти неправди і облуди, в борні за правду зброя золота. (М. Рильський)
4. Тисячі років летять так лелеки, не змінюючи своїх шляхів, і тисячі років стрічають їх над морем похмурі орлині зграї, які намагаються скинути лелек назад у море. (П. Загребельний)

388. Audiați textul.

Oprește clipa

Toți oamenii trăiesc un timp care se compune dintr-un anumit număr de ani, anotimpuri, luni, zile, minute, clipe.

Timpul trebuie folosit cu pricepere, deoarece clipele fug repede, iar clipele trecute nu le putem întoarce. Dacă nu reușim să facem un lucru la timp, regretăm mult. Trebuie să ne amintim la timp de ceea ce avem de făcut. În acest sens o vorbă spune: «Amintiți-vă să vă opriti și să miroșiți trandafirii». Avem nevoie uneori să încetinim fuga noastră prin viață și să o privim așa cum este ea. Fiecare dintre noi are o clipă a sa: cea mai bună, cea mai scumpă. Dacă am pierdut-o, putem fi foarte nefericiți. Clipele pierdute nu iartă pe nimeni.

E bine să trăim clipa atunci și acolo unde sîntem, să privim în jur. În caz contrar, putem pierde ceva minunat: un prieten care ne zîmbește, un coleg care ne ajută, un om care ne învață, o ființă care ne iubește, o zi care ne aduce lumină. E bine să trăim rați-

onal, oră de oră și zi de zi. Căci viața noastră este așa cum ne-o facem clipă de clipă. Să n-o irosim în zadar!

(T. Callo)

✓ Dumneavoastră ce părere aveți despre aceasta?

✓ Completați prima parte a tabelului în baza textului, iar a doua — în baza părerii dvs.

Clipele în viața omului înseamnă:	Eu cred că o clipă în viața omului înseamnă:
1	1
2	2
3	3

✓ Găsiți în text două fraze mixte, analizați-le structura, construiți schemele lor.

389. Răspundeți la întrebări în baza textului «Oprește clipa».

1. Găsiți răspunsurile în text.

- Din ce se compune timpul pe care îl trăiesc oamenii?
- Cum trebuie folosit timpul?
- De ce trebuie să încetăm fuga prin viață?

2. Formulați răspunsurile în baza textului.

- Care este tema textului?
- Cum înțelegeți expresia «Opriți-vă să mirosiți trandafirii»?
- Ce credeți despre clipa pe care o are fiecare dintre noi?
- De ce sîntem optimiști? Dar pesimiști?
- Sînteți de acord cu ideea că clipele pierdute nu iartă pe nimeni?

3. Formulați răspunsuri proprii.

- În ce cazuri putem spune că nu am trăit viața în zadar?
- Ce se întâmplă dacă pierdem clipa cea importantă?
- Cine sau ce aduce lumină în viața noastră?

390. Completați propoziția de mai jos.

Viața trebuie trăită cu folos, deoarece ...	Varianta dvs.
— ea trece foarte repede și trebuie să reușim multe;	—
— viața este dată pentru bucurii;	—
— irosirea timpului în zadar ne aduce multe regrete;	—
— fiecare dintre noi are clipa sa fericită;	—
— clipele pierdute nu iartă;	—
— trandafirii se ofilesc repede.	—

391. Citiți în gând textul. Intitulați-l, expuneți-l detaliat.

Dimitrie Cantemir, una din marile personalități ale neamului moldovenesc, care și-a făcut un renume mondial prin cunoștințe vaste în diferite domenii, s-a născut în familia domnitorului Mol-

Dimitrie Cantemir. 1714

dovei Constantin Cantemir. A cunoscut multe limbi străine: greaca, latina, araba, turca, persana, franceza, italiana, slavona, rusa. S-a remarcat în diverse domenii științifice: istorie, filozofie, geografie, artă, muzică etc. Dimitrie Cantemir este autorul uneia dintre primele istorii ale Imperiului Otoman. În 1716 savantul scrie prima monografie geografică despre Moldova, numită «Descrierea Moldovei». Dimitrie Cantemir este autorul primului roman în literatura moldovenească «Istoria ieroglică». A inventat primul sistem de note pentru muzica turcească. Membrii Academiei din Berlin l-au numit «rege între filozofi și filozof între regi».

- ✓ Cum înțelegeți expresia «om cu cunoștințe enciclopedice»?
- ✓ De ce Dimitrie Cantemir a fost numit «rege între filozofi și filozof între regi»?
- ✓ Continuați propozițiile, utilizând informația din text:
- ✓ Dimitrie Cantemir a fost un enciclopedist, deoarece:
 - a) cunoștea
 - b) s-a remarcat
 - c) a scris
 - d) a inventat
- ✓Formulați cinci întrebări în baza textului.

392. Pregătiți-vă planul/reperele pentru o discuție pornind de la următoarea afirmație:

«Cei care nu privesc în trecut nu înțeleg prezentul și nu se vor descurca în viitor».

393. Rezumați cele discutate pe marginea subiectului ex. № 392 și realizați un text coerent. Utilizați fraze diverse după structura sintactică.

394. Ortografați corect adverbele/ locuțiunile adverbiale: ori/unde, ori/cînd, în/curînd, de/grabă, în/de/mîină, de/vreme, astă/noapte, tot/odată, tot/una, de/desubt, de/o/parte, de/cu/seară, de/cu/vreme, de/a/rîndul, pe/de/rost, dis/de/dimineată, mort/copt, cîine/cîinește.

395. Citiți textul.

Raza geniului

Într-una din diminețile viorii de iunie, întors la casa părintească, am ieșit în grădină să mă plimb printre stropii diamantii de rouă și să mă las iarăși furat de trilurile măiestre ale privighetorilor. Mama stătea în fața casei, cu mîinile aduse cruciș la piept.

Trecînd, am văzut, rezemată într-un colț, o creangă lungă, fără ramuri, cu coaja netedă, presărată cu o pulbere roșie-ruginie. Am întrebat ce creangă e aceea. Mama a clătinat din cap:

— Creangă? Asta e o rădăcină. Apoi, uitându-se spre vârful nucului aurit de soare, a rostit: « Bunelul meu spunea că un copac cît crește în sus, atîta crește și în pămînt».

Mi-am adus aminte această spusă a mamei, auzită de ea din bătrîni, cînd am numărat șirul poeziilor publicate de M. Eminescu în timpul vieții cu cele ce au văzut lumina abia după ce a părăsit această lume. Și am încercat aceeași uimire, ca atunci cînd am auzit vorba mamei. Marele poet mi-a apărut *ca un arbore gigant, care a crescut de trei ori în adîncime și doar odată în afară*, oricît de mare, nu-l va smulge și prăvăli.

(V. Beșleagă)

✓Rescrieți, din text, două lexeme ce dezvăluie ideea de valoare a operei eminesciene.

✓Explicați sugestia imaginii evidențiate în text.

✓Motivați, cu trei argumente, apartenența textului la stilul pentru care optați.

✓Definiți, printr-o frază, ortografia cuvîntului *într-una*.

 396. «Spicuiți» din diverse izvoare cinci fraze mixte, analizați-le structura sintactică, apoi construiți schemele lor.

397. Scrieți prin dictare textul:

Numai pe Costanda nu-l vedeam cu ochi buni. Era ca un făcut. Dintre toți șoferii, cîți îi avea satul, unul Ștefan Costanda era paiul cea pripășit în ochi. Umbla mereu zăvorît în sine, ursuz. N-aveai cum să-l pricepi. Încercai să-l descoși cumva, îți tăia apele de departe. Ciudat om.

Vine Ștefan Costanda în lungul satului — păzea cînd vine!? Gospodinele au numaidecît în grijă după asta să-și numere odraslele. Iar smuncitului îi trimit de pricopseală acafiste, pomeneli, cîte și mai cîte.

Hortensia ținea pe atunci la garaj locul de dispecer. Avea în grijă facerea hîrtilor și desfăcerea lor. Era mult de lucru, dar Hortensia mai avea cînd să se pună pe contra gurilor rele. Îi lua apărarea. Avea cifre la îndemînă. Ele spuneau cu gura fetei cum că-i harnic Ștefan acesta și că multora le dă de furcă.

(P. Boțu)

Vocabular

acafist (acatist) — imn de slijbă bisericească ortodoxă.

- ✓ Identificați frazele, determinați tipul lor.
- ✓ Selectați din text expresiile care v-au plăcut. Explicați-le sensul printr-un echivalent.

Model: nu-l vedeam cu ochi buni → nu-l iubeam.

398. Răspundeți la întrebările:

1. Ce obiceiuri de iarnă cunoașteți?
2. Care e sărbătoarea dvs. preferată? De ce?
3. Ce evenimente sărbătorii în familie?
4. Sărbătorii Crăciunul?
5. Dar Paștele?

- ✓ Citiți cu voce textul. Expuneți-l succint.

Povește de Anul Nou

Se zice că există două feluri de a întâmpina Anul Nou. Fie că te bucuri de anul care vine pentru a rezolva mulțimea de probleme, de a face de acum înainte ceea ce n-am reușit să facem pînă acum. Cu regret, noi, oamenii, nu întotdeauna știm să prețuim timpul, clipa chiar, care ne sînt date în viața aceasta atît de scurtă

și trecătoare. Fie, deci, ca această zi de început de an să fie un nou imbold spre prețuirea timpului, a clipei chiar, a acestui dar deosebit al lui Dumnezeu. Cel mai important ar fi să ne întrebăm ce am reușit să facem cu noi înșine, ce-am reușit să facem cu viața noastră, să sperăm că vom face ceva cu ea de acum încolo, în viitor, numit Nou.

În noaptea cînd s-a născut Iisus, îngerii în cer cîntau să fie pace pe pămînt și între oameni bună voire. Da, e bine spus, «între oameni», adică în sufletul omului. Ce bine e spus: pace pe pămînt,

Taina sufletului

el, pământul, fiindu-ne casa și masa, sfetnicul și apărătorul nostru dintotdeauna.

«În taina sufletelor noastre», într-o zi ca aceasta, într-o zi de împlinire a unui An Nou, pe care trebuie să-l întâmpinăm cu speranță, să ne punem în gând să facem și din ființa noastră ceva, ca să devenim mai buni, mai deschiși pentru aproapele nostru. Să-l rugăm pe Cel de Sus să ne facă parte de un an fericit, de îndurările și Harurile Sale.

(I. Druță)

✓ Reieșind din conținutul textului, redactați un text coerent «Crăciunul în familia mea».

399. Citiți textul de mai jos, utilizând prepoziții necesare în locul punctelor de suspensie.

Una ... importantele sărbători ale moldovenilor este Crăciunul. ... primul rînd, este o sărbătoare ... familie. Copiii plecați vin ... casa părintească, unde părinții îi așteaptă ... nerăbdare. ... obicei, se pregătesc 5-6 feluri ... bucate tradiționale. Salamul, pas-trama și pîrjoalele se servesc ... rece. Fructele sînt în abundență și ... masa de sărbătoare nu lipsesc merele, prășadele, prunele, strugurii.

Familia se adună la masă și așteaptă ... nerăbdare sosirea oaspeților. ... fiecare om, Crăciunul, care se sărbătorește ... 7 ianuarie, semnifică, ca și sosirea Anului Nou, noi speranțe, un început nou.

✓ Scrieți un eseu de 0,5 pagină cu tema «Cea mai importantă sărbătoare în viața mea».

400. Alcătuiți 3 minialoguri din 6-8 replici în care să utilizați următoarele expresii:

- Te felicit cu ocazia ...
- Vă felicităm
- Sincere/calde/cordiale/multe felicitări.
- Vă dorim noroc! Vă dorim succese!
- Multă sănătate! Mult noroc! Mult succes!

401. Citiți dialogul de mai jos. Continuați-l. Discutați despre bucatele preferate.

Maria: Lucia, ia loc, te rog, la masa noastră de sărbătoare!

Lucia: Mulțumesc! Este o masă foarte bogată! Văd că nu lipsește salata, care îmi place mult.

Maria: Da, am pregătit salată de două feluri. Aceasta este o salată cu crabi, iar aceea este o salată din varză cu piept de găină.

Lucia: Care din ele îți place mai mult?

Maria: Ambele sînt gustoase. Eu, însă, o prefer pe cea din varză.

Lucia: De ce?

Maria: Este o salată cu gust de primăvară.

Lucia: Celelalte bucate sînt pregătite tot de tine?

Maria: Bineînțeles. Acesta-i pește umplut, iar acelea sînt pulpe umplute cu ciuperci.

Lucia: Te-a ajutat cineva?

Maria: Fără îndoială. Verișoara mea a pregătit tortul, iar bunica mi-a dat sfaturi utile.

✓ Comentați în 5-6 propoziții unul din proverbele:

1. Gura se satură, dar ochii niciodată. 2. Cine dorește mult pierde și pe cel puțin. 3. Fiecare e stăpîn în casa sa. 4. Cine bea apă din pumni străini nu se satură niciodată.

402. Audiați textul.

Mihail Petric

Petric Mihail Petrovici, pictor moldovean, Maestru emerit al artei din Moldova, deținătorul Premiului de Stat și a două ordine «Insigna de Onoare», s-a născut în a. 1922 în s. Meleşeni, r-nul Călărași. A absolvit școala de arte plastice «I. E. Repin» din Chișinău și Institutul de arte plastice din Kiev. A fost director al Muzeului de Stat de arte plastice din Moldova. Preocupat în egală măsură de diferite genuri ale picturii, Mihail Petric realizează peisaje, tablouri pe teme din actualitate, portrete, naturi statice ș.a. El im-

primă peisajelor fior poetic, reflectînd într-o bogată gamă cromatică frumusețile plaiului natal, pitorescul realităților mereu înnoitoare al Moldovei: «Dimineața în Moldova», «Drum în codri», «Podgoreni» ș.a. Deși tablourile sale nu sînt populate cu multe figuri umane, prezența activă a omului se simte în toate. Dealurile, podgoriile, datorită muncii creatoare, devin detalii sugestive ale realității. Multe din lucrările sale se deosebesc printr-un colorit fin, bogat în nuanțe tonale: «Primul clopoțel», «Seara pe Nistru», «Primăvara la Curchi», «Nistrul la Șerpeni» ș.a. Ele inspiră căldură sufletească, dragoste de viață, încredere în forțele omului truditor, care prin muncă și luptă a răzbit spre lumină.

N. Corlăteanu l-a numit pe Mihail Petric «rapsod al meleagurilor natale», D. Ciobanu — «un îndrăgostit de natură», iar A. Roșca i-a numit creația «o pictură plină de lumină și pace».

(După «Literatura și Arta Moldovei»)

- ✓ Determinați stilul textului. Motivați.
- ✓ Realizați o compunere după tabloului lui Mihail Petric «Nistrul în amurg».

M. Petric.
Primăvara pe plaiul natal. 1986

M. Petric. Nistrul în amurg. 1980

- ✓ Utilizați, un text, fraze mixte.

VORBIREA INDIRECTĂ

Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă

Repere teoretice

- **Vorbire** indirectă se numește fraza care servește pentru reproducerea exactă numai a conținutului vorbirii cuiva, fără a păstra forma ei.

Comparați:

Vorbire directă: «*Vara am s-o petrec la mare*», a spus Victorița.

Vorbire indirectă: Victorița a spus **că vara are s-o petreacă la mare.**

- În fraza cu vorbire indirectă cuvintele autorului, de regulă, stau înaintea vorbirii indirecte, avînd funcție de propoziție regentă. Vorbirea indirectă are funcție de propoziție subordonată și se leagă de cuvintele autorului cu ajutorul următoarelor elemente de relație: *că, de, ca, dacă, care, cine, ce, cît, unde, de unde, încotro, cînd, pînă cînd* ș.a.

- **Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă se efectuează astfel:**

✓ Dacă vorbirea directă este o propoziție enunțiativă, fiind transformată în vorbire indirectă, ea capătă valoare de propoziție subordonată, care se leagă de cea principală cu jonctivul **că**.

Exemplu: M. Eminescu scria: «V. Alecsandri este rege al poeziei».

— M. Eminescu scria *că V. Alecsandri este rege al poeziei.*

✓ Vorbirea directă care conține un verb la modul conjunctiv sau imperativ, devenind indirectă, se transformă în propoziție subordonată ce se leagă de principală prin juxtapunere sau cu jonctivele **să, ca**. Verbul la modul conjunctiv își păstrează forma gramaticală, iar cel imperativ capătă formă de conjunctiv.

Exemplu: «Dați-i drumul băiatului!» strigau zeci de glasuri. (A. Lipcan)

— Zeci de glasuri strigau *ca să-i deie drumul băiatului* sau: Zeci de glasuri strigau *să-i deie drumul băiatului*.

✓ Dacă vorbirea directă este o propoziție interogativă, fiind transformată în vorbire indirectă, devine propoziție subordonată și se leagă de regentă prin conjuncția *dacă*.

Exemplu: »Ești agronomul Victor Graur?» a întrebat perședintele. (M. G. Cibotaru)

Perședintele a întrebat *dacă el este agronomul Victor Graur*.

Dacă în componența vorbirii directe sînt cuvintele *cum? care? unde? ce? cînd? cine?* ș.a., la transformarea în vorbire indirectă ele capătă funcție de cuvinte conjunctive.

✓ Dacă în cadrul vorbirii directe sînt adresări, interjecții, la transformarea în vorbire indirectă forma ei suferă modificări esențiale. Adresările, interjecțiile sînt omise sau înlocuite prin alte cuvinte și forme gramaticale.

Exemplu: »*Ce vorbești, nepoate?*» zise împăratul. (I. Creangă)

— Împăratul zise *că știe ce vorbește nepotul*.

✓ Dacă vorbirea directă conține mai multe cuvinte emoționale, ea nu poate fi transformată în vorbire indirectă.

Exemplu:» *Ce? Ia taci bre, moșule, și vezi-ți de treabă!*» a spus Culai. (Em. Bucov)

403. Transformați exemplele cu vorbire directă în unele cu vorbire indirectă. Oral, explicați cum s-a produs transformarea.

1. Dîngu a întrebat: «Cum va arăta sărbătoarea primăverii?» (Em. Bucov) 2. «Sînt bucuros să te văd în casa mea»,

spuse Dimitrie. (G. Madan) 3. Bădița l-a rugat: «Citește-mi, te rog, scrisoarea». 4. «Măine organizăm excursie la muzeu», a spus dirigintele. 5. «Dacă ești răscolit de iubire, de marea enigmă a acestui sentiment, îți găsești de prieten pe Eminescu», scria V. Teleucă.

?! 404. Audiați fragmentul. Formulați șase întrebări cu trei variante de răspunsuri în baza conținutului.

TOLERANȚA

Tolerezi zilnic și de asemenea ești la rîndul tău tolerat! Pînă și cel mai rigid om și cel mai sever, este tolerat și tolerează. Fără să își dea seama. Toleranța nu înseamnă îngăduință și iertare ci înseamna chiar cheia evoluției umane. Pare exagerat dar fără toleranță omul nu ar fi evoluat din peșteri și nu ar fi fost decît un animal. Din momentul cînd omul a învățat să accepte semenul și să îl privească ca pe un caracter unic și nu ca pe o simpla specie. Atunci au apărut primele familii și forme de organizare care apoi în timp, prin toleranță și respect, au ajuns la nivelul de azi. Nu doar tehnologia și fiziologia ne-a adus azi aici. Ci toleranța și respectul, stări înrudite și necesare. Viața socială a omului este mai importantă decît cea materială, deoarece fără calitățile de bază sufletești, omul este neintegrat deci nu poate avea acces la lumea materială. Precum un izvor de apă pentru trup, așa e și toleranța pentru suflet și minte. Toleranța poate fi la orice nivel. De la individ la grupul lui de prieteni pînă la stat sau regiune. Lipsa toleranței duce la degenerare și la o viață în alb și negru. Toleranța în exces duce de asemenea la eșec, deoarece un om tolerat în totalitate nu va învăța să răspundă cerințelor de viață, nu va deprinde ce e bine și ce e rău. O zicală a poporului moldovenesc spunea: *Tratează-i întodeauna pe alții așa cum ți-ar convenii să fii tratat tu însuși.* De aici deducem că și poporul moldovenesc este unul tolerant deci deschis. De asemenea o virtute de bază a toleranței este aceea de a nu împiedica și de a nu interzice și de a nu ne amesteca în viața privată a unei persoane chiar dacă nu sîntem de acord cu stilul de viață.

Toleranța nu este doar parte din caracterul uman, ea depinde de factorul societății și de mediul de dezvoltare.

Ce este toleranța? Este capacitatea omului de a accepta semenii și de a forma astfel un grup unitar denumit societate. Orice

om labil psihic știe într-o oarecare măsură să tolereze. Caracterul omului este înșasi ceea ce reglează și gîndește nivelul de toleranță, orientat după propriile principii și educație, propriile nevoi și după viața profesională.

Opinia, libertatea și toleranța sînt întodeauna surori care interacționează perfect. Nici una nu poate exista fără cealaltă. O familie care are la bază democrația, și în vîrf toleranța.

(Din presă)

✓ Încercați să vă prezentați părerea personală, despre importanța toleranței în evoluția socială.

✓ Explicați, cu ajutorul a trei fraze, de ce privim toleranța ca pe o virtute și nu ca pe o obligație?

405. Citiți în gînd exemplele. Identificați numărul de rînd al frazelor cu vorbire indirectă. Oral, explicați cum s-a efectuat transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă.

1. În cele din urmă și-a zis că, pesemne, așa e zodia lor. «De, și-a zis în cele din urmă, pesemne, așa e zodia lor». (I. Druță)
2. Și cum ajunge în iad, Scaraoțchi întrebă copilul ce isprăvi a făcut. 3. «S-a întors din armată feciorul lui Petre Clopotaru», i-a spus mama într-o zi. (R. Lungu) Într-o zi mama i-a spus că s-a întors din armată feciorul lui Petre Clopotaru.

✓ Rezumați textul «Toleranța» (ex. № 404). Subliniați în rezumatul dvs. părțile principale de propoziție.

406. Citiți exemplele, apoi copiați-le transformînd vorbirea directă în vorbire indirectă.

1. «Ce s-a întîmplat, Magda?» a întrebato mama. (E. Damian)
2. Și cînd vîntul a început să bată, stejarul l-a rugat: «Vîntule! Voinicule, du-mă de mîă așază între pomii ceia din livadă». (A. Lupan)
3. «Nu te feri de oameni», îi suna în urechi porunca hrisovului. (A. Cibotaru)
4. «Mare putere natura asta», făcu Petrea gînditor. (Ana Lupan)
5. Am sunat; o slugă intră cu un bilet în mînă. «Du acest răvaș la d. Ipolit P. , i-am zis, să-l găsești numaidecît. »(C. Negruzzi)

✓ Amintiți-vă în care text ați făcut cunoștință cu termenul «hrisov». Care este sensul acestui cuvânt? «Hrisov» este un neologism sau arhaism?

407. Citiți textul. Copiați-l transformând vorbirea directă în vorbire indirectă.

Candelabrele ard solemn. Sala e plină de lume. Silueta zveltă, părul bogat, rochia elegantă atrag atenția. Capetele se întorc spre ea. Buzele surîd. Ochii admiră. Dar o șoaptă pornește buimacă prin sală: «Ea este soția lui Victor Măgură», și silueta grațioasă, părul ce revarsă scînteii, rochia elegantă dispar. Totul dispare. Nu rămîn decît patru cuvinte: «Soția lui Victor Măgură».

✓ Identificați, în text, elemente descriptive.

408. Vorbe din bătrîni. Citiți textul, apoi expuneți-l detaliat, transformînd fragmentele marcate în vorbire directă.

«Butoiul Danaidelor»

D. Sardjent. Butoiul Danaidelor

Danaide e numele patronimic al celor cincizeci de fice ale regelui Danaos al Argosului (cetate din Grecia Antică). El era fratele regelui Egiptos al Egiptului, care la rîndul lui avea cincizeci de fii. Aceștia vroiau să se căsătorească cu frumoasele Danaide, dar atît ele cît și tatăl Danaos au refuzat propunerea. Egiptos a recurs atunci la un mijloc de constrîngere: și-a trimis băieții în fruntea unei numeroase armate. Danaos a trebuit să cedeze, dar a poruncit miresei ca *în noaptea nunții să-și sugrume soții*. Ceea ce și făcură. *Pentru fapta lor criminală, cînd au ajuns în in-*

fern — spune mitologia — au fost pedepsite pe vecie să umple un butoi fără fund. Această legendă a dat naștere expresiei «Butoiul Danaidelor», care înseamnă o muncă zadarnică, o risipă fără de sfârșit.

(După «Carte pentru toți»)

409. Citiți frazele. Transformați-le în fraze cu vorbire directă. Motivați utilizarea semnelor de punctuație.

1. El îmi răspunse că printre garoafele albe crește de multe ori câte una de altă culoare. 2. Gerilă spuse ca de acum înainte să spună ce le place. 3. Îl întreb mirat unde a plecat Dănuț. 4. Băiatul a întrebat-o dacă vede frunzele de corn. 5. Celălalt răspunse că nu-l sfătuiește să se ducă astăzi la dînsul la masă. 6. Lari l-a liniștit pe grădinar să fie pe pace. 7. Cei mai mari apucară cu gura înainte ca mămuca să nu aibă nici o grijă.

✓ Construiți 5 fraze, prin care se poate descrie o casă obișnuită. Uniți frazele într-un text coerent, apoi prezentați-l oral colegilor. Urmăriți legătura enunțurilor în text: este o succesiune logică și coerentă de fraze, care se referă la temă?

410. Copiați frazele, punînd semnele de punctuație necesare. Transformați vorbirea directă în vorbire indirectă.

1. Gerul a văzut că fata are inimă bună și i-a zis Fetițo știi că eu sînt gerul cel mare? 2. Degeaba te mai sclifosești Ioane răspunse mama cu nepăsare la mine nu se trec aiestea. (I. Creangă) 3. În urechi îi sunau cuvintele tatălui Datoria trebuie împlinită pînă la capăt. 4. Cine bate au întrebat dinăuntru. 5. Ia poftim cumătre zise capra. (I. Creangă)

✓ Descrieți o localitate cunoscută. Utilizați substantivele de mai jos alăturîndu-le atribute: locuitori, case, muzee, drumuri, vegetație, monumente, relief, străzi.

411. Alegeți varianta corectă.

Examen/eczamen; eczact/exact; eczemplu/exemplu; adese-ori/adese ori; dinnou/din nou; din colo/dincolo; dinăuntru/dinnăuntru/din năuntru; dimprejur/dim-prejur.

AUTOEVALUARE

I

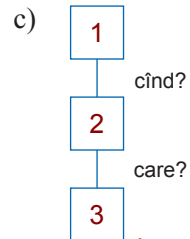
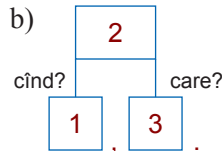
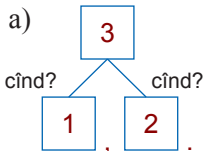
1. Care propoziții subordonate se numesc omogene/neomogene?
2. Dar propoziții consecutiv subordonate?
3. Numiți tipul propozițiilor care formează fraza mixtă.
4. Care vorbire se numește indirectă?

II

1. Examinați fiecare frază în parte și analizați-o după algoritmul cunoscut.

- a) Acum malul era negru-întunecat, crescuse așa de tare și se făcuse așa de înalt că ajungea pînă la jumătatea cerului. (V. Beșleagă)
- b) Boierului îi place cum vorbește, cum se poartă și cum îl servește ... (M. Sadoveanu)
- c) S-a aflat că de aici, dacă urci pe cea mai înaltă treaptă, vezi toată cîmpia din jur. (I. Druță)
- d) Și cum ajung drumeții într-un loc unde era judecătorie, se înfățișează dinaintea judecătorului și încep a spune împrjurarea din capăt, pe rînd fiecare. (I. Creangă)

2. Construiți fraze după schemele date.

3. Citiți frazele. Plasați semnele de punctuație lipsă. Motivați.

- a) Acum amurgise mai de tot caii obosiseră și noi începuserăm a simți oarecare dureri prin șolduri cînd sosirăm la Pîngărați. (V. Alecsandri)
- b) Cînd au ajuns călătorii la trecere văzut-au că rîul de bună seamă s-a revărsat, dar nu într-atîta ca să-i oprească. (V. Beșleagă)

c) Gheorghe ... muncea pe vreme bună și pe ploaie muncea vara și iarna fiindcă visa ... la o gospodărie în rînd cu lumea. (După I. Druță)

4. Construiți schema unei fraze mixte, pe care ați găsit-o într-o operă studiată anul acesta.

5. Transformați vorbirea directă în vorbire indirectă.

a) «Cînd vei crește mare, mi-au spus părinții, te vei descurca în toate.»

b) «Cine-l găsește, acela, gata, ca și cum ar fi susținut teza de doctor», a zis odată Ilarie Simeonovici. (I. Druță)

III

1. Răspundeți la întrebări încadrîndu-le într-un dialog.

a) Cu ce probleme globale se confruntă astăzi omenirea?

b) Ce știți despre starea mediului înconjurător?

c) Vă interesează problemele globale ale omenirii?

d) Ce trebuie să facă oamenii pentru a soluționa aceste probleme globale?

e) Cum credeți, vor putea oamenii rezolva toate problemele, cu care se confruntă astăzi omenirea?

2. Citiți textul.

Nu vom greși dacă vom spune că cea mai mare bogăție a oamenilor este planeta Pămînt. Stăpînul bogățiilor de pe pămînt este omul, dar nu întotdeauna acesta are grijă de casa în care trăiește: frumoasa planetă cu numele Terra.

Activitatea omului provoacă daune mari sistemelor ecologice. În aer, în apă și în sol sînt aruncate cantități enorme de gaze și alte substanțe otrăvitoare. Pe Pămînt sînt tăiate masiv pădurile. Dispar multe specii de plante și animale. Tehnica și tehnologiile moderne distrug tot mai mult mediul înconjurător. Industria țărilor dezvoltate poluează totul: aerul cu care respirăm, apa pe care o bem, hrana cu care ne alimentăm și pămîntul pe care trăim. Și automobilele poluează foarte mult atmosfera.

Va putea oare omul găsi o ieșire din această situație? Va putea el salva natura și viața pe Pămînt? Ce trebuie să facă oamenii pentru a rezolva toate aceste probleme?

Răspunsul este simplu: să ocrotească natura! Să nu uităm că Pământul este casa noastră comună. Viitorul omenirii depinde de condițiile de viață de pe această minunată planetă.

3. Formulați patru întrebări în baza textului. (III. 2)

4. Care este ideea principală a textului (III. 2)? Comentați-o.

5. Identificați răspunsul/răspunsurile corecte. Propuneți varianta dvs.

a) Omul nu ocrotește natura. Ce face el?

- taie masiv pădurile;
- aruncă în mediul înconjurător substanțe otrăvitoare;
- reduce cantitatea de deșeuri aruncate în mediu;
-

b) Industria modernă aduce mari prejudicii sistemelor ecologice. Ce face ea?

- distruge stratul de ozon;
- poluează aerul, apa și solul;
- face ca apa din râuri și lacuri, mări și oceane să devină mai curată;
-

c) Ce trebuie să facă omul pentru a salva viața pe Pământ?

- să micșoreze cantitatea de gaze și substanțe otrăvitoare;
- să reducă suprafața pădurilor de pe planetă;
- să distrugă natura și să consume toate bogățiile naturale;
-

6. Alcătuiți un răvaș-averisment «Oameni, fiți vigilenți! Pământul e unul, noi sîntem mulți!», în care veți vorbi nu numai despre consecințele poluării mediului înconjurător, ci veți propune căi de salvare a naturii. Utilizați în textul răvașului fraze diferite ca tip și structură sintactică.

Ocrotiți natura!

REPETARE LA SFÎRȘIT DE AN

412. Citiți prezentarea culegerii de povestiri a lui Alexei Marinat. Este o narațiune, un raționament sau o mică recenzie? Determinați stilul și argumentați-vă alegerea.

Culegerea «Întoarce-te cu fața către soare» asumă câteva povestiri scrise de A. Marinat.

În cele câteva nuvele despre anii de război («Catrina Loitre», «O zi curată», «Zona Zet», «Gabriela» ș.a.) autorul reproduce fidel atmosfera anilor de grele încercări în viața poporului, psihologia, frământările eroilor, faptele acestora fiind raportate, cu toate semnificațiile lor, la prezent, la fenomenele vieții noastre de azi.

Povestirile inspirate din contemporanietate «Întoarce-te cu fața spre soare», «Ieșirea din beznă», «Pînza» impresionează atât prin calitățile narrative, cât și prin lirism, proza lui A. Marinat fiind una de analiză totuși. Faptele și eroii lui sînt reali, autorul «Urmelor pe prag» întreținînd în această culegere un dialog cu viața, cu timpul și semenii săi.

«Întoarce-te cu fața spre soare» — acesta ar fi leitmotivul cărții, soarele simbolizînd triumful forțelor binelui și al dreptății, purificarea și credința eroilor în realizarea celor mai înalte idealuri.

(După revista *Nistru*)

Vocabular

leitmotiv — frază, formulă care revine în repetate rînduri într-o operă literară, într-un discurs.

- ✓ Redați oral, succint, conținutul textului.
- ✓ Stabiliți părțile componente ale textului. Citiți cu voce introducerea și încheierea.
- ✓ Selectați din alineatul II părțile de vorbire flexibile, din alineatul III — părțile de vorbire neflexibile.
- ✓ Formulați trei întrebări cu trei variante de răspuns în baza conținutului textului.

Discutați!

- Considerați că numai oamenii răi fac fapte rele?
- Se întâmplă că nu condamnați faptele rele?
- Cum credeți, faptele bune trebuie făcute în fiecare zi?
- Ce ziceți, orice om poate face și fapte bune, și fapte rele?
- Dacă nu știți ce să întreprindeți în anumite situații, ce faceți, cum vă descurcați?
- Omul poate greși de mai multe ori în viață?

413. Realizați o scurtă prezentare a unei cărți citite independent. Analizați după structură un cuvânt și efectuați analiza morfologică/sintactică a unui verb.

414. Citiți textul, apoi traduceți-l în limba moldovenească și reproduceți-l oral.

Чи хотіли б ви, щоб люди виявляли до вас зацікавленість? Для здійснення такого бажання існує єдиний шлях. Цікавтеся людьми, що вас оточують, їхньою роботою, турботами й radoщами, і вони цікавитимуться вами.

Є люди, які за роки свого життя не зрозуміли цієї істини, озлилися на весь світ, який, на їхню думку, недобрий і якому до них нема ніякого діла. А насправді саме їм нема де світу ніякого діла: вони думають і говорять лише про себе. Однак кожній людині подобається, щоб нею, її роботою та справами цікавилися. Тому-то люди так цінують доброго слухача.

(За І. Томаном)

- ✓ Identificați ideea textului. Intitulați-l.
- ✓ Vă considerați un bun ascultător?
- ✓ Putem afirma că textul de mai sus ne învață să comunicăm?

415. Citiți fragmentul. Dterminați felul propozițiilor după scopul comunicării.

O, voi, genii ai vremurilor trecute! Pentru ce ați distrus cu atîta mîgală aripile ce v-au ridicat deasupra muritorilor de rînd? Pentru ce ați numicit cu atîta osîrdie schelele templelor voastre, că, uite, umblă lumea secole la rînd și nu se poate dumeri cum și din ce au fost zidite? Ce v-a făcut să chemați atîta lume și s-o opriți în pragul casei? Sau ați vrut ca urmașii voștri, de vor căuta să intre între

ei în Nemurire, să plătească aceeași vamă pe care ați plătit-o voi, bătrînii? Sau, pur și simplu, ocupați cu ale voastre, nu v-ați gîndit că va veni o zi cînd ne vom aduna în jurul izvoarelor săpate de voi și nu vom ști să prindem un strop de vlagă sub cerul gurii?

(I. Druță)

✓ Transcrieți ultima frază și realizați analiza structurii ei, delimitînd prin numerotare propozițiile și determinîndu-le statutul. Prezentați grafic schema frazei.

416. Citiți expresiv versurile. Identificați propozițiile legate prin coordonare. Observați cum se realizează acest tip de legătură (jonctive/juxtapunere).

— Nani, nai, puiul mamei,
Muguraș neatins,
N-ai nici grijă, n-ai nici teamă...
A zîmbit copilu-n leagăn,
Mama a zîmbit.
Și-a pornit ea să-i aleagă
Pentru viața lui întregă
Drum nemărginit.

(A. Lupan)

417. Descifrați mesajul enunțurilor de mai jos. Comentați legătura de sens dintre propozițiile independente și consecutivitatea sau dependența reciprocă a acțiunilor.

1. Vara-i strîngătoare, iarna-i mîncătoare. 2. Zgîrcitul are fîntînă, dar a vecinului îi mai la îndemînă. 3. Am intrat, m-am salutat, m-am așezat. 4. Un om nu-i o țară, o zi nu face-o vară.

418. Amintiți-vă conjuncțiile coordonatoare și relevați specificul lor semantic (copulative, adversative, disjunctive, concludive). Actualizați regulile de punctuație, răspunzînd la întrebările:

1. Cînd se folosește virgula înainte de conjuncția «și»?
2. Ce semne se utilizează înaintea jonctivelor adversative?
3. Ce semne de punctuație se utilizează la repetarea conjuncțiilor disjunctive?
4. Ce semne de punctuație se utilizează în lipsa conjuncțiilor?

419. Ilustrați prin exemple răspunsurile la întrebările ex. № 418.

420. Construiți, din propozițiile independente date, o frază formată prin coordonare. Alegeți ordinea și jonctivele corespunzătoare. Citiți expresiv enunțul obținut. Utilizați semnele de punctuație necesare.

Trofim și-a încetat cântecul. Acum începe să-i zică vioara lui Lae.
Îi bun Trofim. Îi bun.

Nici Lae nu se lasă.

421. Alegeți varianta corectă.

Femeie/femeie; vulpile/vulpele; albinile/albinele; căruțele/căruțile; viile/viele; copacilor/ copacelor; mîinilor/mîinelor; zilele/zilile; mănușile/mănușele; ferestrele/ferestrele.

422. Examinați enunțurile date și remarcați posibilitatea de a se transforma, prin expansiune, în fraze.

1. Ajuns în dreptul ei, i-am sărutat mîna trudită și noduroasă.

2. Am simțit o lacrimă fierbinte, sărutîndu-i zbînciturile de pe obraz.

3. Era aceeași, dar îndepărtîndu-se parcă într-o negură ușoară.

✓Menționați, pentru enunțurile date, posibilitățile de a se adăuga diferite propoziții subordonate. Propuneți subordonate atributive și circumstanțiale.

423. Analizați structura frazei date, apoi schimbați locul a două propoziții subordonate. Confrunțați variantele și apreciați importanța topicii.

Și nebuna de mătușa Mărioara după mine, și eu fuga iepurește prin cînepă și ea pe urma mea, pînă la gardul din fundul grădinii, pe care neavînd vreme să-l sar, o cotigeam înapoi iar prin cînepă, fugind tot iepurește, și ea după mine pînă-n dreptul ocolului, pe unde-mi era greu de sărit, pe de lături iar gard, și hîrsita de mătușă nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului, cît pe ce să puie mîna pe mine, și eu fuga... pînă ce dăm cînepa toată palanca la pămînt.

(I. Creangă)

Vocabular

hîrsit — lacom de câștig.

palanca — jos.

424. Citiți cu voce textul.

Taina meșteșugului

Într-o zi un lemnar își chemă feciorul și-i grăi:

— Iaca, îmi pare că mi-s numărâte zilele, ai să rămîi orfan pe fața pămîntului. Păcat că n-am reușit să-ți spun secretul lemnăriei, dar tu îl vei afla singur. Stă ascuns tainic într-un copac din codrii noștri. Dacă-l vei căuta cu toată rîvna și tragerea de inimă, ai să-l găsești numaidecît.

După moartea tatălui, îl rodea pe băiat gîndul: care-o fi copacul cu pricina, cum să-l găsească, ce taină oare ascunde? Într-o zi doborî un copac mare și zdravăn. L-a dus acasă, l-a despicat, l-a cercetat de-a mărunțelul, dar nu s-a ales decît cu un clit de scînduri tăiate un pic mai acătării. Ia necaz! Poate-o fi știind cineva din vecini marea taină a lemnului? Și se încumetă să întrebe de unul:

— Tată-meu vorbea de o mare taină, care se afla ascunsă în lemnul copacilor, dar n-a mai dovedit să mi-o împărtășească. Poate matale țî-o fi spus?

— Ba, măi băiete, nu s-a răsufat cu asemenea vorbe, făcu vecinul.

Mai vezi, poate singur găsești secretul cela, că iaca ne-a rămas satul fără lemnar.

Și băiatul a tot cărat acasă copaci, de-i despica și făcea scînduri netede și lucioase, din care mai apoi se încumeta să-și întocmească ba o masă, ba un scaun la gospodărie. Și de fiecare dată i se nimerea să iasă mai trainice și mai arătoase, încît așa, pe neprins de veste, lumea începea a-și opri ochii asupra celor meșterite de băietan.

Cînd își luară seama oamenii din sat, meșterea băiatul niște lucruri de mai mare dragul, curat ca ale tăfîne-său, ba îi merse vestea și în satele apropiate.

Într-o zi se opri un consătean să mai stea la taifas și din una, din alta, hai să-l ispitească:

— Ai dat de secretul taică-tău?

— Ba nu l-am mai aflat.

— Așa-s toți meșterii aceștia, dacă prind ceva, țin într-înșii și nu mai scoți cu cârligul.

— Mă jur că nu știi ce a avut în vedere tata. Cel puțin, în copaci, nici pe dinafară, nici pe dinăuntru, nu era scris nimic. Poate în sculele tatei să fie vreo taină. Da poate în mîna omului, dar iar parcă nu se zărește leac de lemn.

Și totuși fiecare meserie are taina ei, nescrisă, nerostită, o taină pe care o simte meșterul, dar nu-i în stare s-o rostească.

V-ați gândit vreodată la asta?

(A. Ciocanu)

✓Rezumați dialogul (fragmentul evidențiat) în 2-3 fraze.

✓Răspundeți la întrebarea ce încheie textul printr-un dialog întreprins cu prietenul (a), în care veți descoperi taina profesiei pe care visați să v-o alegeți. Utilizați, dialogînd, una-două interjecții.

Descrieți livada din curtea dvs. la început de primăvară (în limita 1,75–2 pagini de text coerent). Citiți expresiv textul propriu.

426. Faceți schimb de caiete cu colegul. Examinați și apreciați utilizarea, în textul scris, a semnelor de punctuație. Formulați 2–3 sugestii de redactare a textului.

427. Citiți expresiv fabula. Comentați aplicarea semnelor de punctuație, formulînd oral regulile.

Dulăul și stăpînul

Am să vă spun și una despre cîini.

Grivei, dulău de curte, la stăpîni

A slugărit cuminte

De cînd se ține minte.

Dar cînd a-bătrînit

Și a surzit,

Și i-au căzut toți dinții,
Stăpînul, într-o zi,
I-a zis:
– Mă iartă, dacă te-am obijduit vreodată,
Dar știu că mi-ai slujit
Cu cinste și credință
Și de aceea drept răsplată
Am hotărît să te slobod din lanț.
Deci, liber ești să pleci oriunde vrei!..
Și a plecat Grivei...
Dar nu zăbavă
Pieri de foame într-un șanț.

Recunoștința, bat-o vina,
Adeseori întîrzie să vină.

(M. Vîrțanu)

✓ Alcătuiți un dialog în care veți discuta despre atitudinea dvs. față de ființele necuvîntătoare, de ce trebuie ocrotite.

428. Comentați, printr-o frază, morala fabulei «Dulăul și stăpînul».

429. Amintiți-vă regulile de punctuație în fraza formată prin subordonare. Formulați cîte o regulă de:

- separare a propozițiilor subordonate necircumstanțiale;
- de izolare întotdeauna a propozițiilor subordonate;
- de izolare a propozițiilor subordonate, aflate în prepoziția regentelor.

430. Ilustrați prin exemple regulile menționate în exercițiul precedent.

431. Rezumați un episod dintr-un film vizionat recent. Identificați, în textul-rezumat, propozițiile legate prin coordonare. Numiți jonctivele.

432. Dictare auditivă.

Nedelcu

Dacă-i vorba de jertfe, apoi mă închin și mă întorc iarăși la Zamfira. Ea mă duse spre niște corturi ce se zăreau departe, la poalele unui codru și, când ne-am apropiat de ele, ne ieși înainte un flăcău țigan, sprinten, voinic, care avea ochi mari și negri, cu părul lung și negru, cu fața arsă de soare, dar frumoasă și vioaie. El era Nedelcu, lăutar vestit, ce îți rupea inima când trăgea din arcuș un cântec de jale și care te făcea să joci fără voie când suna o horă. El prietenea cu Zamfira din copilărie și, după multe ne-cazuri și chinuri, pe care le suferiseră amândoi de cealaltă parte a Milcovului, izbutiseră a scăpa din ghearele unor stăpîni nemiloși și a trece împreună în Moldova.

(V. Alecsandri)

 433. Realizați textul unei narațiuni (cu o temă la alegere), în care se vor întâlni fraze atât formate prin coordonare, cât și cele formate prin subordonare.

434. Transformați, în textul produs la exercițiul precedent, unde e posibil, coordonarea în subordonare.

Model: Am ajuns în inima pădurii, și am rămas uimiți.

Cînd am ajuns în inima pădurii, am rămas uimiți.

435. Citiți *din fotoliul autorului* — narațiunea. Apreciați textele-narațiuni citite de colegi și audiate de dvs. în următorii parametri:

Numele elevului	Conținutul narațiunii	Corectitudinea stilistică a textului	Adecvarea intonației la textul citit	Corectitudinea articulației/rostirii

436. Adresați întrebări de precizare autorului care și-a prezentat narațiunea.

437. Numiți tipurile de propoziții subordonate. Specificați întrebările la care răspunde fiecare tip de subordonată și regulile de punctuație în legătură cu tipul respectiv.

Completați *graficul conceptual* pentru fiecare tip de propoziție.

<i>Tipul de propoziție subordonată</i>	<i>Termenul regent</i>	<i>Întrebările la care răspunde</i>	<i>Locul pe care îl poate ocupa în frază</i>	<i>Semnele de punctuație utilizate</i>

438. Citiți, apoi transcrieți fraza mixtă. Delimitați propozițiile și construiți schema. Marcați jonctivele (elementele de relație). Indicați în schemă întrebările la care răspund subordonatele și semnele de punctuație utilizate.

Opera monumentală a lui Tolstoi te atrage neconștient spre ea, îți încarcă sufletul, ți-l îmbogățește de zbuciumul eroilor, apoi te lasă cu tine însuși să te reculegi, să meditezi asupra vieții, timpului și oamenilor, pentru ca în cele din urmă să te facă să trăiești cu intensitate soarta celor despre care este vorba, să participi la gândurile lor, la dragostea, la căutările lor.

(I. Druță)

439. Auziți textul.

Vacanța — timp de odihnă

Perioada vacanțelor este timpul bucuriilor. Omul trăiește prin muncă și prin odihnă. După o muncă activă fiecare are nevoie de relaxare, de acumulare de noi forțe.

Majoritatea dintre noi alege ca loc de odihnă marea. Marea ne trezește visuri romantice, ne sporește bunătața sufletească.

La munte pleacă să se odihnească de cele mai multe ori cei puternici, rezistenți și visători.

La țară putem substitui odihna cu munca la aer liber, în grădină sau în livadă, căci natura este un bun leac pentru sănătate. Și e foarte bine când nu uităm că sănătatea este o mare bogăție, care trebuie păstrată.

Dar care sînt proiectele dvs. de vacanță?

✓ Răspundeți prin 3-4 fraze la întrebarea cu care se încheie textul.

440. Citiți expresiv dialogul. Propuneți posibilități de odihnă pentru familia Sandei (continuați dialogul).

Sanda: Știi, mă neliniștește faptul că nu putem pleca anul acesta în vacanță.

Ioana: Dar care este cauza?

Sanda: Totul pare foarte scump.

Ioana: N-ați încercat să găsiți un loc de odihnă mai ieftin?

Sanda: Am încercat, dar...

Ioana: Eu am o propunere.

Sanda: Ce propunere?

Ioana: E vorba de odihna la Marea Neagră.

Sanda: Mă tem că nu voi putea accepta.

Ioana: De ce?

Sanda: Spre marea meu regret, copilul meu are probleme de sănătate. Medicul i-a recomandat să se odihnească la munte.

Ioana: Da? Păcat.

441. Rezumați dialogul din exercițiul precedent, transformînd vorbirea directă în vorbire indirectă.

442. Găsiți aforismul. Scrieți-l și comentați-l în 3-4 enunțuri.

nu este

atunci
numaidecît

plictiseală

un fel de
muncă

devine

Dacă
odihna

443. Rescrieți textul, transformînd vorbirea directă în vorbire indirectă. Efectuați analiza sintactică a enunțului subliniat.

Vlăduț își aduce aminte că n-a citit cartea pe care i-o dăduse Andrian. O ia, o deschide și se adîncește în lectură. Se numește «Plantele otrăvitoare»; și el trebuie să le cunoască înainte de plecarea în expediție.

«E o ediție cam veche, i-a spus Adrian, dar e bună pentru început.»

Îl strigă mama Lisaveta. El pune cartea pe raft și se duce să vadă de ce îl strigă.

— Du-te fuga la magazin și cumpără pâine.

(După M. Garaz)

ANEXE

PUNCTUAȚIA ÎN CADRUL FRAZEI

Se izolează întotdeauna:

- Propoziția subordonată cauzală;
- Propoziția subordonată condițională;
- Propoziția subordonată finală;
- Propoziția subordonată atributivă explicativă.

Se izolează în prepoziție și interpoziție:

- Propoziția subordonată completivă directă;
- Propoziția subordonată completivă indirectă;
- Propoziția subordonată de timp;
- Propoziția subordonată de loc;
- Propoziția subordonată de mod.

Se izolează în cazuri speciale:

- Diverse tipuri de subordonate, dacă propoziția subordonată se leagă de regentă printr-un cuplu corelativ și elementele lui sînt distanțate sau dacă în propoziția regentă este un complement circumstanțial de același fel ca și subordonata:
A ajuns în **pădure**, **unde**-l așteptau ceilalți prieteni.
Cînd plouă, **atunci** să desfaci umbrela.
Recita **frumos**, **emoționant**, **cum** îi dicta sufletul.

ALGORITM DE ANALIZĂ SINTACTICĂ

Analiza propozițiilor din cadrul frazei

- a) propoziție principală (independentă), regentă sau subordonată;
- b) tipul subordonatei;
- c) locul subordonatei în raport cu regenta: antepusă/interpusă/postpusă;
- d) omogenă/neomogenă în raport cu alte propoziții subordonate de același tip;
- e) joncțională sau juxtapusă.

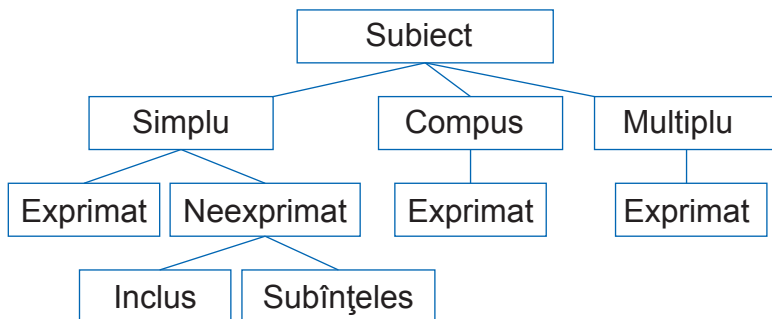
Analiza structurilor de propoziții din cadrul frazei

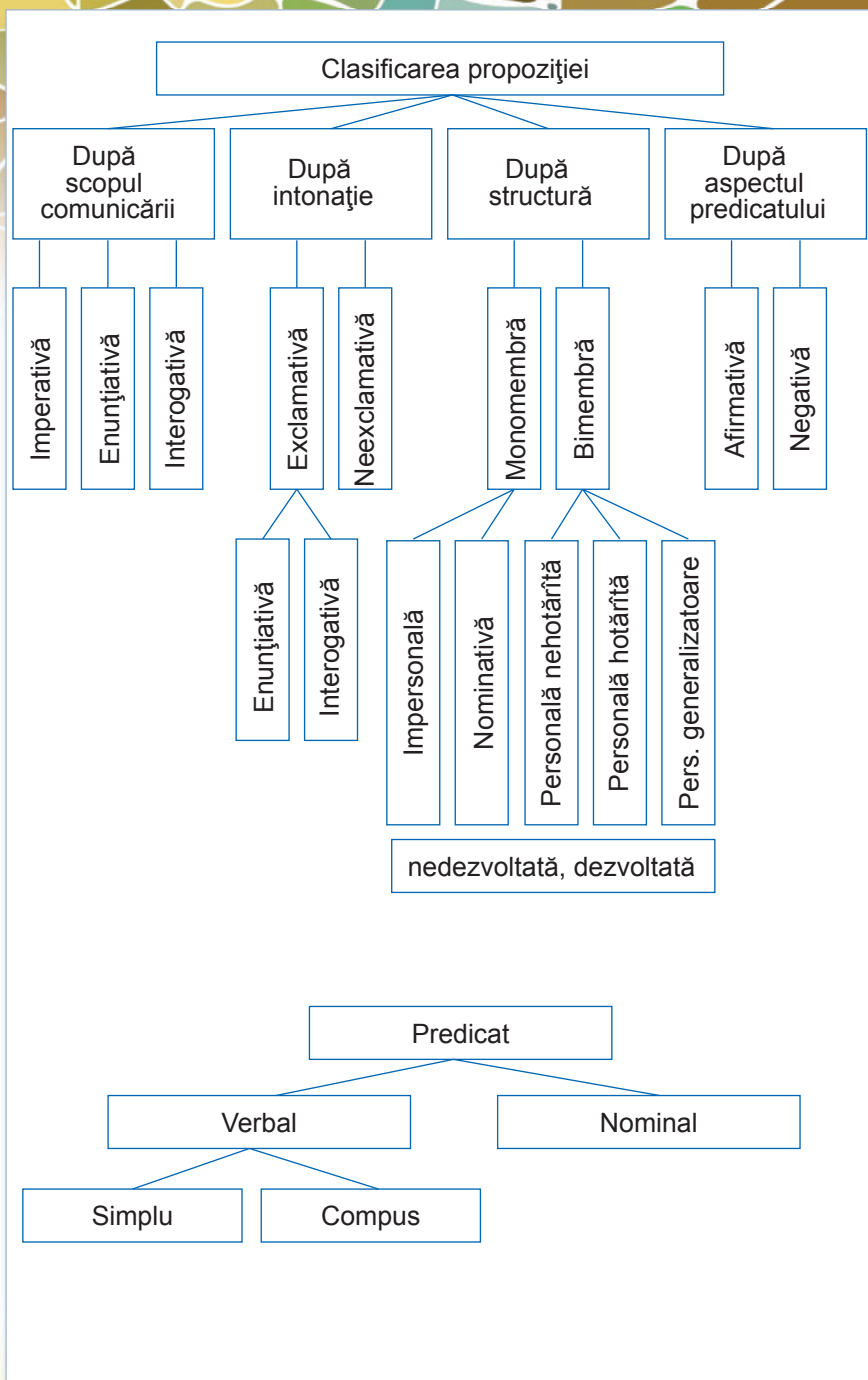
- a) clasificarea predicatelor;
- b) identificarea subiectului fiecărui predicat;
- c) identificarea elementelor de relație;
- d) marcarea prin bare a limitelor fiecărei propoziții și numerotarea propozițiilor;
- e) clasificarea relațiilor dintre propoziții;
- f) marcarea elementelor de relație printr-un cerc;
- g) construirea schemei frazei cu indicarea prin sigle a caracteristicilor fiecărei propoziții, a întrebării la care răspunde propoziția subordonată, a elementelor de relație și a semnelor de punctuație.

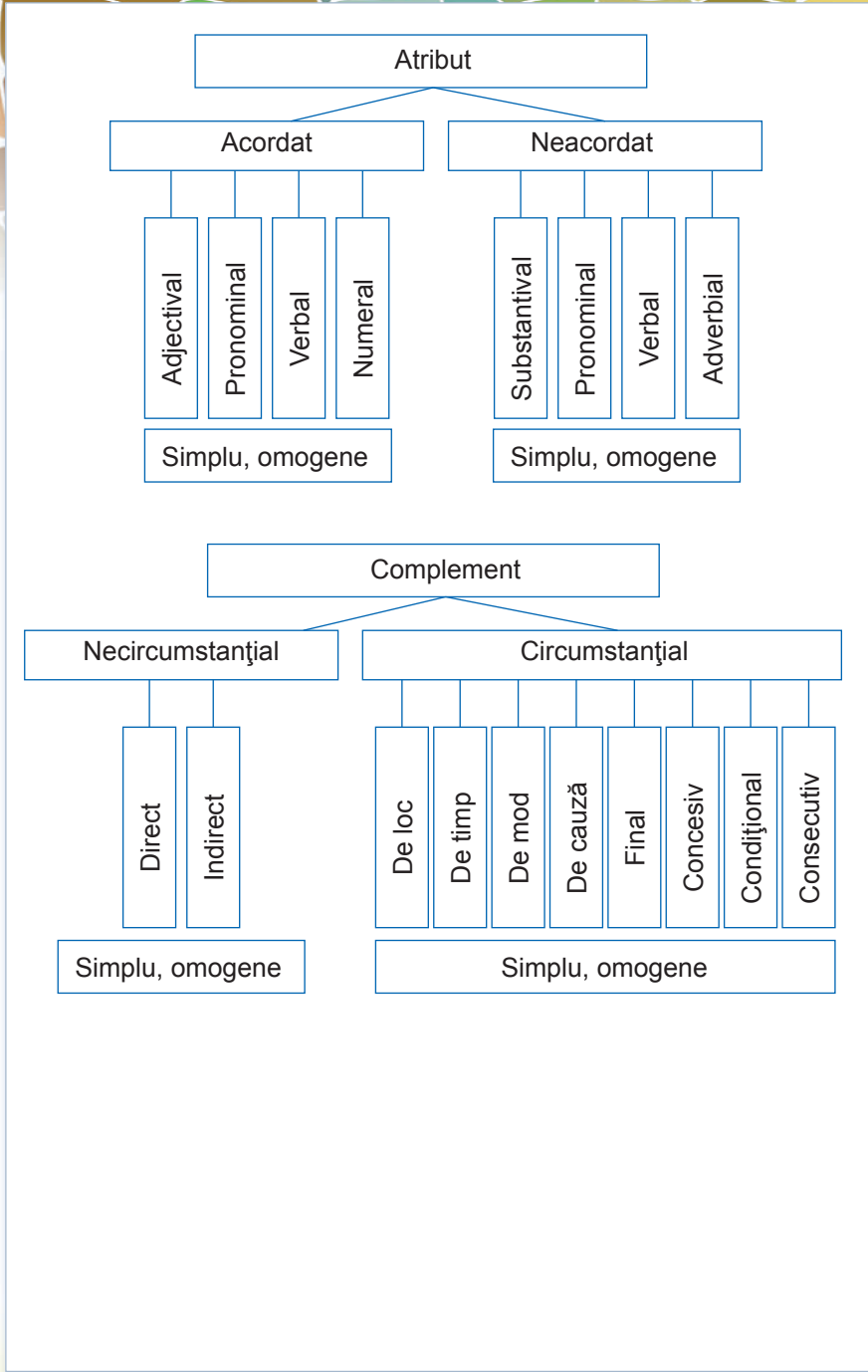
MAPA ABC (SCHEME-REPER PENTRU REPETAREA MATERIEI STUDIAȚE ANTERIOR)

Părțile de vorbire

	independen- te		auxiliare
		<i>flexibile</i>	articolul
<i>flexibile</i>	substantivul adjectivul numeralul pronumele verbul	<i>neflexibile</i>	prepoziția conjuncția interjecția
<i>neflexibile</i>	adverbul		

MIC DICȚIONAR ORTOGRAFIC

A

a accentua, accentuează, accentuăm, accentueze
ac-de mare, ace-de mare
acela, aceluia, aceia
aceea, aceleia, acelea
aloe, aloea, aloei
azi-dimineață

B

balansoar, balansoare
bele-arte
biconvex
biobibliografie
boxer, boxeri
bună-credință, buneii-credințe
bună-cuviință, buneii-cuviințe
bunăvoie, bunăvoia, bunăvoiei
bun-gust, bunului-gust
bun-plac, bunul-plac, bunului-plac
bun rămas

C

a caligrafia, caligrafiază
castravete-de mare
chiorîș, chiorîși, chiorîșe
cîteodată (uneori)
cîte o dată (cîte o singură dată)
cîteșipatru
cîtuși
clarviziune, clarviziunii
a crea, creează, creăm, creeze, creînd, creat

D

de-a dura
de-a fir-a-păr
de altfel (de altminteri)
de alt fel (de alt soi)
de-a-ndoaselea, de-a-ndoasele
de-a puia-gaia
de astă dată
deasupra
de-a valma
duș, dușuri

E

a evacua, evacuează, evacuum,
evacueze, evacuumd
existențialism
extraparlamentar
exuberanță, exuberanței,
exuberanțe
a ezita, ezită

F

făt-logofăt, feți-logofeți
fățuială, fățuiei, fățuiei
fenix, fenicși
fie-sa, fie-mea, fie-ta
filozof, filozofi
fiș, fișuri
floarea-Paştelui, floarea-
Paștilor
fototelegraf
furtun, furtunuri
fuzee, fuzeea, fuzeei, fuzee
fuxel
fuxit

G

garderobă, garderobei

gazetă de perete
get-beget
ghiaur, ghiauri
guatemalez, guatemaleză
guvern-marionetă, guverne-
marionete

H

haimana, haimanaua,
haimanalei
a hăi, hăiesc, hăia, hăiască
humă, humei, hume
a hurdui, hurduiesc,
hurduiască
hurmuzul-pămîntului

I

impermeabil, impermeabile
inexpresiv
in corpore (loc. adv.)
in extremis (loc. adv.)
inima-pămîntului
irakian, irakieni, irakiană,
irakiene

Î

a încheaga, încheagă, închege
încheietoare, încheietorii,
încheietori
a înnădi, înnădesc, înnădea,
înnădească
a înnărăvi, înnărăvesc,
înnărăvească
a înnora, înnorează
a înnoroi, înnoroiesc,
înnoroia, înnoroiască
într-aceea
într-acolo

într-adins
întrajutora
într-ales
într-altul

J

Joia Mare
jur-împrejur
a jurui, juruiesc, juruia,
juruiască
juxtă, juxte

K

kenyan, kenzeni, kenyană,
kenyene
ketchup
kievean, kieveni, kieveană,
kievene
kilocalorie
kilogram-fortă
kilogrammetru
kilohertz
kilowatt-oră

L

lacheu, lacheul, lacheii
lapte-de pasăre
lexicon, lexicoane
luare-aminte, luarea-aminte,
luării-aminte
Luceafărul-de-Ziuă
a luxa, luxează

M

maică-mea
mai-marele
makemono, makemonoul,
makemonouri

micsandă, micsandrei,
micsandre
micșunea, micșuneaua,
micșunelei
monom, monoame
muzicoterapie, muzicoterapia,
muzicoterapii

N

naiadă, naiadei, naiade
nemaîîntîlnit
nemaivăzut
neozeelandez,
neozeelandeze
nicicacum
nicicînd (niciodată)
nicicît
nicicum
nicidecît
nou-născut
nou-venit
nu-știu-ce

O

ocheșel, ocheșei, ocheșea,
ocheșică, ocheșele,
oolitic, oolitici, oolitică,
ooliticei
oospor, oospori
oxiacid, oxiacizi
ozor, ozoare

P

a pagina, paginează
 pakistanez, pakistanezi,
 pakistaneză
 părul-Maicii-Domnului
 (botan.)
 predetermina
 primadonă, primadone
 prim-plan, prim-planuri
 primprejur
 prim-pretor
 prim rang
 prim-secretar
 prim-viceprim-ministru,
 prim-viceprim-ministrul,
 prim-viceprim-miniștri,
 prim-viceprim-ministrii
 printr-altul

R

radiojurnal, radiojurnale
 raid-anchetă, raid-anchete
 rămas-bun
 rea-voință, reaua-voință, relei-
 voințe
 ruină, ruine
 ruxandă, ruxandre

S

sarma, sarmaua, sarmale
 singur-singuel, singuri-
 singurei
 a smuci, smucească, smucea
 a soma, somează
 stau-quo
 suprapresiune
 surdomut

sus-pus, sus-pusă, sus-puși,
 sus-puse

Ș

șarjă, șarje
 șoarece-de-apă
 a șuşui, şuşuie, şuşuia

T

talisman, talismane
 tata-moşul
 tata-socrul
 twist, twisturi

Ț

Țara de foc
 Țara Moldovei
 a țiu, țiuie, țiuia

U

a undi, undească, undea
 uranografie, uranografii
 a uza, uzează

V

vaselină, vaseline
 a văscui, văscuiesc, văscuia,
 văcuiască
 vreodată
 vreodinioară
 vreun, vreunul

W

wattmetru, wattmetri
 western, westernuri
 week-end, week-end-ul, week-
 end-uri

X

xantodermie, xantodermiei
 xerox, xeroxuri

xenofob, xenofobi, xenofobă,
xenofobe

Z

zăplaz, zăplazuri
zbate, zbatem, zbată

zi-lumină, ziua-lumină, zilei-
lumină

zi-muncă, ziua-muncă, zilei-
muncă, zile-muncă

zoochimie

MIC DICȚIONAR DE NEOLOGISME

A

abdica — a renunța la atribuțiile, la demnitatea de monarh, de suveran. În sens larg, a renunța la o situație, la susținerea unei idei, la un ideal etc.

abis — adâncime mare, prăpasrie, genume, hău.

abominabil (ă) — care provoacă dezgust, aversiune instinctivă.

abțibild — mic desen colorat, lipit de un suport de care se desprinde prin frecare, când este udat și aplicat pe o suprafață netedă.

aclama — a arăta aprobarea, entuziasmul pentru ceva sau cineva prin aplauze sau urale.

B

baiaderă — dansatoare indiană care interpretează dansuri laice sau rituale.

balizaj — sistemul de semnalizare, în aviație, prin care sînt indicate limitele unui aerodrom, piste de aterizare etc.

bele-arte — arte frumoase, artele plastice (sculptură, pictură ș.a.)

bifa — a face un semn lîngă unele cuvinte, unele cifre, date într-o listă, pentru a ști că le-am verificat.

bulversa — a provoca dezordine; a răsturna cu totul; a tulbura; a zăpăci; a dezorienta.

C

cablogramă — comunicare, telegramă transmisă prin cablu submarin.

calin (ă) — tandru, mîngîios, alinător, care se alintă, care este lingușitor.

caritabil (ă) — care manifestă caritate; generos, milos, milostiv.

chetă — strîngerea, prin contribuție voluntară, în diferite scopuri, a unor sume de bani.

cirrus — nori albi, strălucitori, izolați și subțiri la mare înălțime, peste 6000 metri.

D

decent (ă) — cuviincios, simplu, corespunzător măsurii și bunului-simț, respectuos, binecrescut, politicos.

defalca — a desprinde dintr-un întreg o bucată, a împărți un întreg în mai multe părți.

defrișa — a tăia pînă la rădăcină copacii pe o porțiune mare dintr-o pădure.

diasporă — totalitatea comunităților unei națiuni aflată dincolo de hotarele țării sale.

dribla — a face mișcări înșelătoare pentru a trece mingea dincolo de adversar.

E

ecarisaj — acțiune organizată cu scopul prinderii cîinilor fără stăpîn.

ecartament (e) — distanță interioară dintre șinele de cale ferată.

echimoză (e) — vînătaie.

elevant (ă) — care este rafinat, superior, distins.

erzaț — produs alimentar (mai ales cafea) cu proprietăți asemănătoare celui pe care îl imită; surogat.

F

facilita — a face ca ceva să se obțină mai ușor, a înlesni.

familial (ă) — care ține de familie.

familiar (ă) — care este cunoscut, știut, cordial, prietenos.

fiasco — insucces total, eșec.

frustra — a lipsi pe cineva de un drept, de un bun ce i se cuvine, a păgubi, a înșela.

G

gaj — obiect, bun lăsat în schimbul unei sume de bani împrumutate, bun care poate fi vîndut în cazul cînd proprietarul nu e în stare să restituie banii; amanet.

grefa — a transplanta un țesut sau un organ.

gordian — dificultate, obstacol foarte greu de trecut.

grizonat (ă) — încărunțit, care începe să albească.

gurmand (ă) — căruia îi plac mîncărurile bune.

H

hanorac (e) — haină cu glugă, confecționată dintr-un material impermeabil, folosită mai ales în excursii.

harpon (e) — unealtă de pescuit în formă de lance, folosită la prinderea animalelor marine.

hebdomadă (ă) — (revistă, publicație) care apare odată pe săptămînă.

hublou — fereastră de formă circulară, ce se închide ermetic, din peretele unei nave.

I

ilaritate — veselie, rîs general.

interlop (ă) — care nu se bucură de o reputație bună, care este suspect.

ipocrit (ă) — care nu este sincer, fals, fățarnic.

irascibil (ă) — care se supără, se enervează ușor.

Î

îngloba — a include, a integra într-un tot.

întrețese — a străbate în toate direcțiile; a intercala în țesuturi fire de alte culori.

întrona — a înscăuna, a așeza pe tron; a instaura, a statornici, a stabili.

J

jerbă (e) — buchet mare, în care florile sînt astfel așezate, încît să aibă fața orientată într-o singură parte.

jet — curent puternic de lichid sau de gaze care țîșnește dintr-un orificiu.

juvenil (ă) — tineresc.

juxtalinier (ă) — care s-a tradus cuvînt cu cuvînt, reproducîndu-se și textul ce a fost tradus.

L

languros (ă) — care este melancolic, sentimental, duios.

lizibil (ă) — care se deslușește cu ușurință.

luxuriant (ă) — (despre vegetație) care se află din abundență.

M

magnific (ă) — care este superb, grandios.

marotă (e) — idee fixă, obsesivă.

mezanin — etaj situat între parter și etajul I.

monom — *în monom*: în șir indian, unul după altul.

N

nonsens — absurditate, ceva lipsit de logică, de sens.

notifica — a înștiința, a face cunoscut în mod oficial.

nur — calitate (grație) care face o femeie plăcută, atrăgătoare.

O

obscen (ă) — imoral, indecent, trivial, vulgar.

olograf — testament scris chiar de mîna celui care lasă moștenirea.

oneros (ă) — dezavantajos, împovărător, necinstit.

orfevrărie — artă, meșteșug de a realiza obiecte cu caracter decorativ din metale sau alte materiale.

P

papară — mîncare constînd din felii de pîine prăjită presărate cu brînză și opărite în apă sau lapte.

pecuniar (ă) — care se referă la bani; bănesc.

prompt (ă) — care este operativ, care acționează rapid, la timp.

propice — favorabil, prielnic, potrivit.

R

rapace — apucător, lacom, hrăpăreț, răpitor.

relas — pauză, interval pentru repaos.

repudia — a alunga, a respinge; a arunca, a desconsidera ceva; a produce dezgust.

resurecție — trezire, deșteptare la viață, reînviere.

S

sadea — care este pur, curat; veritabil; autentic.

scinda — a desface în părți, a fracționa.

siestă — odihnă după masa de prînz.

siglă — prescurtare convențională constînd din litera inițială, dintr-un grup de litere a unui cuvînt ori a mai multora, în inscripții, texte, pe monede ș.a.

Ș

șamotă (e) — căramidă specială, utilizată la căptușirea cuptoarelor.

șic — eleganță, gust ales, distincție, lucru amuzant.

șuetă (e) — conversație spirituală și distractivă între prieteni.

T

tandrețe — atitudine plină de gingășie, de delicatețe, de duioșie.

tartufism — atitudine fățarnică, comportament ipocrit, fățarnicie, ipocrizie.

tautologie — greșeală de stil constînd în lămurirea sensului unui cuvînt prin același cuvînt.

toleranță (e) — indulgență, îngăduință; răbdarea de a suporta o persoană nesuferită; dispoziție a organismului de a suporta un aliment, un medicament.

tondo — un tablou în ramă rotundă sau ovală.

U

uman — omenesc; blînd, bun, omenos.

ursuz (ă) — posomorît, nesociabil, neprietenos.

uzual — a folosi în mod curent.

V

valid (ă) — în putere, sănătos, apt de muncă.

velin (ă) — neted, lucios, durabil.

venera — a-i demonstra cuiva venerație, respect deosebit.

vetust (ă) — care este învechit, perimat.

vivace — plin de viață; vioi, ager.

X

xenofag (ă) — care se hrănește cu alimente uscate.

Z

zaiafet — ospăț cu lăutari.

zel — sîrguință, ardoare, rîvnă.

zurliu — neastîmpărat, zburdalnic.

MIC DICȚIONAR DE ANTONIME

A

- a accelera** — a încetini.
acceptare — refuz, respingere.
adevărat — eronat, incorect, inexact, fals, greșit.
altruism — egoism.
a ameliora — a agrava, a deteriora, a înrăutăți.
armonie — discordanță, dezacord, nepotrivire, distonanță.
ascensiune — cădere, coborâre.
aspru — catifelat, mătăsos, moale.

B

- benefic** — malefic.
beneficiu — pierdere, pagubă, daună, prejudiciu.
blajin — aspru, necruțător, aprig, crunt.
brav — fricos, laș, mișel, poltron.
bunătate — răutate, cruzime, ferocitate, neîndurare, neomenie.

C

- certitudine** — bănuială, neîncredere, suspiciune.
a clădi — a demola, a dărâma, a năruși.

- comod** — incomod, neconfortabil.
comun — diferit, deosebit.
cuviincios — indecent, necuviincios, nepoliticos.

D

- dărnicie** — avariție, zgîrcenie.
dibăcie — inabilitate, neîndemînare, stîngăcie.
distins — grosolan, nepoliticos, ordinar, necivilizat.
dragoste — ură, dușmănie, vrăjmășie.

E

- eden** — iad, gheenă, infern.
energetic — pasiv, inactiv.
eroism — lașitate, frică, poltronerie.
erudit — agramat, neinstruit, neînvățat, ignorant.
evitabil — inevitabil, iminent, ineluctabil.
excedent — deficit, lipsă.
exident — tolerant, indulgent, îngăduitor.
extins — restrîns, limitat, mărginit, redus.

F

- facil** — anevoie, dificil, geru.

fericire — durere, nefericire, suferință.

fertil — neroditor, neproductiv, nerodnic.

fin — vulgar, grosolan, nedelicat, nepoliticos.

folos — daună, pagubă, prejudiciu, pierdere.

forță — slăbiciune.

franchețe — ipocrizie, duplicitate, falsitate, fățarnicie.

G

galant — nepoliticos, nemanierat, grosolan.

generos — egoist, avar, zgîrcit.

generozitate — meschinărie, zgîrcenie, avariție.

gentil — nepoliticos, nemanierat, grosolan, necivilizat.

ghinion — noroc, șansă, izbîndă.

H

himeric — real, aievea, concret.

harnic — leneș, trîndav, indolent.

hain — bun, blînd, îngăduitor.

hidos — arătos, prezentabil, frumos.

hotărît — nehotărît, ezitant, nesigur, indecis, șovăielnic.

I

ieftin — scump, costisitor.

ilustru — obscur, necunoscut, neînsemnat.

iluzie — dezamăgire, decepție, deziluzie.

instantaneu — treptat, gradat, progresiv.

istet — nătărău, neghiob, nerod.

izbîndă — eșec, insucces, înfrîngere, nereușită.

Î

îmbrăcat — dezbrăcat, gol.

înalt — mărunț, mic, scund.

a încuraja — a descuraja, a demoraliza.

îndrăzneală — sfială, timiditate, sficiune.

a îngădui — a interzice, a opri, a nu permite.

însușire — cusur, defect, deficiență, meteahnă.

înverzît — veștejit, ofilit, veșted.

J

junețe — bătrînețe, sinectute.

L

laș — curajos, temerar, îndrăzneț.

legal — nepermis, ilicit, interzis.

lesne — anevoie, dificil, greu.

libertate — robie, sclavie, șerbie.

logic — irațional, negîndit, illogic.

lucid — irațional, nerațional, negîndit.

lugubru — vesel, distractiv.

M

magnific — banal, modest, neînsemnat.

maleabil — rigid, inflexibil, dur.

manierat — necioplit, grosolan, bădăran.

marginal — central.

merit — cusur, defect, deficiență.

moralitate — imoralitate, desfrîu, corupție.

modest — infatuat, încrezut, îngîmfat, infumurat

N

naiv — viclean, smecher, șiret.

nădejde — deznădejde, disperare.

năpăstuit — norocos, fericit.

nefiresc — natural, firesc, real.

nemurire — vremelnicie.

nobil — josnic, netrebnic, nedemn.

O

obiectiv — subiectiv, părtinitor.

obscur — limpede, transparent, senin.

onest — incorect, necinstit, nedrept.

onoare — dezonoare, necinste, rușine.

oprimat — ocrotit, protejat.

oribil — plăcut, agreat, atrăgător.

ordonat — neglijent, dezordonat, neîngrijit.

P

parțialitate — imparțialitate, nepărtinire, obiectivitate.

permanent — provizoriu, temporar, trecător, vremelnic.

permis — interzis, neîngăduit, nepermis.

a pierde — a găsi, a afla, a recăpăta, a redobîndi, a cîștiga, a regăsi.

plăcere — chin, durere, suferință, întristare, mîhnire, necaz, neplăcere.

plin — gol, deșert, golit, vid.

potolit — neliniștit, agitat, frămîntat, zbuțumiat.

precis — confuz, imprecis, neclar, nedeslușit, nelămurit.

precoce — tardiv, întîrziat.

prețuire — disprețuire, desconsiderare, nesocotire.

R

rațional — absurd, ilogic, nerațional.

real — fantastic, ireal, nereal, imaginar, utopic, închipuit, născocit.

recunoaștere — contestare,

negare, tăgăduire,
respingere, nerecunoaștere.
recunoștință — ingraturitudine,
nerecunoștință.

S

siguranță — incertitudine,
dubiu, nesiguranță,
simpatic — antipatic,
dezagreabil, respingător.

solid — slab, nerezistent,
netrainic, șubred.

sporire — reducere,
descreștere, micșorare,
scădere.

supraestimare —
subestimare, subapreciere,
subevaluare.

Ș

știință — ignoranță, incultură,
neștiință.

T

temerar — laș, fricos, temător.

temeinic — nerezistent,
șubred, firav.

temporar — etern, veșnic,
permanent.

trainic — nerezistent, șubred,
firav.

trufaș — smerit, modest,
supus.

U

umblat — nestrăbătut,
neumblat.

uman — inuman, animalic.

unic — multiplu, numeros.

unifica — a dezmembra, a
separa, a divide.

urgenta — a târăgana, a
întârzia, a zăbovi.

util — inutil, nefolositor,
netrebuicios.

V

valida — a infirma, a anula.

venerat — defăimat,
calomniat.

veritabil — neautentic,
contrafăcut, denaturat.

verosimil — neverosimil,
ireal, neadevărat.

vesel — melancolic,
posomorît, trist, necăjit,
abătut.

veșnic — trecător, temporar,
vremelnic, efemer, pieritor.

viabil — șubred, nerezistent,
precar.

viguros — slab, firav, slăbuț.

violent — calm, cumpătat,
potolit, liniștit.

voinic — pipernicit, mic,
pirpiriu.

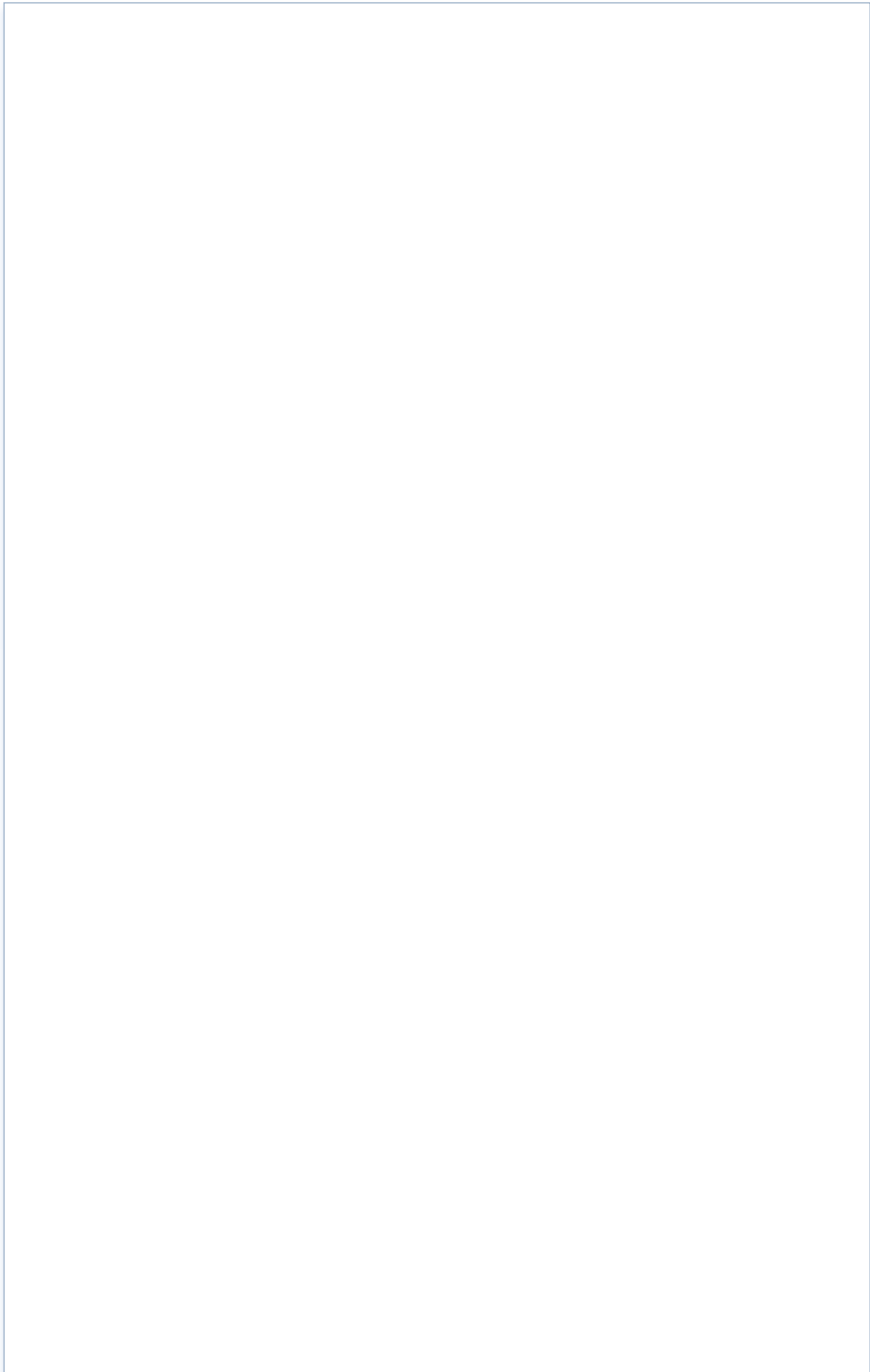
Z

zăpușeală — frig, răceală.

zi — noapte.

zori — a încetini, a frîna.

zvăpăiat — liniștit, serios,
cumpătat.

Навчальне видання

*Фетєску Лариса Іванівна
Кьося Віра Вікторівна*

МОЛДОВСЬКА МОВА

Підручник для 9-го класу загальноосвітніх
навчальних закладів з навчанням молдовською мовою
(молдовською мовою)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено.

Підручник відповідає чинній програмі
«Молдовська мова» для загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням молдовською мовою».

Містить навчальний матеріал із морфології, синтаксису та
пунктуації, мовленнєвої та соціокультурної лінії.

Фотографії, малюнки та портрети на стор. 6, 8, 22, 23, 28, 31, 32,
35, 38, 40, 42, 43, 56, 70, 74, 79, 84, 85, 96, 98, 99, 102, 111-113, 119,
124, 125, 130, 133, 148, 150, 152, 153, 162, 166, 179, 194, 204,
взяті з відкритих джерел інтернету або інших ЗМІ

Підписано до друку 02.06.2017 р.
Формат 60х90/16.

Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 14,75
Наклад прим. 643
ФОП «Сухачов»

ФОП «Сухачов»

65023 м.Одеса, вул. Садова,14

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 4362 від 13.07.2012 р,
тел.: (098) 457-75-00, (050) 552-20-13,
E-mail: osvita.odessa@gmail.com, www.svitknigi.com